

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Școala doctorală de Economie și Afaceri Internaționale

TEZĂ DE DOCTORAT

Prezentată și susținută public de către autor:

CAMELIA - ELENA I. IVAN

Titlul tezei de doctorat:

**REDEFINIREA PARTENERIATULUI ESTIC.
ANALIZA EVOLUȚIILOR ECONOMICE SPECIFICE
VECINĂȚĂȚII ESTICE A UE**

Conducător științific: Prof. dr. GABRIELA DRĂGAN

Comisia de susținere a tezei de doctorat:

Prof.univ.dr.Gheorghe HURDUZEU - A.S.E.

Președinte

Prof.univ.dr. Gabriela–Carmen PASCARIU- Univ. "Al.I Cuza" Iași

Referent

Prof. Univ. Dr. Florin BONCIU – Universitatea Româno-Americană

Referent

Conf. dr. Mirela DIACONESCU - A.S.E.

Referent

București, 2018

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Consiliul pentru Studii Universitare de Doctorat

Școala Doctorală de Economie și Afaceri Internaționale

**REDEFINIREA PARTENERIATULUI ESTIC.
ANALIZA EVOLUȚIILOR ECONOMICE SPECIFICE
VECINĂTĂȚII ESTICE A UE**

CAMELIA - ELENA I. IVAN

Conducător științific: Prof. dr. GABRIELA DRĂGAN

București, 2018

Dedic această carte părinților mei, ca semn de mulțumire pentru educația, dedicare și pentru formarea mea ca om. Doresc să le mulțumesc pe această cale pentru că au de fiecare dată încredere în mine, îmi sunt alături și mă susțin necondiționat.

Lista abrevierilor

AA - Acordurile de asociere

ALS - Acorduri de Liber Schimb

BEI - Banca Europeană de Investiții

BERD - Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare

CEPA - Acordul de Parteneriat Global și Consolidat

CSI - Comunitatea Statelor Independente

DCFTA - Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător

ENPARD - Programul European de Vecinătate pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală

EPNK - Parteneriatul european pentru pace și soluționarea conflictului de la Nagorno-Karabah

FMI - Fondul Monetar Internațional

IMM - Întreprinderi Mici și Mijlocii

ISD - Investițiile Străine Directe

IVC – Taxa pe Valoare Adăugată

OMC - Organizația Mondială a Comerțului

ONG – Organizație non – guvernamentală

ONU – Organizația Națiunilor Unite

PEV - Politica Europeană de Vecinătate

PtE - Parteneriatul Estic

PIB – Produs Intern Brut

SPRING - Intensificarea creșterii inițiativei private din Belarus

SUA – Statele Unite ale Americii

UE - Uniunea Europeană

URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

ZAL – Zona Antreprenorială Liberă

ZEL - Zonelor Economice Libere

ZLSAC - Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător

Lista tabele

Tabelul 3.A. Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în anii 2000-2016 pe grupe de țări

Tabelul 3.B. Exportul Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016

Tabelul 3.C. Importul Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016

Tabelul 3. D Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi, procente - Republica Moldova 2000 – 2016

Tabelul 3.E. Volumul total al investițiilor din Republica Moldova, perioada 2000-2016

Tabelul 3.F. Volumului investițiilor atrase (pe zone libere)

Tabelul 3.G. Cele mai mari surse ale ISD atrase de Republica Moldova în perioada 2000-2016

Tabelul 3.H. Evoluția forței de muncă în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 exprimata în mii persoane.

Tabelul 3.I. Populației ocupată a Republicii Moldova pe tipuri de activități economice în perioada 2000 – 2016

Tabelul 3.J. Câștigul salariale mediu în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016

Tabelul 3.K. Migrația populației de 15 ani și peste din Republica Moldova în perioada 2000 -2016 – exprimată în mii persoane

Tabelul 3.L. Valoarea remitențelor trimise în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016

Tabelul 3.M. Rata de ocupare și șomaj în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016

Tabelul 3.N. Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul urban în perioada 2000 – 2016

Tabelul 3.O. Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul rural în perioada 2000 – 2016

Lista Figurilor

Figura 3.1. Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în anii 2000-2016 pe grupe de țări.....	86
Figura 3.2. Evoluția ponderii exportului Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016.	90
Figura 3.3. Evoluția ponderii importului Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016.....	93
Figura 3.4. Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi, procente - Republica Moldova 2000 – 2016.....	95
Figura 3.5. Volumul total al investițiilor din Republica Moldova, perioada 2000-2016.....	101
Figura 3.6. Ponderea volumului investițiilor atrase (pe zone libere).....	102
Figura 3.7. Fluxurile ISD în Republica Moldova 2000 – 2016 (mil dolari SUA).....	105
Figura 3.8. Cele mai mari surse ale ISD atrase de Republica Moldova în perioada 2000-2016.....	106
Figura 3.9. Evoluția forței de muncă în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 exprimată în mii persoane	109
Figura 3.10. Evoluția populației ocupate a Republicii Moldova pe tipuri de activități economice în perioada 2000 – 2016.....	110
Figura 3.11. Câștigul salariale mediu în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016.....	112
Figura 3.12. Migrația populației de 15 ani și peste din Republica Moldova în perioada 2000 -2016 – exprimată în mii persoane.....	113
Figura 3.13 Evoluția remitențelor trimise în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016.....	114
Figura 3.14. Rata de ocupare și șomaj în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016.....	115
Figura 3.15. Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul urban în perioada 2000 – 2016.....	116
Figura 3.16. Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul rural în perioada 2000 – 2016.....	117

Lista Anexe

Anexa 3.A. Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în anii 2000-2016 pe grupe de țări

Anexa 3 B. Evoluția ponderii exportului Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016.

Anexa 3 C Importul Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016

Anexa 3. D Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi, procente - Republica Moldova 2000 - 2016

Anexa 3.E. Volumul total al investițiilor din Republica Moldova, perioada 2000-2016

Anexa 3.F. Volumului investițiilor atrase (pe zone libere)

Anexa 3.G. Evoluția forței de muncă în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 exprimata în mii persoane

Anexa 3.H. Populația ocupată a Republicii Moldova pe tipuri de activități economice în perioada 2000 – 2016

Anexa 3.I. Câștigul salariale mediu în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016

Anexa 3.J. Migrația populației de 15 ani și peste din Republica Moldova în perioada 2000 -2016 – exprimată în mii persoane

Anexa 3.K. Valoarea remitențelor trimise în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016

Anexa 3.L. Rata de ocupare și șomaj în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016

Anexa 3.M. Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul urban în perioada 2000 – 2016

Anexa 3.N. Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul rural în perioada 2000 – 2016

Anexa 4.A. Ghid interviu cu mediul de afaceri din Republica Moldova

Anexa 4.B. Ghid interviu cu mediul de afaceri din Romania care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova

Anexa 4.C. Ghid interviu cu mediul universitar și preuniversitar din Republica Moldova

Anexa 4.D. Ghid interviu cu reprezentanți din administrația publică din Republica Moldova

CUPRINS

Lista abrevierilor.....	1
Lista tabele.....	2
Lista Figurilor.....	3
Lista Anexe.....	4
REZUMAT.....	7
INTRODUCERE.....	8
CAPITOLUL 1. Politica Europeană de Vecinătate – concept, obiective, etape.....	16
1.1. Cum a apărut Politica Europeană de Vecinătate.....	16
1.2. Modul de aplicare a Politicii Europene de Vecinătate.....	22
1.3. Revizuirea Politicii Europene de Vecinătate.....	31
1.3.1. Revizuirea Politicii Europene de Vecinătate – mai 2011.....	31
1.3.2. Revizuirea Politicii Europene de Vecinătate în noiembrie 2015.....	37
1.4. Politica Europeana de Vecinătate a UE, încotro?.....	43
CAPITOLUL 2. Parteneriatul Estic - determinanți instituționali și politici; evoluția macroeconomică a statelor membre ale Parteneriatului Estic.....	47
2.1. Apariția și evoluția Parteneriatului Estic.....	47
2.1.1. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Varșovia din 29 – 30.11.2011.....	49
2.1.2. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius din 28 - 29.11.2013.....	50
2.1.3. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Riga din 21- 22 .05.2015.....	52
2.1.4. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Bruxelles din 24.11.2017.....	54
2.2. Analiza macroeconomică a situației economice a statelor membre ale Parteneriatului Estic .	56
2.2.1. Armenia.....	56
2.2.2. Azerbidjan.....	59
2.2.3. Belarus.....	62

2.2.4. Georgia.....	64
2.2.5. Ucraina.....	66
2.2.6. Republica Moldova.....	69
2.3. Evolutia relațiilor dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă și influența asupra țărilor din Parteneriatul Estic.....	71
CAPITOLUL 3. Impactul Parteneriatului Estic asupra evoluțiilor economice din Republica Moldova.....	76
3.1. Acordul de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora și Republica Moldova.....	77
3.2. Evoluția schimburilor comerciale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în perioada 2000 – 2016.....	82
3.2.2 Sprijinul acordat Republicii Moldova de către Uniunea Europeană în dezvoltarea sectoarelor economice strategice.....	93
3.3. Evoluția fluxurilor de capital - Investițiile Străine Directe în economia Republicii Moldova în perioada 2000 - 2016.....	95
3.4. Evoluția fluxului de forță de muncă în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016.....	104
CAPITOLUL 4. Percepția mediului de afaceri, educațional și al administrației publice asupra evoluțiilor din Republica Moldova în contextul Politicii Europene de Vecinătate/Parteneriatului Estic.....	116
4.1. Concluzii interviuri cu mediul de afaceri din Republica Moldova.....	117
4.2. Concluzii interviuri cu mediul de afaceri din România.....	119
4.3. Concluzii interviuri cu mediul universitar și preuniversitar din Republica Moldova.....	120
4.4. Concluzii interviuri cu reprezentanți din administrația publică din Republica Moldova.....	121
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI.....	125
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE.....	133

REZUMAT

Uniunea Europeană, prin intermediul Politicii Europene de Vecinătate, urmărește consolidarea relațiilor cu țările aflate în vecinătatea sa teritorială și maritimă: Algeria, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Egipt, Georgia, Israel, Iordania, Liban, Libia, Republica Moldova, Maroc, Palestina, Siria, Tunisia și Ucraina.

Prin intermediul Parteneriatului Estic, ca instrument de aplicare a PEV, Uniunea Europeană vizează consolidarea relațiilor cu țările aflate în vecinătatea sa estică, respectiv Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina. UE promovează în aceste țări valorile sale fundamentale: democrația, buna guvernare, dezvoltarea economică durabilă, respectarea drepturilor omului, libertatea de exprimare și libertatea mass media. Relațiile dintre aceste țări și UE evoluează în funcție de angajamentele asumate de fiecare țară în respectarea acestor valori.

Relațiile dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova s-au dezvoltat în urma aplicării PEV/Parteneriatului Estic. Efectele Acordului de Asociere și ale Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător se reflectă în economia Republicii Moldova, atât în evoluția schimburilor comerciale, cât și în atragerea de Investiții Străine Directe și în fluxul forței de muncă. Pentru intensificarea relațiilor cu UE, este necesar ca liderii politici din Republica Moldova să dea dovadă de voință și să se implice în reforma administrației publice, susținerea mediului de afaceri, atragerea investitorilor și înlăturarea barierelor comerciale, tarifare și netarifare.

INTRODUCERE

Scopul acestei teze de doctorat este de a analiza mutațiile suferite de Politica Europeană de Vecinătate/Parteneriatul Estic de la momentul lansării până în prezent, precum și evoluțiile economice din țările aflate în vecinătatea estică a UE, în special Republica Moldova, sub impactul acestor instrumente.

Politica Europeană de Vecinătate reprezintă o alternativă pe care Uniunea Europeană o oferă noilor vecini rezultați în urma extinderii UE din 2004. Prin această politică, UE sprijină țările din vecinătatea estică și sudică pentru împărtășirea valorilor fundamentale ale Uniunii Europene: buna guvernare, dezvoltarea economică și respectarea drepturilor omului. Prin instrumentele specifice de aplicare a PEV, UE susține statele aflate în vecinătatea sa în dezvoltarea economică, crearea locurilor de muncă și asigurarea unui trai decent pentru cetățenii acestor țări. Piețele slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare din țările partenere PEV reprezintă o bună oportunitate pentru investitorii din statele membre ale Uniunii Europene să-și lărgescă domeniul de activitate și să pătrundă pe aceste piețe.

Diferențele economice, culturale și sociale, precum și angajamentele țărilor vecine de a se alinia la standardele și valorile UE, influențează modul de aplicare a Politicii Europene de Vecinătate în relația UE cu țările aflate în vecinătatea sa și chiar au impus revizuirea PEV. Prin aplicarea PEV, Uniunea Europeană urmărește să dezvolte relații strânse cu țările aflate în vecinătatea sa și care ar trebui să formeze așa-numitul “cerc de prieteni” astfel încât să asigure siguranța frontierelor comune, atât din punct de vedere al securității, cât și împotriva terorismului și combaterii traficului de droguri, crimei organizate sau migrației ilegale.

Uniunea Europeană este dependentă din punct de vedere energetic de resursele importate, cu precădere din țările aflate în vecinătatea sa. Dezvoltarea unor relații bazate pe cooperare cu aceste țări este vitală pentru statele membre ale UE. Pe de altă parte, țările din vecinătatea UE, deși bogate în resurse naturale, au nevoie de investiții și de piață de desfacere, iar UE reprezintă cel mai mare importator pentru gazele extrase de pe teritoriul lor și a celor pe care le tranzitează.

O colaborare strânsă între Uniunea Europeană și țările aflate în vecinătatea acesteia poate asigura fundamentul unui parteneriat reciproc avantajos. Resursele și forța de muncă ieftină din țările partenere pe de o parte, împreună cu tehnologia și viziunea liderilor europeni, sprijină creșterea economică în țările vecine, specializarea forței de muncă și creșterea nivelului de trai. Pe cealaltă parte, statele membre UE au oportunitatea să obțină resursele necesare, la costuri mai mici decât pe teritoriul lor, ceea ce duce la o marjă de profit mai mare.

Țările din vecinătatea estică reprezintă o prioritate majoră pentru Uniunea Europeană. Acestea se află la granițele terestre ale UE, acoperind regiunea în care se ciocnesc influențele și interesele celor două mari puteri economice – Uniunea Europeană pe de o parte și Federația Rusă pe de altă parte. Prin Parteneriatul Estic Uniunea Europeană urmărește consolidarea relațiilor cu toate țările din spațiul estic.

Cercetarea realizată în cadrul tezei se sprijină pe tehnici specifice *raționamentului deductiv* (de la general spre particular), îmbinând analiza (descompunerea rațională a întregului) cu sinteza (operația inversă). Analiza evoluțiilor specifice PEV și PtE s-a sprijinit pe *metoda istorică* (prezentarea proceselor specifice în dinamica lor, cu urmărirea cauzalităților intrinseci), *statistică* (pentru identificarea anumitor trenduri în evoluția fluxurilor economice dintre UE și țările din Vecinătatea Estică), precum și *tehnici specifice metodei anchetei și sondajului de opinie* (folosirea interviului, ca metodă de investigare menită să stabilească relații între variabile, să verifice, testeze ipotezele). Astfel, am pornit de la apariția și aplicarea Politicii Europene de Vecinătate, revizuirile PEV din 2011 și 2015, am delimitat aria de cercetare a PEV și m-am concentrat asupra Parteneriatului Estic. Am cercetat la nivel macroeconomic cele șase țări membre ale Parteneriatului Estic în relația cu UE și am analizat impactul PEV/Parteneriatului Estic asupra evoluțiilor economice din Republica Moldova: schimburilor comerciale, schimburi de capital și fluxul de forță de muncă, în perioada 2000 – 2016. De asemenea, am realizat un interviu în profunzime, de cercetare, pentru a verifica percepția diferiților actori relevanți (stakeholderi) în raport de mutațiile determinate de aplicarea instrumentelor specifice PEV/PtE.

Obiectivele lucrării de doctorat

Ipoteza de cercetare de la care am plecat a fost aceea că instrumentele specifice PEV/PtE au influențat favorabil relațiile economice dintre UE și țările din vecinătatea estică. Scopul lucrării de doctorat a fost să analizeze determinanții economici, politici și instituționali care au jalonat evoluția Politicii Europene de Vecinătate/ Parteneriatul Estic, rezultatele în plan macroeconomic înregistrate în țările Parteneriatului Estic, evoluția schimburilor comerciale, a schimburilor de capital și a fluxului de forță de muncă dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în perioada 2000 – 2016. În plus, cercetarea și-a propus să analizeze și percepția unor grupuri bine delimitate (mediu de afaceri, mediul universitar și preuniversitar, administrația publică) față de modificările apărute pe fondul implementării instrumentelor specifice PEV/PtE.

Metodologia cercetării

Pentru realizarea obiectivului de analiză a determinantilor politici, economici și instituționali care au jalonat evoluția Politicii Europene de Vecinătate/ Parteneriatul Estic, am utilizat, ca metodă de cercetare, *metoda istorică* (prezentarea proceselor specifice în dinamica lor, cu urmărirea cauzalităților intrinseci) pornind de la analiza de documente (rapoarte, studii, analize realizate de instituții europene și naționale). Am ales această metodă pentru a cerceta apariția, evoluția și ce/cine a influențat PEV/Parteneriatului Estic. De asemenea, am folosit această tehnică de cercetare - analiza de documente și studiul de caz, pentru a examina și evoluția relațiilor dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă, opiniile factorilor politici și economici care au influențat relația dintre cele două puteri economice, precum și interesele fiecăreia asupra vecinătății comune.

Pentru cercetarea evoluției schimburilor comerciale, a schimburilor de capital și a fluxului de forță de muncă dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în perioada 2000 – 2016, am ales ca metodă de cercetare *analiza statistică*, pentru a identifica tendințele ca urmare a aplicării instrumentelor specifice PEV/Parteneriatul Estic (Acordul de Asociere și Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător).

Pentru a testa ipotezele formulate, am folosit interviul aprofundat, tehnică *specifică metodei anchetei și sondajului de opinie*. Această tehnică de investigare a fost utilizată cu scopul de a verifica percepția mediului de afaceri din Republica Moldova, a mediului de afaceri din România care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova, a mediului universitar și preuniversitar din Republica Moldova și a administrației publice din Republica Moldova, asupra evoluției relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova. Pentru aceasta, pe baza ipotezelor formulate, am elaborat un ghid de interviu, pe care l-am aplicat unui număr de 21 subiecți.

Lucrarea este structurată în patru capitole, după cum urmează:

În **capitolul 1** denumit “**Politica europeană de vecinătate – concept, obiective, etape**” am trecut în revistă literatura de specialitate privind apariția PEV, modul de aplicare, revizuirile PEV și am analizat diferite opinii referitoare la Politica Europeană de Vecinătate. Modul de aplicare a Politicii Europene de Vecinătate este diferit pentru țările aflate în estul UE și pentru țările aflate la sud de Marea Mediterană. Fac mențiunea că analiza realizată în cadrul acestei teze s-a oprit numai asupra țărilor aflate în vecinătatea estică a Uniunii Europene, deoarece am considerat analiza distinctă a

situației din Republica Moldova ca fiind relevantă pentru mutațiile suferite de această politică în ultimul deceniu.

În urma extinderii Uniunii Europene de la începutul anilor 2000, provocarea UE a fost securizarea noilor frontiere teritoriale și maritime. Prin PEV, UE a urmărit în principal gestionarea noii frontiere externe și a fluxurilor transfrontaliere. UE și țările aflate în vecinătatea sa aveau un interes comun în care să coopereze, atât la nivel bilateral, cât și regional, pentru a se asigura că politicile lor de migrație, procedurile vamale și controalele la frontieră nu împiedică sau întârzie persoanele sau mărfurile la trecerea granițelor în scopuri legitime. Pentru extinderea comerțului sunt considerate nevoi esențiale dezvoltarea infrastructurii, frontiere eficiente, gestionarea și interconectarea transportului, rețelelor de energie și de telecomunicații. De asemenea înlesnirea relațiilor între oameni cu aceleași afinități etnice și culturale reprezintă câștiguri suplimentare.

Principiile care stau la baza PEV sunt valorile democrației, statul de drept și respectul pentru drepturile omului. Prin PEV, UE abordează o manieră consolidată prin inițiativele de cooperare regională, depășind o simplă cooperare cu țările aflate în vecinătate sa. PEV cuprinde statele cu care UE se afla în vecinătate teritorială sau maritimă și anume: Algeria, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Egipt, Georgia, Israel, Iordania, Liban, Libia, Republica Moldova, Maroc, Palestina, Siria, Tunisia și Ucraina. Aplicarea PEV se realizează prin Planuri de Acțiuni care cuprind o serie de priorități strategice și sunt definite de UE împreună cu țările partenere. Relațiile dintre UE și țările vecine evoluează diferit în funcție de progresele realizate de țările vecine în aplicarea priorităților prevăzute în Planurile de Acțiuni.

Relațiile dintre UE și țările aflate în vecinătatea sa au evoluat diferit. Decalajele înregistrate de țările partenere au determinat UE să revizuiască PEV astfel încât să răspundă cât mai bine noilor provocări. Liderii europeni au decis pentru prima dată o rectificare a PEV în 2009 o dată cu lansarea PtE, prin care au stabilit o manieră diferită de abordare a țărilor din vecinătatea Estică a UE: Ucraina, Republica Moldova, Armenia, Azerbaidjan și Belarus.

PEV a fost revizuită de două ori. Pentru prima dată în 2011, când a fost pus un accent deosebit asupra democrației profunde și sustenabile, dezvoltării economice, consolidării celor două regiuni ale PEV – Parteneriatul Estic și Uniunea pentru Mediteraneană și asigurarea instrumentelor și mecanismelor adecvate pentru atingerea obiectivelor PEV – înființarea Instrumentului European de Vecinătate.

A doua revizuire a PEV s-a realizat în 2015, fiind reliefat rolul securității în interiorul și vecinătatea UE. PEV revizuită în 2015 acordă o importanță deosebită combaterii terorismului și prevenirii

radicalizării, combaterii crimei organizate și corupției; îmbunătățirii colaborării judiciare în materie penală și combaterea criminalității informatice; respectării dreptului internațional privind statul de drept și drepturile omului.

La peste 14 ani de la lansarea Politicii Europene de Vecinătate și peste 2 ani de la ultima revizuire, aplicarea PEV stârnește în continuare mari controverse. Opiniile liderilor politici și economici sunt diferite, uneori chiar contradictorii, iar experții în politică externă și politică de vecinătate consideră că aplicarea PEV și rezultatele generate de aceasta depind în foarte mare măsură de voința și interesele clasei politice.

Prin aplicarea PEV, Uniunea Europeană urmărește să dezvolte relații strânse cu țările aflate în vecinătatea sa, astfel încât să asigure siguranța frontierelor comune, atât din punct de vedere al securității, cât și împotriva migrației ilegale, terorismului și combaterii traficului de droguri și crimă organizată.

În **capitolul 2** denumit **“Parteneriatul Estic - determinanți instituționali și politici; evoluția macroeconomică a statelor membre ale Parteneriatului Estic”**, am analizat apariția și evoluția Parteneriatului Estic, impactul la nivel macroeconomic pe care l-a avut Parteneriatul Estic asupra țărilor din vecinătatea estică a UE: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina și impactul relațiilor dintre UE și Federația Rusă asupra vecinătății comune.

Parteneriatul Estic reprezintă o abordare/etapă superioară a PEV în vecinătatea estică a UE și a fost creat pentru a consolida relațiile dintre UE și țările aflate în vecinătatea sa estică. Relațiile dintre aceste state și nu doar relația fiecărui stat cu UE au un impact semnificativ asupra promovării agendei de securitate a UE în vecinătatea sa estică.

Scopul principal al PtE este să creeze condițiile necesare și să accelereze asocierea politică și integrarea economică între UE și țările partenere. În acest scop, PtE susține politicile și reformele socio-economice ale țărilor partenere, facilitând apropierea de UE. Acest lucru sprijină angajamentului comun al UE și al țările partenere din vecinătatea estică, privind stabilitatea, securitatea și prosperitatea.

UE și țările din vecinătatea sa estică au stabilit să adopte sub umbrela PtE, Acorduri de Asociere, care au ca scop alinierea standardelor și legislației, pentru formarea Zonelor de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Comunicarea în cadrul PtE se realizează prin Summit-uri organizate la nivelul șefilor de stat sau de guvern din țările partenere și președintele Consiliului European și

presedintele Comisiei Europene din partea UE. Aceste Summit-uri se organizează o dată la doi ani și evidențiază orientările politice pentru dezvoltarea în continuare a PtE.

Relațiile dintre UE și țările aflate în vecinătatea sa estică evoluează diferit, în funcție de nivelul angajamentelor țărilor partenere în alinierea la valorile fundamentale ale UE. La nivel macroeconomic apropierea de UE, s-a reflectat în principalele domenii cum sunt buna guvernare, dezvoltarea economică și socială.

Uniunea Europeană și țările din vecinătatea estică împărtășesc valori culturale comune, ceea ce intensifică apropierea relațiilor între acestea. Semnarea Acordurilor de Asociere și Acordurilor de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător sprijină alinierea legislativă și înlătură barierele tarifare și netarifare dintre acestea, contribuind la dezvoltarea relațiilor comerciale, creșterea economică, a nivelului de trai și la sporirea securității în zonă.

Pentru Federația Rusă apropierea fostelor țări sovietice de Uniunea Europeană, reprezintă pierderea influenței politice în regiune și slăbirea relațiilor economice și comerciale cu aceste țări, ceea ce a atras nemulțumirea liderilor ruși în numerate rânduri.

În **capitolul 3** denumit **“Impactul Parteneriatului Estic asupra evoluțiilor economice din Republica Moldova”** am analizat evoluția schimburilor comerciale, a schimburilor de capital și a fluxului de forță de muncă dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în perioada 2000 – 2016.

Semnarea Acordului de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora cu Republica Moldova și a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător au influențat evoluția schimburilor comerciale, atragerea Investițiilor Străine Directe și fluxul forței de muncă din Republica Moldova.

În urma semnării ALSAC cu UE, schimburile comerciale efectuate de Republica Moldova s-au orientat mai mult către piața statelor membre UE, iar România a redevenit după mai bine de 15 ani, principalul partener comercial al Republicii Moldova.

Economia Republicii Moldova a suferit un declin puternic în perioada de tranziție la economia de piață, care a avut ca principale consecințe scăderea capacității de producție și migrarea populației active. Începând cu anul 2000 economia Republicii Moldova a început să crească, bazându-se în principal pe banii trimiși în țară de către cetățenii plecați la muncă în străinătate. Creșterea economică bazată pe remitențele migranților nu este un instrument sustenabil de creștere economică, deoarece există pericolul ca volumul acestor remitențe să scadă de la an la an. Datorită

lipsei investițiilor în agricultură și nivelului scăzut al salariilor, mulți cetățeni din zonele rurale au migrat în străinătate sau în zonele urbane pentru ocuparea unui loc de muncă mai bine plătit și un nivel de trai mai ridicat, ceea ce a determinat depopularea zonelor rurale.

În perioada 2000-2016, mediul investițional din Republica Moldova s-a îmbunătățit considerabil, iar cadrul de reglementare al ISD este în general similar cu practica internațională. Majoritatea actelor legislative sunt conforme cu cele ale Uniunii Europene și au fost înființate instituții responsabile cu reglementarea și administrarea afacerilor într-o economie de piață. Prin implicare și voință politică, Republica Moldova are posibilitatea să atragă investitori și să determine crearea locurilor de muncă și dezvoltarea economică și socială a țării.

O provocare pentru liderii politici de la Chișinău rămâne armonizarea legislației la cea europeană și susținerea dezvoltării antreprenoriatului în mediul rural, zona în care trăiesc peste 50% din cetățenii Republicii Moldova și unde principala activitatea este agricultura.

În **capitolul 4** denumit „**Percepția mediului de afaceri, educațional și al administrației publice asupra evoluțiilor din Republica Moldova în contextul Politicii Europene de Vecinătate/Parteneriatului Estic**” am verificat percepția mediului de afaceri din Republica Moldova și din România care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova, mediului universitar și preuniversitar și al administrației publice din Republica Moldova asupra evoluțiilor relațiilor UE – Republica Moldova în contextul Politicii Europene de Vecinătate/Parteneriatului Estic.

Pentru a aduce plus valoare tezei de doctorat, am folosit **metoda interviului directiv individual** cu persoane din mediul de afaceri din Republica Moldova, mediul de afaceri din România care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova, administrație publică și mediul educațional din Republica Moldova, cu scopul de a afla percepția acestora asupra evoluției relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

Scopul pentru care am ales să folosesc această **metodă de cercetare calitativă**, interviul, a fost să testez ipotezele de cercetare pe care se bazează analiza din această teză, respectiv existența unei percepții favorabile față de efectele Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre UE și Republica Moldova. Grupul țintă a fost format din persoane direct impactate din mediul de afaceri, mediul universitar și preuniversitar și administrație publică.

Ipotezele de cercetare de la care am pornit în realizarea interviurilor individuale directe au fost:

- Semnarea în 2014 a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre UE și Republica Moldova a influențat favorabil relațiile comerciale dintre UE și Republica Moldova;
- Apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană a generat creșterea Investițiilor Străine Directe;
- Republica Moldova și-a aliniat mare parte din legislație la standardele și normele UE și a redus birocrăția, una dintre principalele bariere comerciale netarifare.

Pentru culegerea datelor care să-mi confirme sau infirme ipotezele de cercetare, am ales un eșantion format din șase reprezentanți ai mediului de afaceri din Republica Moldova, cinci reprezentanți ai mediului de afaceri din România care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova, șase reprezentanți ai mediului universitar și preuniversitar din Republica Moldova și patru reprezentanți ai administrației publice din Republica Moldova. Interviurile s-au derulat pe parcursul lunii iunie 2018 și s-au desfășurat atât sub forma întâlnirilor directe cu respondenții, cât și telefonic sau prin email.

Am ales să folosesc ca metodă de cercetare interviurile directive, ca *tehnică asociată documentării calitative*, prin care am urmărit adresarea de **întrebări deschise și totodată focalizate**. Întrebările formulate pentru cele patru domenii țintă au avut ca scop aflarea percepției asupra ipotezelor de cercetare. Mi-am dorit să testez concluziile rezultate în urma aplicării metodelor de cercetare istorică și statistică, prin verificarea percepției persoanelor din domenii direct impactate de aplicarea Politicii Europene de Vecinătate/Parteneriatului Estic și de Acordul de Asociere și Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

Informațiile obținute prin folosirea interviului directiv ca metodă calitativă de cercetare confirmă parțial ipotezele formulate. Cu toate acestea, autoritățile din Republica Moldova trebuie în primul rând să-și dorească întărirea relațiilor cu UE și să se implice în aplicarea ALSAC și promovarea beneficiilor acestuia, în favoarea cetățenilor.

Rămâne o provocare pentru Republica Moldova să urmeze calea reformelor și să-și armonizeze legislația și standardele la cele ale UE, astfel încât să stimuleze mediul de afaceri din Republica Moldova și din UE să-și intensifice relațiile comerciale și să creeze cadrul optim pentru atragerea investitorilor în toate zonele țării, contribuind astfel la crearea locurilor de muncă și la un nivel de trai mai bun pentru cetățenii Republicii Moldova.

1.POLITICA EUROPEANĂ DE VECINĂTATE – CONCEPT, OBIECTIVE, ETAPE

1.1 CUM A APĂRUT POLITICA EUROPEANĂ DE VECINĂTATE

Principalele obiective ale Politicii Europene de Vecinătate (PEV) au fost astfel definite de Comunicarea Comisiei Europene privind o Europă Extinsă (martie 2003) ¹ și de Strategia privind Politica Europeană de Vecinătate (mai 2004)²: evitarea separației între Uniunea Extinsă și vecinii săi, consolidarea securității Uniunii Europene prin sprijinirea stabilității și prosperității țărilor învecinate, încheierea de parteneriate privind asocierea politică, integrare economică, asistență financiară, apropiere instituțională și dialog structurat.

Principiile care stau la baza Politicii Europene de Vecinătate sunt valorile democrației, statul de drept și respectul pentru drepturile omului. Prin Politica Europeană de Vecinătate, Uniunea Europeană abordează o manieră consolidată prin inițiativele de cooperare regională, depășind o simplă cooperare cu țările aflate în vecinătate sa. PEV cuprinde statele cu care Uniunea Europeană se afla în vecinătate teritorială sau maritimă și anume: Algeria, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Egipt, Georgia, Israel, Iordania, Liban, Libia, Republica Moldova, Maroc, Palestina, Siria, Tunisia și Ucraina.

Politica Europeană de Vecinătate are la bază prevederile juridice ale Tratatului de la Nisa³ cu privire la Politica Externă și de Securitate Comună, care cuprinde colaborare în domeniul armamentului, colaborare în misiuni umanitare și de evacuare, menținerea păcii și gestionarea crizelor și restabilirea păcii.

¹ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament *Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, COM (2003) 104 final, Brussels, 11 Martie 2003 http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf pagina accesată la data de 09.04.2018

² Commission of the European Communities, Communication from the Commission, *European Neighbourhood Policy – STRATEGY PAPER*, COM (2004) 373 final, Brussels, 12 Mai 2004 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0373&from=EN> pagina accesată la data de 09.04.2018

³ Official Journal of the European Communities - TREATY OF NICE AMENDING THE TREATY ON EUROPEAN UNION, THE TREATIES ESTABLISHING THE EUROPEAN COMMUNITIES AND CERTAIN RELATED ACTS (2001/C 80/01)

În Tratatul de la Nisa apărarea Uniunii Europene este definită (Tratatul de la Nisa, 2001) “apărare autonomă”, iar prin PEV se asigură securitatea frontierelor terestre și maritime ale UE prin întărirea relațiilor cu țările aflate la granițele Uniunii.

Conform articolului 8 din Tratatul privind Uniunea Europeană, (Tratatul UE, 2010), “Uniunea dezvoltă relații privilegiate cu țările învecinate, în vederea stabilirii unui spațiu de prosperitate și de bună vecinătate, întemeiat pe valorile Uniunii și caracterizat prin relații strânse și pașnice, bazate pe cooperare.”⁴

Politica Europeană de Vecinătate se diferențiază de Politica de Extindere a UE⁵. Prin PEV, UE oferă relații privilegiate și sprijin țărilor partenere, care fac progrese în dezvoltarea sectoarelor cheie, precum dezvoltare economică, democrație, buna guvernare și respectarea drepturilor omului. Prin Politica de Extindere, UE urmărește integrarea țărilor candidate, dispuse să împărtășească în totalitate standardele și normele UE de ordin juridic, politic și tehnic. Aderarea la Uniunea Europeană presupune ca țările candidate să parcurgă etapele procesului de integrare și să respecte condițiile din aceste etape. Procesul de aderare prin care trec țările candidate la UE este strict și complex, fiind garantat că aderarea noilor state la UE se realizează numai după ce sunt îndeplinite toate criteriile prevăzute în etapele de aderare și după exprimarea acordului instituțiilor UE, țărilor membre UE și țărilor aflate în procesul de aderare.

Relațiile privilegiate oferite de Uniunea Europeană statelor aflate în vecinătatea sa se bazează pe un angajament reciproc în favoarea valorilor comune. (Parlamentul UE, 2004) “PEV sprijină coordonarea politică și aprofundarea integrării economice, mobilitatea sporită și contactele între persoane. Nivelul de ambiție al acestei relații depinde de măsura în care aceste valori sunt împărtășite. PEV se diferențiază de procesul de extindere, însă nu aduce atingere modului în care relațiile dintre țările vecine și Uniunea Europeană pot evolua în viitor.”⁶

Uniunea Europeană consideră țările aflate în vecinătatea granițelor sale, parteneri esențiali pentru creșterea reciprocă a producției, creșterea economică și a comerțului exterior, care să creeze un spațiu extins de stabilitate politică și de funcționare a statului de drept și care să promoveze schimbul reciproc de capital uman, idei, cunoștințe și cultură.

⁴ Consiliul Uniunii Europene, *Versiune Consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, Bruxelles, 28 mai 2010, Titlul 1, art 8, p.20

⁵ Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/enlargement/> - pagină accesată la data de 09 iunie 2018

⁶ *Parlamentul European* www.europarl.europa.eu, pagină accesată la data de 09 iulie 2015

Comisia Europeană prin Politica Europeană de Vecinătate promovează o interdependență sporită, atât din punct de vedere politic cât și din punct de vedere economic, care reprezintă un mijloc de promovare a stabilității, a securității și a dezvoltării durabile atât în interiorul cât și în afara UE. Scopul Uniunii Europene este să dezvolte un cadru de prietenie și prosperitate cu țările aflate în vecinătatea sa, (COM (2003) 104 final, 2003)“un inel al prieteniei”⁷ care să ofere o colaborare strânsă, pașnică și relații de cooperare.

În schimbul unor progrese concrete care să demonstreze valori comune și eficiente, aplicarea reformelor politice, economice și instituționale, inclusiv prin alinierea legislației cu acquis-ul⁸ UE, țărilor din vecinătatea Uniunii Europene le este oferită oportunitatea să beneficieze de o perspectivă de integrare economică mai strânsă cu UE.

În 2004 la lansarea Politicii Europene de Vecinătate, situațiile dintre Uniunea Europeană și noii vecini erau diferite, în funcție de intensitatea și diversitatea relațiilor comerciale. În timp ce, de exemplu, relațiile Uniunii Europene cu Belarus au înregistrat progrese moderate din 1996, dezvoltarea relațiilor de cooperare și a dialogului politic dintre UE și Federația Rusă privind chestiunile politice și de securitate, energie, mediu, știință și tehnologie accelerase mult în ultimii ani și se aștepta ca noua Politică Europeană de Vecinătate să reprezinte un pilon al Parteneriatului Strategic UE - Federația Rusă.

Uniunea Europeană avea încheiate Acorduri de Liber Schimb⁹ (ALS) cu țările din sudul Mării Mediterane, iar prin Politica Europeană de Vecinătate se urmărește extinderea Acordurilor de Liber Schimb mai mult spre sectorul serviciilor și sectorul de bunuri. Prin PEV țările aflate în sudul Mării Mediterane sunt încurajate să-si alinieze legislația la cea a Uniunii Europene.

⁷ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament *Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, COM (2003) 104 final, Brussels, 11 Martie 2003 http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf

⁸ Acquis = Acquis Comunitar – Legislație Comunitară

⁹ EUR – LEX – Acces to European Law - Acordurile euro-mediteraneene de asociere <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar14104> – pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

Spre deosebire de relațiile contractuale cu toate celelalte țări aflate în vecinătatea UE, Acordurile de Parteneriat și Cooperare¹⁰ cu Federația Rusă, Ucraina și Republica Moldova nu prevedeau niciun tratament preferențial comerțului, niciun calendar pentru alinierea reglementărilor.

Având în vedere aceste puncte de plecare și obiective diferite, prin noua abordare Uniunea Europeană nu poate avea o singură politică pentru toate țările din vecinătatea sa. Etapele diferite ale reformei și ale dezvoltării economice din fiecare țară indică faptul că acestea vor înregistra progrese diferite în relația cu UE în cadrul Politicii Europene de Vecinătate.

Pe de altă parte, este din ce în ce mai clar că Uniunea Europeană împărtășește tot mai multe interese comune cu fiecare țară din vecinătatea sa. Toate țările din noua vecinătate se confruntă cu oportunitățile și provocările legate de proximitate, prosperitate și sărăcie.

În Acordurile de Parteneriat și Cooperare semnate de Uniunea Europeană în anul 2004 cu Federația Rusă, Ucraina și Republica Moldova, părțile au stabilit necesitatea stabilirii unui parteneriat solid, bazat pe legături istorice și valori comune. Ambele tipuri de acorduri au fost privite ca instrumente pentru a ajuta la procesul de tranziție, în special prin apropierea treptată dintre UE și țările partenere, pentru a crea un domeniu mai larg de cooperare.

Apropierea geografică a urmărit în principal gestionarea noii frontiere externe și a fluxurile transfrontaliere. Uniunea Europeană și țările aflate în vecinătatea sa aveau un interes comun în care să coopereze, atât la nivel bilateral, cât și regional, pentru a se asigura că politicile lor de migrație, procedurile vamale și controalele la frontieră nu împiedică sau întârzie persoanele sau mărfurile la trecerea granițelor în scopuri legitime. Pentru extinderea comerțului sunt considerate nevoi esențiale dezvoltarea infrastructurii, frontiere eficiente, gestionarea și interconectarea transportului, rețelelor de energie și de telecomunicații. De asemenea înlesnirea relațiilor între oameni cu aceleași afinități etnice și culturale reprezintă câștiguri suplimentare.

Totodată, amenințările la adresa securității comune, precum pericolele de mediu și nucleare, bolile transmisibile, imigrația ilegală, traficul de droguri, crima organizată sau terorismul reprezintă preocupări comune, pentru care Politica Europeană de Vecinătate este un cadru de abordare.

Prin Politica Europeană de Vecinătate, Uniunea Europeană a urmărit să contribuie la reducerea decalajelor și la prosperitatea țărilor aflate în vecinătatea sa, prin acordarea de beneficii pentru

¹⁰ EUR – LEX - Acorduri de parteneriat și cooperare (APC): Federația Rusă, Europa de Est, Caucazul de Sud și Asia Centrală <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar17002> – pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

politică, democrație și stabilitate economică. Pentru realizarea scopului propus la lansarea Politicii Europene de Vecinătate, UE a urmărit două obiective generale pentru următorul deceniu sau mai mult:

- Să colaboreze cu țările partenere pentru a reduce sărăcia și să creeze o zonă comună de prosperitate și valori bazate pe o integrare economică mai profundă, care să intensifice relațiile politice și culturale, o cooperare transfrontalieră și o cooperare consolidată, precum și responsabilitatea comună pentru prevenirea conflictelor între UE și țările aflate în vecinătatea sa;
- Să acorde beneficii și relații preferențiale, în mod diferențiat, în funcție de progresele realizate de țările partenere în reforma politică și economică.

Uniunea Europeană urmărește prin Politica Europeană de Vecinătate să ofere asistență politică, economică și instituțională, care să crească stabilitatea economică, instituțională și statul de drept în țările din vecinătatea sa. Acestea au scopul să crească atractivitatea investitorilor asupra țărilor aflate în vecinătatea UE și să reducă vulnerabilitatea acestor țări la șocurile externe.

Dezvoltarea durabilă necesită o înțelegere comună asupra faptului că adoptarea unei game mai largi de politici, inclusiv politici pentru protecția mediului, vor sprijini mai rapid creșterea economică. Acquis-ul UE oferă un model bine stabilit pe care să-l urmeze piețele funcționale și standarde comune pentru produsele industriale, servicii, transport, rețelele energetice și de telecomunicații, protecția mediului și a consumatorilor, domeniul sănătății, protecția muncii și cerințele minime de calitate.

În schimbul unor progrese concrete care demonstrează valori comune și eficiente, implementarea reformelor politice, economice și instituționale, inclusiv alinierea legislației cu acquis-ul comunitar, țările din vecinătatea Uniunii Europene beneficiază de o perspectivă de integrare economică mai strânsă cu UE. Mai exact, tuturor țărilor din vecinătatea Uniunii Europene le-a fost oferit acces la piața UE, la integrare economică și la liberalizarea vizelor, fiind promovată libera circulație a persoanelor, bunurilor, serviciilor și a capitalului.

Aplicarea Politicii Europene de Vecinătate se realizează prin Planuri de Acțiune agreate de liderii europeni și reprezentanții țărilor partenere. La lansarea PEV s-a stabilit ca planurile de acțiune pentru fiecare țară parteneră să fie definite de comun acord și diferite de la o țară la alta în funcție de progresele înregistrate și recunoașterea intereselor comune. Aspirațiile și ritmul de dezvoltare a relațiilor UE cu fiecare țară parteneră depinde de progresele realizate de statul respectiv față de valorile comune, precum și de voința și capacitatea sa de a pune în aplicare prioritățile stabilite.

Planurile de Acțiune stabilite în cadrul PEV diferă în funcție de localizarea geografică, situația politică și economică, relațiile cu Uniunea Europeană și țările vecine, programele de reformă, nevoile și capacitățile, precum și interesele percepute în contextul PEV. Astfel, diferențierea Planurilor de Acțiune are la bază un angajament cert față de valorile comune și o abordare regională coerentă, în special în cazul în care cooperarea regională viitoare poate aduce beneficii clare.

PEV aduce valoare adăugată mai mare decât cooperarea existentă, atât pentru țările partenere, cât și pentru Uniunea Europeană. Această valoare adăugată se realizează prin următoarele forme¹¹:

- ❖ PEV oferă un mijloc pentru o abordare politică consolidată și mai concentrată a Uniunii Europene față de țările aflate în vecinătatea sa, reunind principalele instrumente aflate la dispoziția UE și a statelor sale membre. Aceasta va contribui la continuarea și susținerea obiectivelor politicii externe a UE;
- ❖ Aplicarea PEV aduce perspectiva cooperării dintre UE și țările partenere la un nivel semnificativ de integrare, prin accesul țărilor partenere la piața internă a UE;
- ❖ Contribuie la îmbunătățirea, eficientizarea și intensitatea cooperării politice dintre UE și țările partenere;
- ❖ Încurajează reformele, generând beneficii în dezvoltarea economică și socială. Convergența legislației economice, deschiderea reciprocă a piețelor din țările partenere și reducerea continuă a barierelor comerciale determină creșterea investițiilor, crearea locurilor de muncă și reducerea șomajului;
- ❖ Oferă stimulente pentru rezolvarea problemelor nesoluționate apărute în relațiile bilaterale, care diferă de la o țară la alta;
- ❖ Planurile de Acțiune definesc prioritățile și pun accentul pe aplicarea acordurilor existente, care aduc rezultate reciproce;
- ❖ Începând cu anul 2007 aplicarea PEV se realizează prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate, care în plus față de instrumentele existente sau de succesorii acestora, abordează domenii specifice de cooperare, în special cooperarea transfrontalieră, și se aplica tuturor țărilor partenere;

¹¹ Commission of the European Communities, Communication from the Commission, *European Neighbourhood Policy – STRATEGY PAPER*, COM (2004) 373 final, Brussels, 12 Mai 2004 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0373&from=EN> pagina accesata la data de 09.07.2015

- ❖ În contextul PEV au fost majorate semnificativ fondurile existente sau succesorii acestora;
- ❖ PEV oferă sprijin, inclusiv asistență tehnică și solidaritate țărilor partenere care respectă normele și standardele UE;
- ❖ Legături contractuale noi, sub forma Acordurilor Europene de Vecinătate, care oferă o valoare adăugată considerabilă țărilor participante.

Planurile de Acțiune acoperă două domenii largi:

- angajamentele față de acțiuni specifice care confirmă sau întăresc aderarea la valorile comune și la anumite obiective din domeniul politicii externe și de securitate;
- angajamentele față de acțiuni care vor apropia țările partenere de UE în mai multe domenii prioritare.

Aceste acțiuni prioritare sunt adaptate necesităților și constituie puncte de referință care pot fi monitorizate și evaluate. Spre exemplu, țările partenere pot să avanseze spre libera circulație a mărfurilor, dacă iau măsurile necesare pentru eliminarea barierelor tehnice identificate în Planurile de Acțiune.

1.2 MODUL DE APLICARE AL POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE

Aplicarea Politicii Europene de Vecinătate se realizează prin Planuri de Acțiuni care cuprind o serie de priorități și sunt definite de Uniunea Europeană împreună cu țările partenere. De realizarea acestor priorități depinde apropierea țărilor vecine de Uniunea Europeană. Prioritățile acoperă următoarele domenii strategice:

- dialogul și reforma politică;
- comerțul și măsurile de pregătire a partenerilor pentru obținerea treptată a unui pachet de acțiuni pe piața internă a UE;
- justiție și afaceri interne;
- energie, transporturile, societatea informațională, protecția mediului, cercetarea și inovarea;
- politica socială și contactele interumane.

Prin Planurile de Acțiune sunt identificate acțiuni-cheie într-un număr limitat de domenii prioritare și importante, precum și acțiuni într-o gamă mai largă de domenii, corespunzătoare domeniului de aplicare al acordurilor bilaterale.

Monitorizarea Planurilor de Acțiune se realizează în cadrul organismelor înființate în baza Acordurilor de Parteneriat și Cooperare sau a Acordurilor de Asociere. Organismele de monitorizare a Planurilor de Acțiune sunt formate din reprezentanți ai țărilor partenere, ai statelor membre UE, ai Comisiei Europene și ai Consiliului Uniunii Europene. Monitorizarea în acest cadru are ca scop consolidarea proprietății comune.

În cadrul întâlnirilor pentru monitorizarea Planurilor de Acțiune, țările partenere sunt invitate să furnizeze informații detaliate ca bază pentru exercițiu comun de monitorizare. De asemenea, subcomitetele, axate pe aspecte specifice, precum și dialogurile economice, sunt foarte utile în procesul de monitorizare. Comisia Europeană întocmește rapoarte periodice privind progresele și domeniile care necesită eforturi suplimentare, luând în considerare evaluările efectuate de autoritățile din țările partenere.

În funcție de progresele înregistrate de țările partenere în îndeplinirea priorităților din planurile de acțiune stabilite, UE decide revizuirea sau adaptarea acestora. Monitorizarea planurilor de acțiune se realizează în termen de doi ani de la aprobarea unui plan de acțiune, prin emiterea unui raport intermediar de către Comisia Europeană și de un raport ulterior în termen de trei ani. În funcție de rezultatele acestor rapoarte Consiliul Uniunii Europene decide următorul pas în legăturile contractuale cu fiecare țară parteneră. Aceste legături contractuale sunt sub forma de acorduri europene de vecinătate, iar domeniul de aplicare depinde de progresele înregistrate în îndeplinirea priorităților stabilite în planurile de acțiune.

Planurile de Acțiune au la bază principii comune pentru toate țările partenere PEV, dar sunt diferențiate, în funcție de relațiile UE cu fiecare țară, nevoile și capacitățile acesteia, precum și de interesele comune. Nivelul de ambiție al relațiilor UE cu țările din vecinătatea sa depinde de gradul de împărtășire al acestor valori.

Planurile de Acțiune oferă punctul de plecare pentru Programele de Asistență acordate țărilor partenere. Asistența se realizează cu ajutorul Instrumentului European de Vecinătate. Scopul Comisiei este să ofere țărilor din vecinătatea UE sprijin suplimentar prin instrumente precum asistența tehnică și solidaritate.

Angajamentul pentru valorile Uniunii Europene se bazează pe valorile respectării democrației, demnității umane, egalității, libertății, statului de drept și respectării drepturilor omului. Aceste valori sunt comune tuturor statelor membre într-o societate a pluralismului, toleranței, justiției, solidarității și nediscriminării. Obiectivul Uniunii Europene este să promoveze pacea, creșterea economică și bunăstarea populației. Prin adoptarea Politicii Europene de Vecinătate, țările din vecinătatea UE s-au angajat să respecte drepturile și libertățile fundamentale ale omului prin aderarea la o serie de tratate multilaterale și prin Acordurile bilaterale cu Uniunea Europeană.

Țările partenere PEV s-au angajat să promoveze drepturile sociale fundamentale și să respecte standardele fundamentale ale muncii, precum și să urmărească dezvoltarea pe termen lung. Politica Europeană de Vecinătate promovează angajamentul pentru valorile comune. Gradul de implementare al acestor valori este diferit de la o țară la alta.

Planurile de Acțiune care stau la baza implementării PEV conțin o serie de priorități care au scopul să consolideze angajamentul țărilor partenere față de aceste valori. Aceste priorități cuprind:

- consolidarea democrației și a statului de drept;
- reforma justiției;
- lupta împotriva corupției și a crimei organizate;
- respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv libertatea mass-mediei și a exprimării;
- drepturile minorităților și ale copiilor;
- egalitatea de șanse între femei și bărbați;
- drepturile sindicale și alte standarde fundamentale ale muncii;
- lupta împotriva practicării torturii și a prevenirii relelor tratamente;
- sprijin pentru dezvoltarea societății civile;
- cooperarea cu Curtea Penală Internațională.

Prin intermediul Politicii Europene de Vecinătate, UE și țările partenere își consolidează dialogul politic. Dialogul politic cuprinde aspecte de politica externă și de securitate, inclusiv prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, problemele regionale și internaționale, precum și amenințările comune de securitate (spre exemplu, terorismul și cauzele sale radicale, exporturile ilegale de arme și proliferarea armelor de distrugere în masă). Planurile de Acțiune cuprind zonele pentru un dialog consolidat cu fiecare țară.

O altă prioritate a Politicii Europene de Vecinătate o reprezintă dezvoltarea responsabilității comune între Uniunea Europeană și țările partenere pentru securitate și stabilitate în vecinătatea comună.

Abordarea Politicii Europene de Vecinătate privind politica de dezvoltare economică și socială presupune importante implicații economice, deoarece prevede consolidarea relațiilor comerciale preferențiale și sporirea asistenței financiare și tehnice. De asemenea, țărilor din vecinătatea UE le este oferit accesul pe piața internă a Uniunii Europene, dacă își adaptează reglementările și legislația la cele ale UE, participă la mai multe programe UE și își îmbunătățesc întreconexiunile și legăturile cu Uniunea Europeană.

Acest proces generează beneficii economice substanțiale atât direct, cât și indirect. Direct, prin reducerea barierelor tarifare și netarifare în calea comerțului, care determină creșterea eficienței și a bunăstării prin crearea locurilor de muncă și integrarea cetățenilor pe piața muncii. Efectele indirecte, resimțite de țările partenere sunt mai mari, deoarece prin apropierea de modelul economic al UE, inclusiv prin adoptarea celor mai bune practici internaționale, Politica Europeană de Vecinătate și accesul la piața Uniunii Europene, îmbunătățesc climatul investițional în țările partenere. Acestea beneficiază de un mediu mai transparent, mai stabil și mai favorabil pentru dezvoltarea sectorului privat. De asemenea atrag Investiții Străine Directe, datorită unui mediu de politică mai favorabil, a scăderii costurilor comerciale și a tranzacțiilor, a costurilor relativ atractive ale forței de muncă și a riscului redus.

PEV are potențialul să îmbunătățească condițiile economice și sociale din vecinătatea Uniunii Europene. Cu toate acestea, pentru a beneficia efectiv de aceste avantaje, țările partenere PEV trebuie să aplice măsurile stabilite și politicile adecvate.

Aplicarea Politicii Europene de Vecinătate se realizează în mod corespunzător, adaptată la circumstanțele specifice ale fiecărei țări și este însoțită de politici macroeconomice, sociale și structurale solide. Gradul în care PEV este perceput ca fiind benefică depinde de efectele sale asupra nivelului de trai al populației. Participarea la Politica Europeană de Vecinătate trebuie însoțită de politici active pentru combaterea sărăciei și a inegalității. Componenta economică și socială a Planurilor de Acțiune trebuie să fie coerentă cu strategiile proprii ale țărilor partenere. Este necesar să se realizeze dialogul consolidat prin intermediul subcomitetelor relevante și al dialogurilor economice. De asemenea, este important să se asigure o coordonare adecvată cu instituțiile financiare internaționale.

Creșterea dialogului și cooperarea socială acoperă în special dezvoltarea socio-economică, ocuparea forței de muncă, politica socială și reformele structurale. Uniunea Europeană încurajează eforturile guvernelor din țările partenere pentru reducerea sărăciei, crearea de locuri de muncă, promovarea standardelor fundamentale de muncă și a dialogului social, îmbunătățirea condițiilor de muncă, creșterea eficacității asistenței sociale și reformarea sistemelor naționale de asistență socială.

Planurile de Acțiune prin care este aplicată PEV prevăd mijloace care garantează că atât UE, cât și vecinii săi beneficiază de toate avantajele dispozițiilor privind comerțul cuprinse în Acordurile de Parteneriat și Cooperare sau Asociere existente. Adaptarea legislației și reglementărilor la cele ale UE, se realizează pe baza priorităților stabilite de comun acord, cu focus pe cele mai relevante elemente ale Acquis-ului pentru stimularea comerțului și integrării economice și ținând cont de structura economică a țării partenere și de nivelul actual de aliniere cu legislația UE.

Comerțului liber cu servicii cu și între țările partenere PEV necesită o aliniere legislativă suplimentară în domenii precum dreptul societăților, regulile de contabilitate și audit. Un cadru cuprinzător de reglementare prudențială, combinat cu organisme de supraveghere eficiente și independente, este deosebit de important pentru domeniul serviciilor financiare. Acesta este esențial pentru dezvoltarea afacerilor și promovarea investițiilor pe care aceste țări le asigură companiilor pentru a-și desfășura activitatea în condiții de concurență echitabilă. În combinație cu aceste măsuri, accesul pe piețele financiare europene contribuie la dezvoltarea piețelor financiare ale țărilor partenere și creșterea performanței economice globale. Continuarea liberalizării circulației capitalului oferă noi oportunități de dezvoltare. Obiectivul de a îmbunătăți climatul investițional, inclusiv prin asigurarea transparenței, previzibilității și simplificării cadrului de reglementare al acestor țări contribuie la facilitarea și creșterea investițiilor bidirecționale.

Tratamentul nediscriminatoriu al investitorilor este un element important în acest proces. Acțiunile care cresc dialogul sistematic și acopere toate aspectele legate de investiții și consultarea părților interesate sunt necesare pentru creșterea mediului investițional bilateral și reducerea barierelor administrative în calea dezvoltării afacerilor. De asemenea, consolidarea funcționării sistemului judiciar contribuie la îmbunătățirea climatului investițional.

Unul din principalele obiective ale aplicării Politicii Europene de Vecinătate este evitarea divizării la granițele Uniunii Europene. Țările din vecinătatea UE se confruntă cu mari provocări în domeniul justiției și afacerilor interne, precum și cu presiunea migrației din ale țări, traficul de persoane și terorismul. Gestionarea frontierelor este prioritară în toate Planurile de Acțiune, astfel

încât să se identifice cele mai bune soluții pentru gestionarea frontierelor comune și pentru facilitarea circulației justificate.

Un alt obiectiv principal al aplicării Politicii Europene de Vecinătate îl reprezintă consolidarea parteneriatului energetic strategic dintre UE și țările vecine. Acest parteneriat strategic cuprinde securitatea aprovizionării cu energie și siguranța și securitatea energetică. Uniunea Europeană este cel mai mare importator de energie din lume (petrol și gaz) și al doilea cel mai mare consumator și este înconjurat de țările care dețin cele mai importante rezerve de petrol și gaze naturale (Federația Rusă, bazinul caspic, Orientul Mijlociu și Africa de Nord). UE depinde din ce în ce mai mult de importuri, iar țările vecine joacă un rol important în securitatea aprovizionării cu energie a Uniunii Europene. Pe de altă parte, multe din țările aflate în vecinătatea UE își doresc acces mai bun la piața energetică a UE, fie ca furnizori actuali, fie ca furnizori viitori (de exemplu, Federația Rusă, Algeria, Egipt, Libia) sau ca țări de tranzit al petrolului și gazelor naturale (Ucraina, Belarus, Maroc, Tunisia).

De asemenea țările din Caucazul de Sud au o importanță ridicată pentru UE prin prisma noilor surse de energie din regiunea Caspică și Asia Centrală. Îmbunătățirea relațiilor și a rețelelor energetice dintre Uniunea Europeană și țările învecinate, precum și convergența juridică și de reglementare sunt interese comune puternice. În plus, creșterea cooperării în domeniul energiei oferă oportunități de afaceri reciproce care contribuie la dezvoltarea socio-economică și îmbunătățirea mediului.

Planurile de Acțiune cuprind modalități care vor determina creșterea cooperării și a dialogului în domeniul energiei și pentru încurajarea creșterii treptate a convergențelor politicilor energetice și a mediului juridic și de reglementare. Aceste măsuri includ politici de promovare a creșterii eficienței energetice și a economiilor de energie, precum și utilizarea energiei regenerabile și cooperarea în domeniul tehnologiilor energetice, cum ar fi cărbunele. Vor fi explorate posibilitățile de participare a partenerilor la Programul pentru Energie Inteligentă și de implicare treptată în practicile și organismele de reglementare ale Uniunii Europene (de exemplu, forumul european de reglementare a gazelor și energiei electrice). Consolidarea rețelelor și a interconexiunilor este necesară pentru asigurarea securității și siguranței aprovizionării cu energie și pentru extinderea pieței interne a energiei către țările partenere.

Accesul la piețele Uniunii Europene pentru țările învecinate presupune eficientizarea sistemelor de transport, astfel încât să facă față fluxurilor de transport complexe. Planurile de Acțiune pentru implementarea PEV includ prevederi de îmbunătățire a rețelelor de transport care leagă Uniunea

Europeană de țările vecine. De asemenea, Planurile de Acțiune conțin, dispoziții specifice pentru abordarea vulnerabilității rețelelor și serviciilor de transport la atacurile teroriste, în special pentru creșterea securității transportului aerian și maritim.

Prin intermediul Politicii Europene de Vecinătate, Uniunea Europeană sprijină țările aflate în vecinătatea sa, în dezvoltarea tehnologiei și a comunicațiilor și ancorarea în societatea informațională, astfel încât să prevină un decalaj tehnologic. Planurile de Acțiune impulsionează înființarea unor autorități independente de reglementare pentru separarea instituțională a funcțiilor de reglementare de cele operaționale.

În realizarea obiectivelor principale ale PEV conectarea cetățenilor UE cu cetățenii țărilor vecine joacă un rol important. Prin înțelegerea reciprocă a culturilor, istoricului, atitudinilor și valorilor celorlalți, PEV contribuie la dezvoltarea relațiilor sociale, culturale și educaționale, care duc la creșterea competitivității, incluziunea socială și cetățenia activă.

Politica Europeană de Vecinătate prevede deschiderea treptată a anumitor programe comunitare, pe baza intereselor comune și a resurselor disponibile. Domeniile care trebuie explorate sunt educația, formarea tinerilor, cercetarea, protecția mediului, precum și cultura și audiovizualul. Planurile de Acțiune identifică oportunități concrete pentru fiecare țară, pentru participarea tinerilor la astfel de programe.

Aspirațiile Politicii Europene de Vecinătate corespund unui sprijin financiar și tehnic adecvat de care beneficiază țările aflate în vecinătatea Uniunii Europene. Acest sprijin financiar este prezentat în propunerea Comisiei Europene privind viitoarele perspective financiare¹², ca o prioritate a PEV.

Aplicarea Politicii Europene de Vecinătate se realizează printr-un set de instrumente stabilite să sprijine asistența acordată de Uniunea Europeană țărilor partenere, prin alocarea de resurse financiare în acest scop. Pentru prima dată un Instrument European de Vecinătate a fost prevăzut în Comunicarea Comisiei Europene din martie 2003 și dezvoltat în continuare în Comunicarea Comisiei Europene din iulie 2003 "Pregătirea drumului pentru un nou instrument de vecinătate"¹³.

¹² COM(2004) 101 11 February 2004 "Building our Common Future: Policy Challenges and Budgetary Means of the Enlarged Union 2007-2013"

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A5-2004-0268&language=EN> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

¹³ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION Paving the way for a New Neighbourhood Instrument Brussels, 1.7.2003 COM(2003) 393, 1 July 2003.

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/wider/wider_en.pdf - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

Pentru gestionarea efortului financiar pe care îl prevede aplicarea Politicii Europene de Vecinătate, prin Comunicarea Comisiei Europene au fost stabilite două faze de abordare. Acestea presupun ca pentru perioada 2004-2006, să fie introduse Programe de Vecinătate, la baza cărora stă creșterea coordonării între instrumentele existente, iar după 2006 este implementat un Instrument de Vecinătate nou.

Astfel, unul din instrumentele financiare propuse de Comisia Europeană pentru a funcționa în domeniul relațiilor externe după 2006 a fost **Instrumentul European de Vecinătate**. Acesta are rolul să completeze asistența acordată în baza instrumentele financiare existente sau succesorii acestora, iar principalele obiective sunt cooperarea transfrontalieră și pe activitățile conexe.

Instrumentul European de Vecinătate acoperă granițele dintre statele membre ale Uniunii Europene și țările care fac parte din Politica Europeană de Vecinătate. De asemenea, are rolul de să sprijine cooperarea transnațională care implică beneficiari din cel puțin un stat membru EU și o țară parteneră PEV și înlocuiește programele transfrontaliere interne și externe existente în statele membre UE și în regiunile țărilor partenere PEV adiacente viitoarei frontiere externe a Uniunii Europene.

Având în vedere că Instrumentul European de Vecinătate este un instrument special adaptat, care să răspundă specificității cooperării la frontierele externe ale Uniunii Europene, este luată în considerare extinderea domeniului de aplicare geografic la țările candidate și țările pre-candidate. Principalele elemente ale noului Instrument European de Vecinătate au la bază experiența acumulată în stabilirea programelor de Vecinătate pentru perioada 2004-2006.

Cele patru obiective cheie care stau la baza creării Instrumentului European de Vecinătate definite în Comunicarea Comisiei Europene din iulie 2003¹⁴ sunt:

- promovarea dezvoltării durabile în regiunile situate de ambele părți ale frontierelor comune;
- colaborarea prin acțiuni comune pentru abordarea provocărilor comune în domenii precum protecția mediului, sănătatea publică, prevenirea și combaterea criminalității organizate;
- asigurarea unor frontiere comune eficiente și sigure prin acțiuni comune;

¹⁴ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION European Neighbourhood Policy STRATEGY PAPER Brussels, 12.5.2004 COM(2004) 373 final
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0373&from=RO> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

- promovarea acțiunilor transfrontaliere de forma (Procesul de la Barcelona, 1995) "de la oameni la oameni"¹⁵

Aplicarea Instrumentelor Europene de Vecinătate se realizează în concordanță cu prioritățile țărilor partenere.

Pentru regiunea mediteraneeană stabilirea priorităților se face în baza cadrului strategic stabilit în contextul Acordurilor de Asociere și prin Conferințele Ministeriale Euro-Mediteraneene care fac parte din Procesul de la Barcelona¹⁶. În acest scop, Instrumentul European de Vecinătate are rolul să finanțeze proiectele comune propuse în beneficiul partenerilor din statele membre ale Uniunii Europene și din țările partenere, completând Instrumentele de Finanțare externe și interne care funcționau numai pe o parte a frontierelor Uniunii Europene.

Instrumentul European de Vecinătate funcționează prin două modalități de finanțare distincte:

1. Sprijinul cooperării transfrontaliere se extinde la toate frontierele terestre și maritime ale UE¹⁷. Acesta se realizează prin programe bilaterale și doar în situații excepționale prin programe multilaterale, în special în ceea ce privește punctele de trecere maritimă în care distanța și alți factori nu permit o cooperare transfrontalieră eficientă bilaterală.
2. Este sprijinită extinderea cooperării transnațională, care implică participanți și beneficiari atât din statele membre ale UE, cât și din țările partenere PEV. Cooperarea se focusează în principal pe preocupările comune din domenii precum protecția mediului, integrarea în domeniul energiei, rețelele de telecomunicații și de transport, sănătatea publică și prevenirea și combaterea criminalității organizate.

Împărțirea fondurilor între cele două modalități se realizează ținând cont de importanța relativă a celor două tipuri de cooperare, caracteristicile specifice ale diferitelor frontiere, dorința de a avea un echilibru adecvat în distribuția finanțării între zonele geografice acoperite. Pentru a elimina

¹⁵ Commission of the European Communities, Communication from the Commission, *European Neighbourhood Policy – STRATEGY PAPER*, COM (2004) 373 final, Brussels, 12 Mai 2004 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0373&from=EN> pagina accesata la data de 09.07.2015

¹⁶EUR – LEX - Procesul de la Barcelona <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar14104> – pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

¹⁷ Cooperarea în cadrul ferestrei 1 se va desfășura în mod normal la nivelul NUTS III, cu excepția programelor maritime multilaterale în care se va permite cooperarea la nivelul NUTS II; NUTS = Nomenclatorul Unităților Teritoriale de Statistică

obstacolele din calea absorbției fondurilor și pentru a recompensa performanțele bune, UE ia măsuri pentru a permite realocarea fondurilor între proiecte și programe. Alocările financiare sunt stabilite pe programe, care acoperă o singură graniță sau un grup de frontiere, pe baza unor criterii obiective. Aceste alocări țin cont de caracteristicile specifice ale granițelor și capacitatea de absorbție potențială.

1.3. REVIZUIREA POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE

De la lansarea Politicii Europene de Vecinătate în 2004 s-au implementat diferite inițiative importante, în special în ceea ce privește economia și comerțul, care au permis dezvoltarea relațiilor dintre Uniunea Europeană și țările vecine în aproape toate domeniile. Relațiile dintre UE și țările partenere în cadrul Politicii Europene de Vecinătate au evoluat diferit.

Pe de o parte țările din sudul Uniunii Europene s-au confruntat cu conflicte, cum a fost reprimarea regimurilor autoritare din Egipt și Tunisia, conflictul militar din Libia, represiunea violentă din Siria, represiunea continuă din Belarus și conflictele din Orientul Mijlociu. Pe de altă parte țările din estul UE, Republica Moldova și Ucraina au realizat mari progrese pentru a se alinia la standardele Uniunii Europene. Toate aceste evenimente au determinat necesitatea revizuirii Politicii Europene de Vecinătate, astfel încât să răspundă provocărilor istorice din vecinătatea sa.

1.3.1. Revizuirea Politicii Europene de Vecinătate – mai 2011

Odată cu înființarea Parteneriatului Estic în 2009, Uniunea Europeană decide să abordeze într-o manieră diferită relațiile cu țările aflate la est și sud de frontierele sale. În mai 2011, Politica Europeană de Vecinătate este revizuită pentru prima dată de către UE¹⁸, punându-se un accent crescut pe creșterea responsabilității și angajamentului față de drepturile omului, democrația profundă și sustenabilă și statul de drept.

¹⁸ European Commission, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy -*JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS -A new response to a changing Neighbourhood*
COM(2011) 303, Brussels, 25 Mai 2011

http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com_11_303_en.pdf pagina accesata la data de 09 iulie 2015

Noua abordare a PEV permite fiecărei țări partenere să-și dezvolte legăturile cu UE în măsura aspirațiilor, capacităților și nevoilor sale, printr-o integrare economică mai strânsă și o cooperare politică mai puternică în ceea ce privește reformele bunei guvernante, securitatea, problemele de soluționare a conflictelor, inclusiv inițiative comune în cadrul forurilor internaționale privind chestiuni de interes comun.

Principalele obiective urmărite prin revizuirea PEV sunt:

- Sprijinirea democrației profunde și sustenabile - cu privire la alegeri libere și corecte, eforturi de combatere a corupției, independența justiției, controlul democratic asupra forțelor armate, precum și libertatea de exprimare, de întrunire și de asociere.
- Sprijinirea dezvoltării economice - prin dezvoltarea schimburilor comerciale și atragerea investițiilor străine, care să genereze creștere economică și crearea locurilor de munca, contribuind astfel la creșterea nivelului de trai pentru populație.
- Consolidarea celor două regiuni ale PEV – Parteneriatul Estic și Sudul Mediteranei – întărirea cooperării bilaterale prin inițiative privind comerțul, energia, transportul și migrația.
- Asigurarea instrumentelor și mecanismelor adecvate pentru atingerea acestor obiective.

Sprijinul acordat de Uniunea Europeană țărilor partenere PEV depinde de progresul înregistrat de acestea în consolidarea democrației și respectarea statului de drept. Cu cât sunt înregistrate mai multe progrese, cu atât aceste țări beneficiază de mai mult sprijin din partea UE. Sprijinul oferit de Uniunea Europeană constă în acordarea de fonduri pentru dezvoltarea economică și socială, programe pentru consolidarea instituțiilor publice, acces mai mare pe piața UE, dezvoltarea investițiilor prin fondurile Băncii Europene de Investiții, creșterea mobilității.

UE reduce relațiile și impune sancțiuni guvernelor care nu respectă drepturile omului și democrația. În plus, în aceste cazuri, Uniunea Europeană oferă sprijin societății civile.

Democrația funcțională, respectul pentru drepturile omului și statul de drept sunt piloni fundamentali ai parteneriatului dintre UE și vecinii săi. Reformele sunt diferite de la o țară la altă, însă sunt mai multe elemente comune pentru a construi o democrație profundă și durabilă, care implică un angajament pe termen lung din partea guvernelor, cum ar fi alegeri libere și corecte, eforturi de combatere a corupției, independența justiției, controlul democratic asupra forțelor armate, precum și libertatea de exprimare, de întrunire și de asociere.

Dezvoltarea parteneriatelor regionale în cadrul PEV reprezintă o prioritate a Politicii Europene de Vecinătate revizuite. Uniunea Europeană recunoaște diferențele dintre țările aflate în estul și sudul granițelor sale și oferă fiecărui stat aflat în vecinătatea sa o politică bazată pe responsabilitate reciprocă. Parteneriatele estice și sudice din cadrul PEV încearcă să completeze această politică unică prin încurajarea cooperării și dezvoltării sinergiilor regionale și a răspunsurilor la aspectele geografice, economice și sociale specifice provocărilor fiecărei regiuni. Acestea se bazează pe diferitele relații istorice ale politicilor anterioare ale UE cu aceste țări.

Înființarea Parteneriatului Estic (PtE) a întărit relațiile dintre Uniunea Europeană și țări partenere din Europa de Est și din Caucazul de Sud. Acesta a ajutat la inițierea și consolidarea unui proces dificil de schimbare, fiind înregistrate progrese democratice, inclusiv situații de schimbare a regimului. Țările din estul Europei și Caucazul de sud se confruntă în continuare cu provocări economice majore – sunt sărace, cu diferențe semnificative între indivizi și sensibile la factori și influențe externe.

Gradul în care țările partenere PEV abordează elementele cheie ale Parteneriatului Estic diferă de la o țară la alta (de exemplu: respectul pentru valorile universale ale democrației, drepturilor omului și ale guvernării legislative; eforturile continue de reformă; și un accent asupra rezolvării conflictelor). În timp ce unele țări partenere sunt în mod clar hotărâte să-și atingă întregul potențial, altele au făcut progrese parțiale. Prin noua abordare a PEV, UE se asigură că țările partenere care au făcut cele mai multe progrese în reformele democratice care stau la baza Parteneriatului Estic, beneficiază cel mai mult de avantajele acestuia. Țările partenere înregistrează progrese în funcție de experiența acumulată în urma acestei prime faze de implementare - în special prin identificarea unor instrumente care să permită depășirea perioadei lungi de timp necesare pentru negocierea unor inițiative de amploare și Acorduri de Asociere.

Acordurile de asociere (AA), dintre care majoritatea includ Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA), oferă fiecărei țări din vecinătatea estică a Uniunii Europene posibilitatea de a alege nivelul de angajament pe care dorește să îl urmeze în promovarea integrării și reformei. Cu angajamentul susținut și sprijinul acordat de UE, țările partenere pot utiliza acordul pentru convergența reglementărilor și instituțională, cum este alinierea la legile, normele și standardele UE care conduc progresiv la integrarea economiei pe piața internă a UE.

Negocierile privind Acordul de Asociere au început cu cinci țări partenere și prevăd o bază politică solidă pentru avansarea relațiilor. Negocierile privind Zonele de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător în cadrul Acordurilor de Asociere au început cu Ucraina și continuă și cu alte țări

partenere în aceleași condiții. Deși rezultatele înregistrate, cu privire la schimburile comerciale, au fost reduse, Acordurile de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător sunt o prioritate în cadrul PEV revizuită, fiind considerate instrumente eficiente pentru consolidarea legăturilor politice și economice dintre UE și vecinii săi din est.

Relațiile interumane sunt o prioritate a Parteneriatului Estic în condițiile PEV revizuite. Uniunea Europeană continuă să sprijine Ucraina și Republica Moldova în eforturile lor de a pune în aplicare Planurile de Acțiune privind liberalizarea vizelor. Aceste planuri pot deveni modele pentru alte țări ale Parteneriatului Estic.

Conform unuia dintre principalele obiective ale PEV revizuite, pentru a se concentra asupra legăturilor dintre societăți, UE promovează un angajament mai intens cu părțile interesate, inclusiv cu parlamentele - în cadrul EURONEST¹⁹, format din Parlamentul Uniunii Europene; actori regionali în cooperarea cu Comitetul Regiunilor; antreprenori - în cadrul unui Forum de Afaceri al Parteneriatului Estic; și societatea civilă și partenerii sociali – în cadrul Forumului Societatea Civilă a Parteneriatului Estic.

Noua Politică Europeană de Vecinătate oferă soluții la schimbările care se petrec în regiunea din sudul Mediteranei. Comunicarea “ Parteneriatul pentru Democrație și Prosperitate în sudul Mării Mediterane”²⁰ din 8 martie 2011 evidențiază principiile noului parteneriat propus de UE țărilor din sudul Mediteranei care sunt angrenate în dezvoltarea democrației și a reformelor. Cele trei direcții principale prin care Uniunea Europeană urmărește dezvoltarea relațiilor cu țările partenere aflate la sud de Mediterană sunt: schimbarea democratică și consolidarea instituțiilor, parteneriat puternic cu poporul și dezvoltarea economică durabilă și favorabilă incluziunii. Prin politicile și instrumentele sale diferite, Parteneriatul este cuprinzător și amplu, dar este mai bine diferențiat în funcție de nevoile specifice, precum și de nivelul de ambiție al fiecărei țări partenere. UE este deja

¹⁹ EURONEST = instanță inter-parlamentară cu sediul la Bruxelles și compusă din deputați din Parlamentul European și din cele șase țări ale Parteneriatului Estic: Ucraina, Moldova, BieloFederația Rusă, Georgia, Armenia și Azerbaidjanul. -

<http://www.europarl.europa.eu/euronest/en/home.html> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

²⁰ JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS A PARTNERSHIP FOR DEMOCRACY AND SHARED PROSPERITY WITH THE SOUTHERN MEDITERRANEAN
Brussels, 8.3.2011 COM(2011) 200
https://ec.europa.eu/research/iscp/pdf/policy/com_2011_200_en.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

angajată într-un proces de consolidare a relațiilor cu unele țări partenere, prin acordarea "statutului avansat"²¹.

Cooperarea regională eficientă și orientată către rezultate se realizează în cadrul Uniunii pentru Mediterană²², care completează relațiile bilaterale dintre Uniunea Europeană și țările partenere. Aceasta asigură cooperarea regională în zona Mării Mediterane, a Turciei și a țărilor din Balcanii de Vest. Revitalizarea Uniunii pentru Mediterană necesită trecerea la o abordare mai pragmatică și mai clară bazată pe proiect, iar Înalțul Reprezentant și Comisia Europeană sunt pregătiți să joace un rol important în cadrul Uniunii pentru Mediterană.

Prin revizuirea PEV se urmărește întărirea relațiilor dintre țările partenere, Banca Europeană de Investiții, instituții financiare internaționale și sectorul privat, în jurul proiectelor economice de importanță strategică și generatoare de locuri de muncă, inovare și creștere economică în întreaga regiune. Participarea țărilor partenere la aceste proiecte se realizează în funcție de nevoile și interesele acestora. Co-finanțarea de la UE pentru proiecte de infrastructură se realizează prin Facilitățile de Investiții pentru Vecinătate.

Prin prevederile Politicii Europene de Vecinătate revizuite, UE urmărește și creșterea cooperării între țările aflate în vecinătatea sa sudică, care aduce beneficii suplimentare și o solidaritate între acestea. Spre exemplu, este avansată cooperarea subregională în Maghreb, prin sprijinirea creșterii interconectării fizice.

Odată cu revizuirea Politicii Europene de Vecinătate, Uniunea Europeană a urmărit stabilirea unui cadru simplificat și coerent de aplicare a PEV și a programelor acestei politici. Planurile de Acțiune rămân cadrul pentru dezvoltarea cooperării generale, însă Uniunea Europeană recomandă țărilor partenere să se concentreze pe un număr limitat de priorități pe termen scurt și mediu, privind indicatori mai clari și o evoluție evidentă a acțiunilor. În baza acestora, Uniunea Europeană stabilește prioritățile pentru asistența financiară acordată. Această listă de priorități are ca scop stabilirea păcii și ajută atât UE, cât și fiecare țară parteneră să-și realizeze obiectivele stabilite de comun acord.

²¹ Statutul avansat, se bazează pe aplicarea planului de acțiune PEV, a fost acordat Marocului în 2008 și Iordaniei în 2010. Acesta ar putea fi extins și altor țări din vecinătatea sudică a UE, care fac progrese în reforme. În funcție de țară, aceasta presupune consolidarea cooperării politice și de securitate, a schimburilor comerciale și a unei mai mari integrări pe piața internă a UE și a unui sprijin financiar suplimentar pentru reforme. Se bazează pe un plan de acțiune nou și mai cuprinzător.

²² Union for the Mediterranean <http://ufmsecretariat.org/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

Punerea în aplicare a noii abordări a Politicii Europene de Vecinătate bazată pe responsabilitatea reciprocă și un angajament comun față de drepturile omului, ale democrației și ale guvernării legislative presupune, conform Comunicatului Comisiei Europene și a Înalțului Reprezentant al UE pentru afaceri externe și politică de securitate²³ alocarea de resurse suplimentare în valoare de 1.242 milioane euro până în anul 2013. Aceste resurse sunt în plus față de cele 5.700 de milioane euro alocate de UE în cadrul PEV pentru perioada 2011-2013. Sprijinul financiar este acordat pentru a consolida în continuare parteneriatul cu țările vecine, creșterea economică, dezvoltarea democrației și dezvoltarea parteneriatului cu societățile în mediul rural.

Noul Instrument European de Vecinătate are rolul să furnizeze cea mai mare parte din sprijinul financiar acordat de UE țărilor partenere, în principal prin intermediul cooperării regionale bilaterale și a cooperării transfrontaliere. Nivelul de finanțare reflectă scopul revizuirii PEV, fiind orientat tot mai mult spre politică și pe creșterea diferențelor și a flexibilității, reflectând ambiția fiecărei țări partenariate (de exemplu negocierile privind Zonele de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător)²⁴.

Țările aflate în vecinătatea Uniunii Europene reprezintă oportunități de integrare și cooperare reciproc avantajoase, precum forță de muncă bine pregătită, piețe în curs de dezvoltare și soluții în domeniul securității energetice. Cooperarea cu țările învecinate reprezintă singura modalitate pentru Uniunea Europeană de a face față provocărilor și amenințărilor care nu respectă frontierele - cum sunt terorismul, migrația ilegală, poluarea mărilor comune și a râurilor.

O parte din țările aflate în vecinătatea UE s-au angajat în ultimii ani, pe o cale ambițioasă de tranziție și au nevoie de sprijinul UE pentru a consolida aceste procese. Alte țări sunt la începutul procesului de tranziție și au nevoie de asistența UE și pot beneficia de experiențele celorlalți parteneri. Este în interesul propriu al Uniunii Europene să susțină procesul de transformare,

²³ European Commission, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy -*JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS -A new response to a changing Neighbourhood* COM(2011) 303, Brussels, 25 Mai 2011

http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com_11_303_en.pdf pagina accesata la data de 09 iulie 2015

²⁴ European Commission, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy -*JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS -A new response to a changing Neighbourhood* COM(2011) 303, Brussels, 25 Mai 2011

https://ec.europa.eu/research/iscp/pdf/policy/com_2011_303.pdf - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

colaborând cu țările învecinate, pentru a ancora valorile democrației, drepturile omului și ale statului de drept, precum și trecerea la economia de piață.

Chiar dacă presupune multe provocări și timp, Uniunea Europeană prin noile prevederi ale Politicii Europene de Vecinătate este dispusă să sprijine țările aflate în vecinătatea sa, să se îndrepte spre democrație, prosperitate și stabilitate, iar cei peste 800 de milioane de persoane care locuiesc în țările aflate în vecinătatea UE să poată trăi, munci și contribui la viitorul propriei țări, având încredere că libertatea, demnitatea și drepturile lor sunt respectate.

1.3.2. Revizuirea Politicii Europene de Vecinătate în noiembrie 2015

Datorită turbulențelor care s-au produs în multe țări aflate în vecinătatea Uniunii Europene, în 2015 a fost necesară o noua revizuire a Politicii Europene de Vecinătate, care să ofere cele mai bune soluții noului cadru politic și economic. Conflictele, creșterea extremismului și a terorismului, abateri de la dreptul internațional, încălcarea drepturilor omului, precum și instabilitatea economică au determinat fluxuri mari de refugiați.

Pe de altă parte, politica externă a Federației Ruse a încălcat suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Ucrainei. În 2014, în urma unei revolte pro-europene, forțele armate rusești, neinscripționate, au intervenit în Crimeea și au preluat controlul asupra peninsulei, inclusiv asupra aeroporturilor, clădirilor civile și bazelor militare din Crimeea.

Scopul revizuirii PEV în 2015 a fost să propună noi modalități prin care Uniunea Europeană și țările aflate în vecinătatea sa, pot dezvolta parteneriate mai eficiente. UE intenționează să-și urmărească în continuare preocupările privind promovarea valorilor universale. Stabilitatea Uniunii Europene are la bază principiile democrației, statul de drept, dezvoltarea economică și respectarea drepturilor omului.

Prioritatea PEV revizuite este stabilitatea. În cadrul noii abordări a PEV sunt investigate modalități mai eficiente pentru promovarea bunei guvernante, care să se bazeze pe democrație și responsabilitate, precum și pe reforma justiției. Pentru stabilizarea societăților din țările aflate în vecinătatea UE, PEV urmărește să acorde o atenție deosebită oportunităților oferite tinerilor, accesul la piețele UE și creșterii și dezvoltării economice. De asemenea PEV revizuită prevede

acordarea unei atenții deosebite securității energetice și protejării climatice atât în UE, cât și în țările aflate în vecinătatea sa.

Noua Politică Europeană de Vecinătate urmărește întărirea colaborării cu partenerii săi pentru restabilirea securității și elaborarea unor politici de prevenire a conflictelor, combaterea terorismului și a radicalizării, astfel încât să fie respectat dreptul internațional în domeniul drepturilor omului. O altă prioritate a PEV revizuite este stabilirea unor modalități clare și sigure de combatere a migrației ilegale, traficului de persoane și introducerii ilegale de migranți în statele membre ale Uniunii Europene. Pentru aplicarea noii Politicii Europene de Vecinătate, un rol important este jucat de Parteneriatul Estic, în ceea ce privește țările aflate în vecinătatea estică a UE și Uniunea pentru Mediterană, pentru consolidarea relațiilor între țările din vecinătatea sudică a UE.

Principala provocare cu care se confruntă țările din vecinătatea Uniunii Europene este stabilitatea. Aceasta este influențată de sărăcie, sentimentul de nedreptate, inegalitate, corupție, lipsa dezvoltării economice și sociale, precum și lipsa oportunităților pentru tineri, care cresc vulnerabilitatea la radicalizare. Noua Politică Europeană de Vecinătate își propune să sprijine țările partenere atât în dezvoltarea economică și socială, cât și în îmbunătățirea nivelului de trai al populației din aceste țări și la combaterea circulației necontrolate a persoanelor²⁵.

PEV revizuită își propune să ofere mai mult sprijin țărilor partenere care au realizat progrese notabile pentru apropierea de politicile și standardele UE și să intensifice colaborarea cu acestea pentru maximizarea beneficiile reciproce. Spre exemplu, în vecinătatea estică, Republica Moldova, Ucraina și Georgia au semnat cu UE, Acorduri de Asociere și Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, înregistrând progrese în asocierea politică și integrarea economică cu UE. În vecinătatea sudică, Tunisia beneficiază de un parteneriat privilegiat cu UE, iar în Maroc relațiile cu UE sunt evaluate.

Abordarea PEV (COM, 2004) “mai mult pentru mai mult”²⁶ s-a dovedit a fi potrivită doar pentru țările în care a existat un angajament pentru reformarea bunei guvernante, a statului de drept și a

²⁵ Comisia Europeană *Revizuirea politicii europene de vecinătate: parteneriate mai solide pentru o vecinătate mai puternică*, Bruxelles, noiembrie 2015 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6121_ro.htm - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

²⁶ European Commission, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy -*JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COM*

drepturilor omului. În țările în care nu a existat voință din partea clasei politice pentru reformare, acest principiu nu s-a dovedit a fi sustenabil. Prin noua abordare, PEV urmărește să identifice cele mai eficiente modalități prin care să întărească dialogul cu țările partenere, inclusiv va intensifica o mai bună colaborarea cu mediul civil, economic și social.

Prin revizuirea Politicii Europene de Vecinătate din 2015, UE și-a propus să înlocuiască modul de evaluare a progreselor înregistrate de țările partenere, trecând de la un singur set de rapoarte pentru toate țările simultan, la o nouă metodă de evaluare specifică fiecărei țări, în funcție de progresele înregistrate.

În continuare rămân prioritare pentru Uniunea Europeană, asigurarea independenței, a statului de drept și eficiența sistemelor judiciare, elemente necesare pentru un cadru de încredere în instituțiile statului, pentru stabilitate economică și socială și pentru asigurarea securității juridice.

Prin Tratatul privind Uniunea Europeană, UE și-a asumat că (Tratatul UE, 2010) “va promova și va apăra universalitatea și indivizibilitatea tuturor drepturilor omului, atât în interiorul UE, cât și în cadrul parteneriatelor cu țările din toate regiunile”²⁷. Prin PEV revizuită în 2015, UE își propune o bună colaborare cu guvernele țărilor partenere, cu cetățenii și cu societatea civilă pentru situații privind democrația și drepturile omului, inclusiv organizarea de alegeri electorale libere și corecte.

Prin noua Politică Europeană de Vecinătate, UE urmărește aplicarea planului de acțiune privind egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru perioada 2016 - 2020²⁸ care va fi inclus în Instrumentul European de Vecinătate. De asemenea, noua PEV sprijină țările partenere pentru realizarea angajamentelor asumate privind egalitatea de gen.

Reforma economică și stabilitatea macroeconomică sunt elemente prioritare în cadrul PEV revizuite în 2015. Uniunea Europeană oferă sprijin și asistență macrofinanciară țărilor partenere, pentru dezvoltarea administratorilor publici, capabili să gestioneze eficient economia țării și să

MITTEE OF THE REGIONS - A new response to a changing Neighbourhood

COM(2011) 303, Brussels, 25 Mai 2011

http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com_11_303_en.pdf pagina accesata la data de 09 iulie 2015

²⁷ Consiliul Uniunii Europene, *Versiune Consolidata a Tratatului privind Uniunea Europeana si a Tratatului privind functionarea Uniunii Europene si Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, Bruxelles, 28 mai 2010, Titlul 1, art 8, p.20

²⁸ Concluziile 1320\15 ale Consiliului Europei din 26 octombrie 2015

<http://www.consilium.europa.eu/media/29966/qc0415219ron.pdf> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

obține rezultate sociale viabile. Elemente esențiale în acest proces sunt promovarea inovării, modernizarea economiei și crearea locurilor de muncă.

În plus, prin PEV revizuită, UE sprijină sectorul privat pentru dezvoltare și creare de locuri de muncă, oferindu-le atât sprijin financiar, împreună cu Banca Europeană de Investiții (BEI), Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și Fondul Monetar Internațional (FMI), cât și prin încurajarea schimburilor comerciale dintre Uniunea Europeană, țările vecine și partenerii lor comerciali.

Uniunea Europeană oferă sprijin țărilor partenere PEV pentru modernizarea economiilor și pentru crearea unui climat de afaceri prosper, care să genereze locuri de muncă bine plătite. În același timp, sunt sprijinite reforme pentru dezvoltarea competențelor, educație, protecție socială, sănătate și apă. În acest sens, UE sprijină țările partenere, prin stabilirea legăturilor între sectorul privat și cel public, statele membre UE și țările din vecinătate sa, precum și cu Instituțiile Financiare Internaționale.

Conform Agendei europene cu privire la securitate, PEV revizuită acordă o importanță deosebită următoarelor aspecte²⁹:

- combaterii terorismului și prevenirii radicalizării, contracarării crimei organizate și corupției;
- îmbunătățirii colaborării judiciare în materie penală și combaterea criminalității informatice;
- respectării dreptului internațional privind statul de drept și drepturile omului.

Pentru gestionarea relațiilor cu țările din vecinătatea sa estică și sudică, UE folosește în continuare Parteneriatul Estic și Uniunea pentru Mediterană. În cadrul Summit-ului Parteneriatului Estic de la Riga din 2015³⁰ au fost stabilite prioritățile comune ale UE și țările partenere, care vor fi aprofundate în perioada următoare. Acestea au fost: buna guvernare, consolidarea instituțiilor, dezvoltarea contactelor interpersonale și mobilitatea, oportunitățile de piață și interconectarea. În

²⁹ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor: Agenda europeană privind securitatea, COM (2015) 185 final
https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_ro.pdf - pagină accesată la data de 11 Iunie 2018

³⁰ Summit-ul Parteneriatului Estic de la Riga
<http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2015/05/21-22/> - pagină accesată la data de 11 Iunie 2018

vecinătatea sudică a UE, Uniunea pentru Mediterană s-a dovedit a fi un cadru important pentru dialoguri economice și politice, oferind perspective de cooperare în domenii de interes comun.

Pentru sprijinirea stabilizării țărilor din vecinătate, Uniunea Europeană a alocat prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate, peste 15 miliarde de euro pentru perioada 2014 – 2020. În plus, UE intenționează să mobilizeze fonduri suplimentare prin Facilitățile de Investiții pentru Vecinătate și prin colaborare cu Instituțiile Financiare Internaționale.

Raportul privind punerea în aplicare a Politicii Europene de Vecinătate, publicat de Comisia Europeană în 18 mai 2017³¹ demonstrează că noua abordare a PEV revizuite din 2015, a determinat creșterea asumării responsabilităților comune și a flexibilității prin recunoașterea diversității și aspirațiilor fiecărei țări partenere.

Federica Mogherini – Înaltul Reprezentat al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politică de securitate/vicepreședintele Comisiei Europene a declarat la momentul publicării raportului (Federica Mogherini, 2017), „Un parteneriat mai solid cu vecinii noștri este crucial pentru Uniunea Europeană, în contextul în care ne confruntăm cu multe provocări atât în interiorul granițelor noastre, cât și în afara acestora. Atacurile teroriste produse vineri la Paris, dar și atacurile recente din Liban, Egipt, Turcia și Irak arată încă o dată că avem de-a face cu amenințări globale, la care întreaga comunitate internațională trebuie să găsească un răspuns. Împreună trebuie să construim un mediu mai sigur, să încercăm să rezolvăm numeroasele crize din regiunea noastră comună, să sprijinim dezvoltarea și creșterea în regiunile cele mai sărace și să abordăm cauzele profunde ale migrației. Actuala revizuire a PEV a urmărit exact acest scop. Vom promova valorile și interesele noastre comune și îi vom implica totodată pe partenerii noștri într-o cooperare sporită în materie de securitate. Măsurile prezentate astăzi încearcă să ofere modalități de a consolida reziliența

³¹ European Commission, HIGH REPRESENTATIVE OF THE UNION FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY *JOINT REPORT TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS .Report on the Implementation of the European ,* Bruxells, 18 mai 2017

https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/26371/joint-report-european-parliament-council-european-economic-and-social-committee-and-committee_en - pagina accesată la data de 15 iunie 2018

societăților noastre și ale partenerilor noștri, precum și capacitatea noastră de a lucra împreună în mod eficace pentru scopuri comune”³².

Tot atunci, Johannes Hahn – comisarul UE pentru Politică Europeană de Vecinătate și negocieri în vederea extinderii a declarat că (Johannes Hahn, 2017) „Provocarea cea mai urgentă cu care ne confruntăm este stabilizarea situației din vecinătatea noastră. Conflictele, terorismul și radicalizarea sunt amenințări pentru noi toți. Însă și sărăcia, corupția și proasta guvernare sunt o sursă de insecuritate. Acesta este motivul pentru care ne vom reorienta relațiile cu partenerii, atunci când acest lucru este necesar, asupra intereselor pe care le împărtășim cu adevărat. Printre acestea se numără în special dezvoltarea economică, cu un accent deosebit pe ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor și pe competențe”³³.

Noua abordare a PEV a determinat reforme importante în țările partenere, în următoarele sectoare :

- ✓ democrație, buna guvernare, respectarea drepturilor omului și a statului de drept;
- ✓ securitate;
- ✓ migrație și mobilitate;
- ✓ dezvoltare economică.

PEV revizuită se concentrează pe asigurarea securității în țările partenere, fiind luate măsuri împotriva terorismului și prevenirii extremismului, stopării crimei organizate și cooperării pentru apărare. Rămâne în continuare o provocare pentru Politica Europeană de Vecinătate identificarea modalităților prin care să soluționeze cauzele migrației neregulate și criza refugiaților.

³² Comisia Europeană – Comunicat de presă - Revizuirea politicii europene de vecinătate: parteneriate mai solide pentru o vecinătate mai puternică - Brussels, 18 mai 2017

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6121_ro.htm - pagina accesată la data de 15 iunie 2018

³³ Comisia Europeană – Comunicat de presă - Revizuirea politicii europene de vecinătate: parteneriate mai solide pentru o vecinătate mai puternică - Brussels, 18 mai 2017

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6121_ro.htm - pagina accesată la data de 15 iunie 2018

1.4. POLITICA EUROPEANĂ DE VECINĂTATE a UE, ÎNCOTRO ?

Țările din vecinătatea estică a UE reprezintă o zonă tampon între marile puteri economice, Uniunea Europeană și Federația Rusă. În ciuda sprijinului acordat de UE țărilor partenere, PEV nu este în totalitate aprobată de toți liderii importanți de pe scena politică și economică din regiune.

Consultarea publică ce a stat la baza revizuirii Politicii Europene de Vecinătate din 2015, a demonstrat că PEV în varianta sa inițială nu reflecta îndeajuns ambițiile țărilor partenere și că politicile sale erau prea prescriptive. De asemenea, au fost țări partenere care au susținut că metodele utilizate de Uniunea Europeană pentru aplicarea PEV sunt inefficiente, fiind chiar văzute ca obstacole pentru parteneriate egale.

Experții ai Consiliului European pentru relații externe consideră că (Dworkin & Wesslau, 2015) „Revizuirea PEV a fost lansată drept reacție la eșuarea Primăverii arabe, la războiul din Siria și intervenția militară a Rusiei în Ucraina”³⁴ iar obiectivul Uniunii Europene din 2004 când a fost lansată Politica Europeană de Vecinătate, de a forma “un cer de prieteni” este departe de a fi fost realizat.

Michael Leigh este însă de părere că PEV este extrem de importantă pentru Uniunea Europeană. În opinia sa (Leigh, 2015) „În urma atacurilor de la Paris și a crizei refugiaților, revizuirea Politicii Europene de Vecinătate era mult așteptată și are drept scop consolidarea stabilității, securității și prosperității în cele 16 țări din Orientul Mijlociu, Africa de Nord, Europa de Est și Caucazul de Sud. Revizuirea recunoaște că PEV nu și-a atins obiectivul său de a construi un inel de state bine guvernate din jurul UE. Majoritatea țărilor vizate de PEV sunt mai instabile decât erau în urma cu un deceniu”³⁵

Revizuirea Politicii Europene de Vecinătate a fost apreciată de majoritatea experților în domeniu. Aceștia sunt de părere că noua abordare a PEV coincide mai bine realității curente, iar prin politicile sale oferă o perspectivă mai bună atât pentru țările partenere, cât și pentru relația Uniunii Europene cu aceste țări. Isabel Schäfer declara în cadrul Institutului de Dezvoltare German că

³⁴ <http://www.infoeuropa.md/politica-europeana-de-vecinatate/revizuirea-politici-europene-de-vecinatate-opinii-comentarii-sugestii/> - pagina accesată la data de 15 Iunie 2018

³⁵ <http://www.infoeuropa.md/politica-europeana-de-vecinatate> - pagina accesată la data de 15 Iunie 2018

(Schäfer, 2015) „The 2015 European Neighbourhood Policy review: more realism, less ambition”³⁶

Prin Parteneriatul Estic, Uniunea Europeană a exclus Federația Rusă din această inițiativă, considerând că distanțarea vecinătății comune de Federația Rusă, este cea mai bună soluție pentru susținerea emancipării și aspirațiilor lor naționale. Însă în aceste condiții Parteneriatul Estic este amenințat de tentații confruntoniste opuse aspirațiilor unei bune vecinătăți. Ministrul Afacerilor Externe al Rusiei, Serghei Lavrov, a declarat³⁷ că Parteneriatul Estic a fost fondat după principiul (Lavrov, 2014) « ori cu noi, ori împotriva noastră » și că reprezintă interesul Uniunii Europene de a acapara spațiul geopolitic, ignorându-se în totalitate interesele economice.

De asemenea, Stephanie Kramer, expert în Științe Sociale și Politice declara că (Kramer, 2017) “As the conflict in Ukraine continues, the European Union (EU) has revised its European Neighbourhood Policy (ENP) in 2015. This policy does not recognize Russia as an equal political entity on the European continent, and creates an unstable and challenging situation on the Eastern border of the European Union”³⁸.

Pe de altă parte, Federica Mogherini – Înalțul Reprezentat al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politică de securitate/ vicepreședintele Comisiei Europene este criticată pentru că nu reușește să contracareze amenințările dispersate din partea Rusiei care au generat haos și diviziune în societatea civilă, care au condus la destabilizarea Occidentului și a democrației. Parlamentari din 21 de țări și șaiszeci și cinci de experți europeni în domeniul securității cibernetice, au semnat o declarație în care o acuză pe Federica Mogherini, că nu a depus eforturile necesare pentru a

³⁶Tradus de autor - Politica Europeană de Vecinătate revizuită reflectă mai mult realism și mai puține ambiții <https://www.die-gdi.de/en/the-current-column/article/the-2015-european-neighbourhood-policy-review-more-realism-less-ambition/> - pagina accesată la data de 15 Iunie 2018

³⁷ http://www.noi.md/md/news_id/38375#close pagina accesată la data de 09 Iulie.2016

³⁸ Tradus de autor – Ca urmare a conflictului din Ucraina, UE a revizuit PEV în 2015. Această politică nu recunoaște Federația Rusă ca pe o entitate politică egală pe continentul european și creează o situație instabilă și dificilă la granița de est a Uniunii Europene <http://www.iapss.org/wp/2017/02/06/the-revision-of-the-eus-european-neighbourhood-policy-and-the-instability-on-its-eastern-border/> - pagina accesată la data de 15 Iunie 2018

desemna Federația Rusă ca fiind ” principala sursă de dezinformare ostilă”³⁹. Federica Mogherini a mai fost acuzată și cu alte ocazii că sprijină Federația Rusă în detrimentul țărilor partenere.

Fredrik Wesslau și Anthony Dworkin consideră că (Wesslau & Dworkin, 2016)” The new Neighbourhood Policy is more transactional than transformative, abandoning the idealism of 2004's policy”⁴⁰ considerând că noua abordare reușește să se plieze mai bine pe nevoile țărilor partenere și va genera mai multă prosperitate.

La peste 14 ani de la lansarea Politicii Europene de Vecinătate și peste 2 ani de la ultima revizuire, aplicarea PEV stârnește în continuare mari controverse. Opiniile liderilor politici și economici sunt diferite, uneori chiar contradictorii, iar experții în politică externă și politică de vecinătate consideră că aplicarea PEV și rezultatele generate de aceasta depind în foarte mare măsură de voința și interesele clasei politice. Progresele înregistrate de țările partenere PEV depind în mare măsură de rezistența la schimbarea ideologică pe care o presupun valorile fundamentale la Uniunii Europene: statul de drept, respectarea drepturilor omului, democrația, alegeri libere și corecte și buna guvernare.

CONCLUZII

Politica Europeană de Vecinătate reprezintă o alternativă pe care Uniunea Europeană o oferă noilor vecini, rezultați în urma extinderii UE din 2004. Prin această politică UE răspunde imposibilității de a accepta noi extinderi și sprijină țările partenere pentru împărtășirea valorilor fundamentale ale Uniunii Europene: buna guvernare, dezvoltarea economică și respectarea drepturilor omului.

Prin instrumentele de aplicare a PEV, UE susține statele aflate în vecinătatea sa pentru dezvoltare economică, crearea locurilor de muncă și asigurarea unui trai decent pentru cetățenii acestor țări, astfel încât aceștia să nu asalteze spațiul UE. Piețele slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare din țările partenere PEV reprezintă o bună oportunitate pentru investitorii din statele membre ale Uniunii Europene să-și lărgască domeniul de activitate și să pătrundă pe aceste piețe.

³⁹<http://www.timpul.md/articol/federica-mogherini-multiplu-criticata-pentru-lipsa-de-aciune-faa-de-Federația-Rusă-123597.html> pagina accesată la data de 15 Iunie 2018

⁴⁰ Tradus de autor - Noua Politică Europeană de Vecinătate este mai mult tranzacțională decât transformatoare, abandonând idealismul politicii din 2004 https://www.ecfr.eu/article/commentary_ten_talking_points_from_the_new_enp5021 - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

Diferențele economice, culturale și sociale influențează modul de aplicare al Politicii Europene de Vecinătate, în relația UE cu țările aflate în vecinătatea sa și chiar au determinat necesitatea revizuirii PEV. Prin aplicarea PEV, Uniunea Europeană urmărește să dezvolte relații strânse cu țările aflate în vecinătatea sa, astfel încât să asigure siguranța frontierelor comune, atât din punct de vedere securitate, cât și împotriva migrației ilegale, terorismului și combaterii traficului de droguri și crimă organizată.

2. PARTENERIATUL ESTIC – DETERMINANȚI INSTITUȚIONALI ȘI POLITICI; EVOLUȚIA MACROECONOMICĂ A STATELOR MEMBRE

2.1. APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA PARTENERIATUL ESTIC

Parteneriatul Estic a fost creat pentru a consolida relațiile dintre UE și țările aflate în vecinătatea estică a Uniunii Europene. Acest parteneriat a fost lansat la Praga în mai 2009⁴¹ și se bazează pe Politica Europeană de Vecinătate, având ca scop (Summit-ul Parteneriatului Estic, 2009) “accelerarea asocierii politice și aprofundarea integrării economice”⁴² dintre Uniunea Europeană și Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina. Relațiile dintre aceste state și nu doar relația fiecărui stat cu UE, au un impact semnificativ asupra promovării agendei de securitate a Uniunii Europene în vecinătatea sa estică.

Parteneriatul Estic are la bază interesele și angajamentele comune ale UE și ale țărilor partenere, precum și împărțirea proprietății și responsabilității. Principiile de bază ale Parteneriatului Estic sunt democrația, respectarea drepturilor omului, statul de drept, buna guvernare și economia de piață. Acesta vine în completarea relațiilor bilaterale existente, fără să afecteze parteneriatele individuale și ambițiile țărilor partenere în relațiile viitoare cu UE.

Scopul principal al Parteneriatului Estic este să creeze condițiile necesare și să accelereze asocierea politică și integrarea economică între Uniunea Europeană și țările partenere. În acest scop, Parteneriatul Estic sprijină politicile și reformele socio-economice ale țărilor partenere, facilitând apropierea de Uniunea Europeană. Acest lucru sprijină angajamentul comun al UE și al țărilor partenere din vecinătatea estică, privind stabilitatea, securitatea și prosperitatea.

Parteneriatul Estic are un mesaj politic clar privind nevoia menținerii și consolidării reformelor. Acesta oferă un impuls suplimentar dezvoltării regionale, economice și sociale a țărilor partenere și facilitează buna guvernare, inclusiv în cadrul sectorul financiar, dezvoltarea regională și

⁴¹ Summitul Parteneriatului estic de la Praga 7 mai 2009 - Republica Cehă http://www.consilium.europa.eu/media/31797/2009_eap_declaration.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

⁴² Parlamentul Uniunii Europene http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_6.5.4.pdf pagina accesată la data de 09.07.2015

coeziunea socială și contribuie la reducerea contradicțiilor socio - economice din țările partenere. În acest fel, Parteneriatul Estic suplimentează asistența macroeconomică furnizată prin intermediul instrumentelor internaționale.

Uniunea Europeană și țările din vecinătatea sa estică au stabilit să adopte sub umbrela Parteneriatului Estic, Acorduri de Asociere, care au ca scop alinierea standardelor și legislației, pentru formarea Zonelor de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător.

În cadrul Acordurilor de Asociere, Uniunea Europeană a agreat cu Georgia, Republica Moldova și Ucraina, formarea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător care urmărește⁴³:

- creșterea deschiderii pieței de bunuri și servicii;
- eliminarea barierelor tarifare și netarifare din calea comerțului;
- asigurarea unui cadru juridic solid;
- alinierea normelor și practicilor la cele ale UE.

Uniunea Europeană a încheiat în 2014 Acorduri de Asociere și Acorduri de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Republica Moldova, Ucraina și Georgia. Aceste Acorduri au contribuit la dezvoltarea relațiilor dintre UE și țările partenere. În ceea ce privește relația UE cu celelalte trei țări din vecinătatea estică, impactul Parteneriatului Estic, nu a fost la fel de bine resimțit. În cadrul celui de al 5-lea Summit al Parteneriatului Estic din 2017⁴⁴ au început negocierile pentru intensificarea apropierei UE de Armenia, Azerbaidjan și Belarus.

În cadrul Parteneriatului Estic, Uniunea Europeană urmărește dezvoltarea administrativă în țările partenere, prin formare, asistență tehnică și alte măsuri adecvate. Un alt aspect important, al Parteneriatului Estic îl reprezintă sprijinirea mobilității cetățenilor și liberalizarea vizelor într-un mediu sigur. Parteneriatul Estic urmărește consolidarea securității energetice prin cooperare în ceea ce privește furnizarea și tranzitul energetic stabil și sigur pe termen lung, inclusiv reglementarea eficienței energetice și a surselor de energie regenerabile.

Un rol important în negocierile acordurilor internaționale dintre Uniunea Europeană și partenerii săi din est, îl are Consiliul European, care pe baza propunerii Înaltului Reprezentat și a Comisiei

⁴³ Consiliul Uniunii Europene <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

⁴⁴ Summit-ul Parteneriatului Estic de la Bruxelles, noiembrie 2017 <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/11/24/> - pagină accesată la data de 15 Iulie 2018

Europene, decide acordarea mandatelor pentru negocieri, semnarea Acordurilor, punerea acestora în aplicare sau suspendarea lor. Comunicarea în cadrul Parteneriatului Estic se realizează prin Summit-uri organizate la nivelul șefilor de stat sau de guvern din țările partenere și președintele Consiliului European și președintele Comisiei Europene din partea UE. Aceste Summit-uri se organizează o dată la doi ani și evidențiază orientările politice pentru dezvoltarea în continuare a Parteneriatului Estic.

2.1.1. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Varșovia din 29 – 30.11.2011

În cadrul celui de al doilea Summit al Parteneriatului Estic⁴⁵ liderii europeni și liderii politici din Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Republica Moldova și Ucraina au evaluat progresele înregistrate în primii doi ani de la lansarea Parteneriatului Estic și au stabilit prioritățile pentru următorii doi ani. Acestea prevăd:

- ❖ Aprofundarea angajamentului bilateral: asocierea politică, integrarea socio-economică și mobilitatea cetățenilor;
- ❖ Participarea la programele și agențiile UE și intensificarea cooperării sectoriale;
- ❖ Consolidarea cooperării multilaterale.

Șefii de stat și de guvern și reprezentanți ai UE și ai statelor membre și-au exprimat profunda îngrijorare cu privire la deteriorarea respectării drepturilor omului, a democrației și a statului de drept în Belarus, precum și față de obstrucționarea continuă a libertății mass-media în Belarus. Republica Moldova a solicitat eliberarea imediată și reabilitarea tuturor deținuților politici, încetarea represiunii asupra societății civile și a mass - media și începerea unui dialog politic cu opoziția. Liderii UE s-a arătat, de asemenea, profund îngrijorați de interdicția luării contactului prizonierilor cu familiile și avocații lor, precum și interzicerea îngrijirilor medicale în timp ce sunt supuși la torturi fizice și psihice. Uniunea Europeană s-a oferit în mod constant să-și aprofundeze relațiile cu Belarus și reiterează faptul că o astfel de aprofundare este condiționată de progresele

⁴⁵Summit-ul Parteneriatului Estic de la Varșovia, noiembrie 2011 http://www.consilium.europa.eu/media/31798/2011_eap_warsaw_summit_declaration_en.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

înregistrate de respectarea acquis – ului comunitar de către autoritățile din Belarus pentru democrație, statul de drept și drepturile omului⁴⁶.

2.1.2. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius din 28 - 29.11.2013

În 28 – 29 noiembrie 2013 liderii europeni și liderii politici din Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina s-au întâlnit la Vilnius în Lituania la cel de-al treilea Summit al Parteneriatului Estic⁴⁷. Aceștia au reevaluat progresele înregistrate după Summit-ul de la Varșovia din septembrie 2011, care a sprijinit apropierea Uniunii Europene de vecinii din est și au stabilit o agendă ambițioasă pentru următorii doi ani. În acest context, a fost evidențiată necesitatea de aplicare a angajamentele stabilite, în special în ceea ce privește aspectele politice, economice și sociale.

De asemenea, a fost recunoscut faptul că mai sunt progrese importante de făcut pentru a face față provocărilor cu care se confruntă democrația, respectarea libertăților fundamentale ale omului și a statului de drept. În acest sens, participanții la Summit evidențiază că progresul în ceea ce privește respectarea valorilor comune este esențial, în special prin consolidarea eficienței și independenței sistemului judiciar; combaterea corupției; și implementarea reformei administrației publice.

Participanții la Summit-ul de la Vilnius au stabilit următoarele obiective pe care trebuie să le îndeplinească Parteneriatul Estic până la următorul Summit din 2015⁴⁸ :

- ❖ Aprofundarea relațiilor și a cooperării dintre UE și țările partenere;
- ❖ Efectuarea de noi măsuri în consolidarea democrației, respectarea drepturilor omului și a statului de drept, reforma sistemului judiciar și al justiției;

⁴⁶ Declarația privind situația din Belarus, adoptată cu ocazia Summit-ului Parteneriatului estic de la Vilnius din 30 septembrie 2011

⁴⁷ Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius, noiembrie 2013
http://www.consilium.europa.eu/media/31799/2013_eap-11-28-joint-declaration.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

⁴⁸ http://www.consilium.europa.eu/media/31799/2013_eap-11-28-joint-declaration.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

- ❖ Semnarea Acordurile de Asociere și a Acordurile de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător în 2014 și aplicarea lor provizorie până atunci;
- ❖ Stabilirea programelor de asociere care să servească drept instrument-cheie de pregătire, implementare și monitorizare a Acordurile de Asociere și a Acordurile de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător;
- ❖ Acordarea asistenței din partea UE pentru sprijinirea reformelor în țările partenere ținând cont de aplicarea finală și cu titlu provizoriu a Acordurilor de Asociere și a Zonelor de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător;
- ❖ Aderarea țărilor din vecinătatea estică la Convenția Euro – Mediterană⁴⁹, privind alinierea normelor și realizarea progreselor în vederea aderării la convenția comună privind tranzitul, ca pași suplimentari în cadrul procesul de integrare economică;
- ❖ Avansarea în liberalizarea vizelor, cu condiția să existe cadru pentru o mobilitate sigură și bine gestionată;
- ❖ Consolidarea dimensiunii de afaceri a Parteneriatului Estic, prin îmbunătățirea mediului de afaceri din țările partenere, prin susținerea Întreprinderilor Mici și Mijlocii;
- ❖ Dezvoltarea treptată a unui spațiu comun de cunoaștere și inovare pentru a dezvolta împreună cooperarea în domeniul cercetării și inovării;
- ❖ Consolidarea în continuare a dimensiunii multilaterale a Parteneriatului Estic;
- ❖ Alinierea reglementărilor în domeniul transportului și punerea lor în aplicare prin dezvoltarea proiectelor de infrastructură prin intermediul programelor și instrumentelor UE existente și ale Instituțiilor Financiare Europene și Internaționale, pentru prioritizarea proiectelor de îmbunătățire a conexiunilor cu rețeaua centrală TEN-T⁵⁰;
- ❖ Promovarea și consolidarea proiectelor multilaterale strategice, prin crearea unui mediu financiar favorabil și transparent, de reglementare și implementare a proiectelor de interes comun;
- ❖ Consolidarea în continuare a instituțiilor publice cu sprijinul UE;

⁴⁹ Parlamentul European – Convenția Euro-Mediteraneană
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2016-0066+0+DOC+XML+V0//RO> – pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

⁵⁰ COMISIA EUROPEANĂ RAPORT AL COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR Raport privind progresele înregistrate în implementarea Rețelei TEN-T în 2014 și 2015, Bruxelles, 19.6.2017 COM(2017) 327 final
<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/RO/COM-2017-327-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

- ❖ Promovarea și consolidarea inițiativelor emblematiche multilaterale vizibile și eficiente inclusiv dialogul politic și sprijinirea dezvoltării infrastructurii;
- ❖ Consolidarea în continuare a contactelor interumane - inclusiv prin deschiderea în țările din Parteneriatul Estic, de noi programe⁵¹ "Erasmus +", "Creative Europe" și Marie Skłodowska-Curie până în 2020.
- ❖ Implementarea unei strategii de vizibilitate pentru Parteneriatul Estic.

O diferențiere mai mare și responsabilitate reciprocă permite țărilor partenere să înregistreze progrese pentru îndeplinirea nevoilor și aspirațiilor lor. Ritmul reformelor continuă să determine intensitatea cooperării dintre Uniunea Europeană și acei parteneri care sunt implicați în reforme. Aceștia beneficiază cel mai mult din relația lor cu UE, conform abordării bazate pe stimulente ("mai mult pentru mai mult") a Politicii Europene de Vecinătate.

Eforturile pentru reformă consolidate și durabile ajută țările din estul Europei să înregistreze progrese pentru aprofundarea democrației durabile în care predomină buna guvernare, statul de drept și dezvoltarea economică pe principiile economiei de piață.

Participanții în cadrul Summit-ului subliniază că această agendă ambițioasă impune implicarea societății civile și stabilește creșterea implicării parlamentelor, a societății civile, a autorităților locale și regionale, a mediului de afaceri și alte părțile interesate relevante din agenda Parteneriatului Estic.

2.1.3. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Riga din 21- 22.05.2015

În cadrul celui de-al patrulea Summit al Parteneriatului Estic⁵², organizat la Riga a fost reconfirmat rolul cheie pe care Uniunea Europeană îl atribuie țărilor partenere. Cu această ocazie, UE și-a manifestat determinarea de a dezvolta relații mai apropiate și diferențiate cu țările partenere suverane și independente. Uniunea Europeană dezvoltă relații apropiate cu toate țările membre ale

⁵¹ European Commission – Creative Europe - <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

⁵² Summit-ul Parteneriatului Estic de la Riga, noiembrie 2015 - <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2015/05/21-22/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

Parteneriatului Estic, domeniile de aplicare și nivelul de aprofundare fiind determinate de angajamentele și nevoile țărilor partenere și ale UE și de nivelul reformelor.

Liderii politici și liderii europeni s-au focusat pe proiecte de cooperare multilaterală care au ca scop:

- ❖ întărirea relațiilor instituționale și bună guvernare, dintre Uniunea Europeană și țările partenere;
- ❖ creșterea mobilității și întreconexiunea interumană;
- ❖ creșterea economică, prin dezvoltarea mediului de afaceri și a securității, prin sprijinirea Întreprinderilor Mici și Mijlocii;
- ❖ securitate energetică și dezvoltarea rețelelor de transport energetice.

Prioritar în cadrul Summit-ului a fost soluționarea conflictelor din regiune. Liderii politici și europeni au stabilit că se vor implica în rezolvarea crizei din Ucraina pe cale politică și în detensionarea situației precum și în rezolvarea pașnică a conflictelor nesoluționate din estul Europei.

În cadrul Forumului de Afaceri al Parteneriatului Estic organizat la Riga în 21 mai 2015, Comisia Europeană a lansat Facilitatea pentru IMM-urile din Zona de Liber Schimb Aprofundat și Curpinzător, care cuprinde Republica Moldova, Georgia și Ucraina și prin care oferă granturi în valoare de 200 milioane euro IMM-urilor din aceste țări. Prin această facilitate se estimează că vor fi impulsionate investiții de cel puțin 2 miliarde euro.

Tot în cadrul Summit-ului de la Riga din 22 mai 2015, Uniunea Europeană și Ucraina au semnat un memorandum de înțelegere și un acord de împrumut pentru cel de al treilea program de asistență macrofinanciară⁵³ a UE pentru Ucraina.

⁵³ European Commission – Macro-Financial Assistance (MFA) to non – EU partner countries - https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/international-economic-relations/macro-financial-assistance-mfa-non-eu-partner-countries_en - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

2.1.4. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Brussel din 24.11.2017

În cadrul celui de-al cincilea Summit al Parteneriatului Estic⁵⁴, care s-a desfășurat la Bruxelles în 24 noiembrie 2017, Donald Tusk, președintele Consiliului European a declarat că (Tusk, 2017) „Vrem să întărim cooperarea Parteneriatului Estic într-o serie de domenii specifice, cum ar fi întreprinderile mici și mijlocii, economia digitală, investițiile în bandă largă și în proiecte din domeniul transporturilor, al energiei și al infrastructurii. Lista este lungă. Dar, în primul rând, vrem să întărim legăturile dintre cetățenii noștri și să acordăm mai mult sprijin societății civile.”⁵⁵

Liderii europeni și liderii politici din țările partenere au agreeat o declarație comună prin care recunosc angajamentul și importanța care le este oferită prin Parteneriatul Estic. În cadrul acestei declarații, Uniunea Europeană și-a reafirmat angajamentul pentru a sprijini suveranitatea, integritatea teritorială și independența tuturor țărilor partenere.

În cadrul Summit-ului de la Bruxelles, liderii reuniți au aprobat cele „20 de rezultate pentru 2020”⁵⁶. Aceste rezultate au ca obiectiv îmbunătățirea calității vieții cetățenilor din țările partenere în cele patru domenii prioritare de cooperare identificate în Summit-ul de la Riga din 2015:

- ❖ Mai multă implicare în societatea civilă și în organizații;
- ❖ Creșterea egalității de gen și nediscriminarea;
- ❖ Consolidarea comunicațiilor strategice și sprijinirea pluralității și independența mass-mediei;
- ❖ Dezvoltarea mediului de afaceri și atragerea investițiilor în rândul IMM-urilor;
- ❖ Reducerea lacunele în ceea ce privește accesul la finanțare și la proiecte de finanțare;
- ❖ Crearea locurilor de muncă la nivel local și regional;
- ❖ Concilierea piețelor digitale;
- ❖ Sprijinirea comerțului intra-regional între țările partenere și UE;
- ❖ Consolidarea statului de drept și lupta anticorupție;
- ❖ Reforme judiciare;

⁵⁴Summit-ul Parteneriatului Estic de la Bruxelles, noiembrie 2017 - <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/11/24/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

⁵⁵<http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/11/24/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

⁵⁶<http://www.consilium.europa.eu/media/31690/eap-generic-factsheet-digital.pdf> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

- ❖ Reformele administrației publice;
- ❖ Cooperare mai sigură în domeniul securității;
- ❖ Extinderea rețelei de transport TEN-T;
- ❖ Creșterea securității alimentării cu energie;
- ❖ Îmbunătățirea eficienței energetice și utilizarea energiei regenerabile; reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră;
- ❖ Progrese privind liberalizarea vizelor, dialoguri și parteneriate de mobilitate a cetățenilor;
- ❖ Protecția mediului și adaptarea la schimbările climatice;
- ❖ Progrese pentru liberalizarea vizelor, dialoguri și parteneriate de mobilitate;
- ❖ Consolidarea investițiilor pentru dezvoltarea aptitudinilor antreprenoriale în rândul tinerilor;
- ❖ Formarea unei școli în cadrul Parteneriatului Estic;
- ❖ Integrarea țărilor din Parteneriatul Estic cu sistemele de cercetare și inovare ale UE.

Cu ocazia Summit-ului Parteneriatului Estic de la Bruxelles, liderii europeni și liderii politici din țările partenere au confirmat aspirațiile europene și alegerea europeană a Ucrainei, Georgiei și Republicii Moldova, țări care au semnat Acorduri de Asociere cu UE. Totodată, a fost recunoscut dreptul celorlalți parteneri de a alege nivelul de ambiție pe care îl doresc în relațiile lor cu UE.

Președintele Consiliului European, Donald Tusk a afirmat disponibilitatea Uniunii Europene de a dezvolta parteneriate cu țările care își doresc asta (Tusk, 2017) „Nu ar trebui să existe nicio îndoială că viitorul nostru comun constă în disponibilitatea UE de a deschide politicile UE pentru partenerii noștri. Pot reconfirma că suntem pregătiți să facem acest lucru.”⁵⁷

⁵⁷Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/11/24/> - pagina accesată la data de 15 Iunie 2018

2.2. ANALIZA MACROECONOMICĂ A SITUAȚIEI ECONOMICE A STATELOR MEMBRE ALE PARTENERIATULUI ESTIC

Uniunea Europeană prin Parteneriatul Estic dezvoltă relații diferențiate cu țările partenere, în funcție de aspirațiile acestora și de pașii pe care îi fac pentru alinierea la valorile universale la UE. Din 2009, de când a fost lansat Parteneriatul Estic, cele șase țări partenere, Armenia, Azerbaidjan, Ucraina, Georgia, Republica Moldova și Belarus au evoluat diferit în relațiile cu Uniunea Europeană.

2.2.1. Armenia

În cadrul celui de-al cincilea Summit al Parteneriatului Estic, care s-a desfășurat la Bruxelles în 24 noiembrie 2017, Uniunea Europeană și Armenia au încheiat negocierile privind un nou acord bilateral. Noul acord consolidează relațiile dintre UE și Armenia și oferă un cadru pentru ca cei doi parteneri să continue colaborarea în beneficiul cetățenilor din Armenia. Acordul de Parteneriat Global și Consolidat (CEPA)⁵⁸ este modern, cuprinzător și ambițios. Aceasta ține cont de noile tehnologii globale, interese politice și economice împărtășite de ambele părți. Acordul permite o cooperare mai strânsă în sectoare precum energia, transportul, protecția mediului și schimburile comerciale.

Principalele realizări și obiective ale Armeniei în relația cu Uniunea Europeană:⁵⁹

Buna guvernanță:

- UE sprijină reformele guvernantei democratice în Armenia, statul de drept, eforturile de combatere a discriminării, promovarea libertăților fundamentale și respectarea drepturilor omului;

⁵⁸ Consiliul Uniunii Europene – Relațiile cu Armenia - Acordul de Parteneriat Global și Consolidat (CEPA) - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/armenia/> - pagină accesată la data de 16 Iunie

⁵⁹ <http://www.consilium.europa.eu/media/31734/eap-summit-factsheet-armenia-eng-print.pdf> - pagina accesată la data de 16 Iunie 2018

- UE a acordat asistență Guvernul din Armenia în valoare de 7.5 milioane euro, pentru îmbunătățirea legislației electorale;
- Fonduri în valoare de 14,8 milioane euro au fost alocate de Uniunea Europeană pentru a contribui la aplicarea acquis – ului, strategia anti-corupție a guvernului și reformele vamale și de gestionare a frontierelor;
- UE sprijină inițiativele societății civile care promovează reforme anticorupție și acționează în calitate de observatori guvernamentali în Armenia;
- UE sprijină reformele în sectorul justiției și contribuie la îmbunătățirea fundamentală. Cu ajutorul fondurilor acordate de UE, au fost construit sau reconstruite 12 clădiri de instanță în Armenia.

Dezvoltarea relațiilor:

- UE finanțează schimbul de energie și un tranzit mai bun între Armenia și Georgia, prin conectarea Armeniei la rețeaua electrică a UE;
- În 2010, UE prin intermediul Facilității de Investiții pentru Vecinătate, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și Banca Europeană de Investiții au decis să co-finanțeze îmbunătățiri la metroul din Erevan. În prezent, renovările au condus la vagoane moderne, operațiuni de metrou mai sigure și economii substanțiale de energie;
- UE a negociat cu Armenia un Acord privind transportul aerian UE-Armenia⁶⁰. După intrarea acestui acord în vigoare, va fi deschisă calea pentru un schimb mai mare de călători, prețuri mai mici, și noi oportunități de afaceri;

Dezvoltarea economică:

- UE este cea mai mare piață de desfacere din Armenia, reprezentând aproximativ 22% din comerțul total al Armeniei. Diamantele și metalele sunt principalele produse exportate către UE;
- Companiile din Armenia beneficiază de finanțare, formare și sprijin pentru export către noi piețe. Din 2009, UE a alocat peste 473 milioane euro companiilor, fiind susținute peste 25.000 de întreprinderi și create peste 900 de noi locuri de muncă;

⁶⁰ European Commission – Mobility and Transport - https://ec.europa.eu/transport/modes/air/news/2017-11-24-aviation-agreements_en - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

Dezvoltare socială:

- Acordul privind liberalizarea vizelor dintre UE și Armenia a intrat în vigoare în 2014, facilitând cetățenilor din Armenia accesul la viză pentru a pătrunde în spațiul Uniunii Europene;
- În perioada 2015-2017, peste 1.300 de studenți și cadre didactice din Armenia au studiat sau au predat în Europa ca parte a Programul Erasmus +;
- 70 de școlile din Armenia au participat la programul eTwinning Plus⁶¹, platformă care stimulează cooperarea prin utilizarea instrumentelor online.

Eforturile depuse de Armenia pentru a se alinia la standardele, normele și valorile Uniunii Europene sunt răsplătite în continuare. Cel mai important program de cercetare și inovare al UE, Horizont 2020⁶², a devenit operațional în Armenia în 2016. Institutele de cercetare din Armenia, universitățile și cercetătorii persoane fizice, precum și companiile au acces la noi oportunități, de la știința fundamentală la proiecte demonstrative, similar cu cercetătorii din state membre ale UE.

Uniunea Europeană sprijină dezvoltarea și tehnologizarea administrativă din Armenia. Cu sprijinul fondurilor și a asistenței acordate de UE, Armenia a dezvoltat un sistem electronic de gestionare a documentelor în limba armeană în instituțiile guvernamentale, sistem electronic de depunere a declarațiilor de impozit, registru electronic de stare civilă, sistem online de emitere a licențelor, sistemul de viză electronică și un registru de afaceri online.

Conflictul nesoluționat Nagorno-Karabah rămâne un obstacol pentru stabilitate și prosperitate în regiune. Uniunea Europeană prin intermediul reprezentantului său special pentru Caucazul de Sud și criza din Georgia, sprijină eforturile depuse pentru soluționarea pașnică a conflictului. UE promovează consolidarea încrederii și a păcii prin intermediul programului "Parteneriatul european pentru soluționarea pașnică a conflictului din Nagorno - Karabah "⁶³.

⁶¹ eTwinning Plus - <https://plus.etwinning.net/en/pub/index.htm> - - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁶² European Commission – Horizon 2020 - <https://ec.europa.eu/inea/en/horizon-2020> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁶³ <http://www.consilium.europa.eu/media/31734/eap-summit-factsheet-armenia-eng-print.pdf> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

2.2.2. Azerbaijan

Relațiile bilaterale ale Uniunii Europene cu Azerbaijan se bazează pe Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Azerbaijan⁶⁴ care a intrat în vigoare în 1999. În februarie 2017, Uniunea Europeană și Azerbaijan au început negocierile pentru un nou acord – cadru⁶⁵, care are rolul să impulsioneze dialogul politic și cooperarea reciproc avantajoasă. Azerbaijanul este un important partener energetic ale Uniunii Europene și joacă un rol esențial în transportarea resurselor energetice din Marea Caspică pe piața UE.

În cei peste 18 ani de de la semnea Acordului, Uniunea Europeană a oferit sprijin Azerbaijanul în dezvoltarea principalelor sectoare apropiate de valorile fundamentale ale UE:

Dezvoltare economică:

- UE este principalul partener comercial al Azerbaijanului și reprezintă cea mai mare piață, atât pentru operațiunile de export, cât și pentru cele de import. De asemenea, UE este cel mai mare investitor străin din Azerbaijan, atât în sectorul petrolier, cât și în cel non-petrolier;
- Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Azerbaijan permite alinierea treptată a legislației din Azerbaijan la normele și standardele UE;
- Companiile din Azerbaijan beneficiază de asistență din partea UE atât pentru accesarea formelor de finanțare și formare, cât și pentru acces către noi piețe de export. UE oferă sprijin guvernul pentru dezvoltarea economică și atragerea investitorilor;
- UE sprijină Azerbaijanului în diversificarea economică, în special prin asistență în pregătirea forței de muncă și dezvoltare regională.

⁶⁴ EUR –LEX - Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Azerbaijan - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52009PC0686> – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁶⁵ <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/azerbaijan/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

Buna guvernanta:

- UE și Azerbaidjan cooperează activ prin intermediul programelor Twinning⁶⁶. În ultimii 10 ani, 26 de ministere și instituții publice din Azerbaidjan au participat la 46 de proiecte de twinning și au beneficiat de know-how-ul tehnic al Uniunii Europene și de experiența practică a funcționarilor publici din UE. Acest lucru a contribuit la dezvoltarea și îmbunătățirea legislației în conformitate cu standardele UE;
- Reforma justiției este unul dintre sectoarele prioritare în asistența pe care UE o acordată Azerbaidjanului. Scopul acesteia este sprijinirea alternativelor în soluționarea litigiilor, combaterea corupției și acordarea de asistență juridică și un acces mai bun la justiție pentru cetățeni și întreprinzători;
- În relația cu Azerbaidjan, UE subliniază în continuare importanța apărării drepturilor omului și asigurarea dreptului la exprimare și adunare pentru societatea civilă și mass-media. UE consideră aceste drepturi, elemente esențiale în dezvoltarea relațiilor cu Azerbaidjan.

Dezvoltarea relațiilor economice:

- Azerbaidjan este un partener energetic important pentru Uniunea Europeană, furnizând aproximativ 5% din cererea de gaze a UE. În plus, prin Azerbaidjan ajung pe piața UE resurse de gaze din Marea Caspică prin Coridorul de Sud al Gazului;
- UE a lansat în 2016, un nou program regional, EU4Energy⁶⁷, care sprijină țările membre ale Parteneriatului Estic, inclusiv Azerbaidjanul, în realizarea obiectivelor privind politicile energetice și îmbunătățirea eficienței energetice;
- Azerbaidjan beneficiază de localizarea sa strategică ca nod de legătură între nord și sud și est și vest. În ultimii ani, UE a efectuat investiții importante în proiecte de infrastructură, precum portul Baku și calea ferată Baku-Tbilisi-Kars. De asemenea, UE sprijină consolidarea capacităților la portul Baku și zona de liber schimb.

⁶⁶ Twinning – este un instrument european pentru dezvoltarea cooperării instituționale între administrațiile publice din statele membre UE și țările partenere beneficiare
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/tenders/twinning_en - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁶⁷<https://www.euneighbours.eu/en/east/eu-in-action/projects/eu4energy-programme> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

Dezvoltare socială:

- Începând cu anul 2014 a intrat în vigoare Acordul de facilitarea a vizelor dintre UE și Azerbaidjan⁶⁸. Cetățenii din Azerbaidjan beneficiază de facilități în obținerea vizelor pentru călătorii în statele membre ale UE;
- Prin Programul *Erasmus +* Uniunea Europeană a oferit în perioada 2015 – 2017, oportunitatea pentru aproape 900 de studenți și cadre didactice din Azerbaidjan să studieze și să predea în țările din UE. Peste 1800 de tineri din Azerbaidjan au fost implicați în proiecte comune de voluntariat, dezvoltarea capacităților și schimb de experiență, cu omologii lor din statele membre ale UE.

Uniunea Europeană este cel mai mare client pentru petrolul produs și tranzitat din Azerbaidjan. Coridorul de Sud al Gazului este o inițiativă strategică de a aduce pe piețele europene resursele de gaze din țările aflate în zona Mării Caspice, Asia Centrală și din Orientul Mijlociu. De asemenea, reprezintă un instrument cheie pentru creșterea securității în aprovizionarea UE cu energie.

UE promovează diversitatea culturală în Azerbaidjan. În acest context, în decembrie 2016, a fost organizată la Baku o conferință internațională despre toleranța religioasă și rolul mass-media. De asemenea, în septembrie 2017 a fost organizată o vizită la conducerea instituțiilor UE la Bruxelles a diferitelor comunități religioase din Azerbaidjan. Ulterior, în octombrie 2017 a fost organizat la Baku, Festivalul "Imagine Euro Tolerance Festival"⁶⁹ care vizează promovarea valorilor dialogului intercultural și toleranță prin diferite expresii ale artei.

Conflictul nesoluționat Nagorno-Karabakh rămâne un obstacol pentru stabilitate și prosperitate în regiune. Uniunea Europeană, prin intermediul reprezentantului său special pentru Caucazul de Sud și criza din Georgia, sprijină eforturile co-președinților Grupului Minsk OSCE⁷⁰ pentru a facilita rezolvarea conflictului. UE promovează activitățile de consolidare a încrederii și a păcii prin

⁶⁸ Jurnalul Oficial al Uniunii Europene - ACORD între Uniunea Europeană și Republica Azerbaidjan privind facilitarea eliberării vizelor - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0430\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0430(02)&from=EN) – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁶⁹ Baku to host first "IMAGINE" Euro Tolerance Festival <https://en.trend.az/azerbaijan/society/2793611.html> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁷⁰ Organisation for Security and Co-operation in Europe- <https://www.osce.org/mg> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

diseminarea conflictului, în special prin punerea în aplicare a programului “Parteneriatul european pentru pace și soluționarea conflictului de la Nagorno-Karabakh (EPNK)”⁷¹.

2.2.3. Belarus

Relațiile dintre Uniunea Europeană și Belarus s-au îmbunătățit în ultimii ani. Deciziile concrete luate de Belarus în vederea respectării libertăților universale, a statului de drept și drepturile omului, inclusiv drepturile fundamentale ale muncii, rămân criterii esențiale pentru politica adoptată de UE în relația cu Belarus.

Uniunea Europeană a ridicat în februarie 2016, majoritatea restricțiilor impuse pentru Belarus și a oferit un pachet de măsuri - cheie economice și măsuri legate de cooperare⁷² care au ca scop:

- cooperarea cu instituțiile financiare internaționale: BEI și BERD;
- sprijin pentru aderare la Organizația Mondială a Comerțului (OMC);
- eliminarea cotelor pentru exporturile de produse textile;

Uniunea Europeană este al doilea partener comercial al Belarusului. În perioada 2014 – 2017, în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, UE a acordat Belarusului un pachet de asistență financiară în valoare de 91,5 milioane euro. Prin Programul “Intensificarea creșterii inițiativei private din Belarus (SPRING)”⁷³ UE sprijină inițiativele economice locale și crearea locurilor de muncă.

În iunie 2017, Belarus s-a alăturat Parteneriatului pentru Protecția Mediului și Energie Regenerabilă în Europa de Est⁷⁴. Prin intermediul acestui parteneriat, Belarus beneficiază de

⁷¹The European Partnership for the Peaceful Settlement of the Conflict over Nagorno-Karabakh <http://www.epnk.org/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁷² <http://www.consilium.europa.eu/media/31658/eap-summit-factsheet-belarus-eng.pdf> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁷³ European Commission COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 20.7.2016 on the Annual Action Programme 2016 in favour of the Republic of Belarus to be financed from the general budget of the European Union, Brussels, 20.7.2016 C(2016) 4861 final https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/pdf/key-documents/belarus/20161027-belarus_aap-2016.pdf - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁷⁴ Consiliul Uniunii Europene - Parteneriatului pentru Protecția Mediului și Energie Regenerabilă în Europa de Est - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/energy-union/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

sprijinul BERD în accesarea de împrumuturi pentru sectorul municipal - proiecte privind eficiența energetică și mediul înconjurător din țările din Parteneriatul Estic.

Belarus este una dintre cele mai performante țări membre ale Parteneriatului Estic în Programul Horizont 2020 pentru cercetare și inovare. Pentru dezvoltarea cooperării dintre Uniunea Europeană și Belarus a fost înființat un grup de coordonare UE-Belarus la nivelul înalților funcționari. Acesta este un forum pentru un dialog politic care stimulează cooperarea dintre UE și Belarus și supraveghează dezvoltarea relațiilor dintre cele două părți. Reprezentanții Uniunii Europene și ai Belarusului se întâlnesc de două ori pe an în cadrul unor dialoguri formale privind comerțul, pentru a discuta referitor la reglementările de bază pe piața internă și alte probleme comerciale. De asemenea, UE și Belarus au stabilit un dialog vamal, care are ca scop identificarea oportunităților de cooperare și asistență pentru facilitarea comerțului, asigurarea securității și a lanțului de aprovizionare, precum și siguranța și combaterea fraudei fiscale. UE oferă asistență tehnică pentru a sprijini Belarus în pregătirile pentru aderarea la Organizația Mondială a Comerțului.

În relațiile cu autoritățile din Belarus, UE ridică în mod repetat probleme legate de drepturile omului, inclusiv libertatea de întrunire și de asociere, standardele fundamentale ale muncii, libertatea de exprimare și mass-media. În octombrie 2017 Uniunea Europeană și Belarus au adoptat Planul național de acțiune privind drepturile omului⁷⁵, care sprijină procesul de reforme interne și amendamentele legislative.

Datorită dezvoltării democratice din ultimii ani din Belarus, Uniunea Europeană și Belarus au încheiat negocierile privind un parteneriat pentru mobilitate și sunt în curs de desfășurare a negocierilor privind acordul de acordare a vizelor. Aceste acorduri oferă facilitatea cetățenilor din Belarus să călătorească în statele membre UE.

În perioada 2015 – 2017 Uniunea Europeană a oferit posibilitatea pentru aproape 1000 de studenți și cadre didactice din Belarus să studieze și să predea în statele membre UE, prin Programul Erasmus. Peste 2.300 de tineri din Belarus au fost implicați în proiecte de voluntariat și schimburi de experiență cu omologii lor din UE.

În relațiile Uniunii Europene cu Belarus, respectarea celor mai înalte standarde de securitate nucleară este o prioritate, mai ales că Belarus a construit o centrală nucleară în Astravieci, aproape de granițele UE. Desființarea pedepsei cu moartea este un subiect prioritar pentru Uniunea

⁷⁵ Parlamentul European - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+P8-RC-2018-0197+0+DOC+XML+V0//RO> – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

Europeană. Belarus este singura țară din Europa unde se mai aplică pedeapsa cu moartea. În relațiile cu Belarus, UE ridică în mod repetat probleme legate de drepturile omului, inclusiv pedeapsa cu moartea.

2.2.4. Georgia

Uniunea Europeană și Georgia au o relație foarte strânsă și pozitivă. Acordul de asociere⁷⁶ dintre acestea a intrat în vigoare în iulie 2016 și se depun eforturi pentru asociere politică și integrarea economică. UE și Georgia au semnat un Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător⁷⁷, iar din martie 2017 cetățenii din Georgia beneficiază de călătorii fără viză în statele membre UE.

Pentru Georgia, UE este cel mai mare partener comercial și anual beneficiază de asistență financiară în valoare de 120 de milioane de euro. Pentru perioada 2017 – 2020 Uniunea Europeană a aprobat fonduri în valoare de 453 milioane de euro pentru dezvoltarea principalelor sectoare din Georgia.

Progresele înregistrate de Georgia în parteneriatul cu Uniunea Europeană s-au resimțit în toate sectoarele, fiind adoptate peste 7,000 de standard europene în domenii precum sănătate, securitate și protecția mediului. Principalele progrese înregistrate de Georgia în domeniile fundamentale ale UE sunt:

Dezvoltare economică:

- În 2016, UE a fost principalul partener comercial al Georgiei, reprezentând 31% din comerțul total al Georgiei;
- UE a acordat sprijin Georgiei pentru dezvoltarea agriculturii. Din fondurile oferite de Uniunea Europeană au fost create peste 1.500 de cooperative de fermieri, care au înregistrat creșteri ale veniturilor de peste 20% și dublarea nivelului de ocupare al forței de muncă. Cu sprijinul UE, guvernul din Georgia a creat centre de consultare pentru fermieri, care le-

⁷⁶ Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/georgia/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁷⁷ Parlamentul European - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0018+0+DOC+XML+V0//RO> – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

a permis acestora să acceseze fonduri europene prin care au fost eficientizați peste 250.000 de fermieri;

- UE oferă companiilor din Georgia asistență pentru finanțare, formare și sprijin pentru export către noi piețe prin intermediul inițiativei EU4Business⁷⁸. Începând cu 2009, UE a acordat fonduri în valoare de 711 milioane EURO, prin care au fost sprijinite 63.000 de IMM-uri și au fost create 2.450 noi locuri de muncă.

Buna guvernare:

- UE se asigură ca cetățenilor din Georgia le este respectat dreptul privind accesul la justiție corectă și transparentă. Cu sprijinul UE guvernul din Georgia a creat Serviciul de Asistență Juridică Guvernamentală, prin care au fost oferite servicii juridice gratuite pentru peste 90.000 de cetățeni georgieni, au fost reprezentați peste 5000 de minori în procedurile penale și au fost oferite gratuit 140.000 consultații juridice;
- UE a finanțat diferite programe de formare pentru judecători, procurorii, personalul închisorii, anchetatorii poliției, apărătorii publici și avocații, prin care aceștia și-au sporit abilitățile și eficiența;
- Cu sprijinul UE guvernul din Georgia a creat 44 Centre Comunitare în satele și orașele mici din toată țara. Aceste centre ușurează viața pentru cei 90 000 de georgieni care trăiesc în acestea, permițându-le accesul la 200 de servicii publice și bancare, precum furnizarea gratuită a internetului.

Dezvoltarea relațiilor:

- Georgia participă la programe regionale mari în domeniul siguranței transporturilor și dezvoltarea infrastructurii, protecția mediului, schimbările climatice, energie regenerabilă și eficiență energetică, securitate energetică, precum și cooperarea transfrontalieră;
- UE și Banca Europeană de Investiții, sprijină Georgia pentru îmbunătățirea rutei principale de transport, prin construcția unei autostrăzi de la est la vest, care ajută la dezvoltarea comerțului regional și traficul de pasageri;
- Uniunea Europeană a acordat fonduri în valoare de 7 milioane de euro, pentru achiziția a 143 de autobuze noi, ecologice în capitala Georgiei, contribuind astfel la reducerea poluării și la creșterea satisfacției cetățenilor.

⁷⁸EU4Business = instrument European pentru sprijinirea dezvoltării Întreprinderilor Mici și Mijlocii din țările membre ale Parteneriatului Estic. <http://www.eu4business.eu/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

Dezvoltare socială:

- În martie 2017 Uniunea Europeană a aprobat liberalizarea vizelor pentru cetățenii Georgiei. Conform autorităților din Georgia, peste 160.000 de cetățeni au călătorit în statele membre UE, fără viză;
- În perioada 2015-2017, 1700 de studenți și cadre didactice din Georgia au studiat sau au predat în UE în cadrul Programul Erasmus +. Peste 5.300 de tineri au participat la schimburi de experiență cu omologii lor din UE;
- Începând cu anul 2016, când Georgia s-a alăturat programului *Horizont 2020*, prin care cercetătorii din Georgia au posibilitatea să participe la proiecte de cercetare și inovare, alături de omologii lor din statele membre ale UE.

Uniunea Europeană oferă sprijin Georgiei pentru asigurarea securității. După revoltele din 2008, UE a detașat Misiunea de Monitorizare a Uniunii Europene în Georgia⁷⁹. Prin această misiune, se asigură supravegherea permanent a zonelor din jurul frontierelor cu Abhazia și Osetia de Sud.

În martie 2014 a intrat în vigoare un acord-cadru privind participarea Georgiei la Politica de Apărare și Securitate a Uniunii Europene⁸⁰. În cadrul acestui accord, Georgia participă alături de statele membre ale Uniunii Europene la misiuni militare de apărare și menținerea păcii. Uniunea Europeană oferă sprijin Georgiei pentru a depăși consecințele conflictului intern din regiunile Abhazia și Osetia de Sud, care au început înainte de 1990. De asemenea UE sprijină stabilitatea în Georgia, ca urmare a revoltelor din 2008 și recunoaște la nivel internațional integritatea Georgiei.

2.2.5 Ucraina

Uniunea Europeană sprijină permanent Ucraina pentru asigurarea stabilității, prosperității și a democrației și susține ferm independența, integritatea teritorială și suveranitatea Ucrainei. Pentru

⁷⁹ Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2016/12/12/georgia-eu-monitoring-mission-prolonged/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

⁸⁰ EUR – LEX <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A52017JC0018> – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

apropierea Ucrainei de standardele și valorile UE au fost adoptate Acorduri de Asociere⁸¹ și Acorduri de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător⁸², fiind promovate legături politice mai profunde, legături economice mai puternice și respect pentru valori comune.

Începând cu primăvara anului 2014, Ucraina s-a angajat într-un program ambițios de reformă, care vizează stabilizarea și dezvoltarea economiei și îmbunătățirea nivelului de trai pentru cetățenii săi. Reformele prioritare includ lupta împotriva corupției, reforma sistemului judiciar, constituționalitatea, reformele electorale, îmbunătățirea mediului de afaceri și a eficienței energetice, precum și reforma administrației publice, inclusiv descentralizarea.

Impactul sprijinului acordat de Uniunea Europeană pentru Ucraina s-a înregistrat cu precădere în următoarele domenii:

Buna guvernanță:

- UE a acordat Ucrainei fonduri în valoare de 90 milioane de euro pentru susținerea programului național de descentralizare. De asemenea, a oferit consultanță și sprijin pentru a îmbunătăți transparența și responsabilitatea autorităților locale și regionale și consolidarea acestora în centre administrative locale;
- Ucraina beneficiază de fonduri din partea UE în valoare de 104 milioane de euro, pentru crearea unui program de administrație publică, care să cuprindă o nouă generație de funcționari publici și să reorganizeze structurile guvernamentale, astfel încât să reflecte standardele UE și să dezvolte cele mai bune metode de elaborare a politicilor și progresare a reformelor sectoriale prioritare;
- UE a alocat fonduri în valoare de 15 milioane de euro în cadrul unui program anticorupție prin care sunt sprijinite instituțiile anticorupție nou înființate, să consolideze supravegherea parlamentară și capacitățile societății civile și mass-media independente, pentru a contribui la luptă împotriva corupției;
- Pentru dezvoltarea sectorului privat din Ucraina, UE a alocat fonduri în valoare de 110 milioane euro. Prin acest program se urmărește îmbunătățirea economică a Ucrainei, UE acordă asistență tehnică pentru îmbunătățirea cadrului legislativ privind sprijinirea

⁸¹ Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2017/07/11/ukraine-association-agreement/> - pagină accesată la data de 18 Iunie 2018

⁸² Acordul de Asociere UE – Ucraina - <http://www.3dcftas.eu/ro/documents/key/acordul-de-asociere-ue-ucraina> - pagină accesată la data de 18 Iunie 2018

Întreprinderilor Mici și Mijlocii și înființarea centrelor regionale de consultanță în finanțarea IMM – urilor.

Dezvoltare economică:

- Uniunea Europeană și Ucraina au semnat în 2014 Acordul de Asociere, inclusiv Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, care au intrat în vigoare începând cu anul 2017. Aceste Acorduri reprezintă un element important pentru ambele părți, fiind oferite noi oportunități economice;
- UE sprijină Ucraina prin Acordul cadrului de reformă juridică în Ucraina⁸³. Acest accord are ca scop alinierea cadrului juridic din Ucraina la cel al Uniunii Europene. Prin intermediul acestui accord, mediul de afaceri din Ucraina, beneficiază de acces preferențial și stabil la piața din statele membre UE. De asemenea, investitorii din UE beneficiază de acces mai ușor la piața din Ucraina și la dezvoltarea relațiilor comerciale cu partenerii ucrainieni;
- Reformele din Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător au ca scop îmbunătățirea mediului de afaceri și reducerea corupției, ceea ce va crește încrederea investitorilor de a investi în Ucraina;
- În perioada ianuarie – august 2017 importurile și exporturile realizate de Ucraina pe piața Uniunii Europene au crescut cu 27%, comparativ cu perioada similară din anul 2016;
- În octombrie 2017 Parlamentul și Consiliul European au aprobat regulamentul privind "măsurile comerciale autonome"⁸⁴ temporare prin care antreprenorii din Ucraina exportă produsele agricole în statele membre UE fără să plătească taxe vamale. De asemenea urmează să fie eliminate taxele vamale și pentru produsele industriale prevăzute în Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător.

Dezvoltarea conexiunilor:

- UE sprijină Ucraina pentru înființarea Autorității de reglementare în domeniul energiei, a gazelor și pentru îmbunătățirea eficienței energetice;
- Uniunea Europeană împreună cu BEI, BERD și Banca Mondială, oferă sprijin Ucrainei în modernizarea sistemului de transport al gazelor, fiind reconstruite părți ale conductelor de tranzit est-vest;

⁸³Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/ukraine/> - pagină accesată la data de 18 Iunie 2018

⁸⁴Consiliul Uniunii Europene <http://www.consilium.europa.eu/media/31661/eap-summit-factsheet-ukraine-eng.pdf> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

- Prin Acordul de Asociere și Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, UE susține Ucraina în dezvoltarea infrastructurii. Acesta ajută la creșterea mobilității cetățenilor și la dezvoltarea economică a Ucrainei.

Dezvoltare socială:

- Începând cu 11 iunie 2017 Uniunea Europeană a liberalizat regimul de vize pentru cetățenii Ucrainei. Conform autorităților din Ucraina, în primele 100 de zile, peste 230.000 de cetățeni ucrainieni au călătorit în UE fără a avea nevoie de viză;
- Peste 5.000 de studenți și cadre didactice din Ucraina au beneficiat de Programul UE, Erasmus +;

UE alocă peste 10 milioane de euro în programe adresate societății civile, prin care urmărește consolidarea capacității de a sprijini și monitoriza reforma aflată în curs de desfășurare. Uniunea Europeană sprijină integritatea teritorială a Ucrainei și condamnă încălcările clare ale suveranității ucrainene și integritatea teritorială prin actele de agresiune ale armatei rusești. Începând cu anul 2014 UE a emis restricții diplomatice împotriva Rusiei și a impuse sancțiuni împotriva persoanelor responsabile pentru acțiunile împotriva integrității teritoriale a Ucrainei, a suveranității și independenței.

UE acordă ajutor umanitar populației din estul Ucrainei afectată de conflicte. Ajutorul constă în bani și bunuri valorice livrate prin intermediul partenerilor umanitari, ONG-uri și organizații ale ONU.

2.2.6. Republica Moldova

Prin Acordul de Asociere și Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător⁸⁵, Uniunea Europeană oferă Republicii Moldova sprijin în dezvoltarea asocierii politice și integrării economice. Asistența oferită de UE sprijină Republica Moldova în modernizarea reformelor pentru

⁸⁵ DCFTA - <http://dcfta.md/rus/acordul-de-liber-schimb-aprofundat-si-cuprinzator-dintre-rm-si-ue-ghid-informativ-pentru-producatorii-agricoli> - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

dezvoltare economică și crearea locurilor de muncă, precum și pentru consolidarea democrației și respectarea drepturilor omului.

Impactul sprijinului oferit de Uniunea Europeană, Republicii Moldova în sectoarele cheie:

Dezvoltare economică:

- UE este principalul partener comercial al Republicii Moldova și cel mai mare investitor. Republica Moldova a exportat în 2016 către piețele din statele membre UE 66% din totalul exporturilor realizate. UE a reprezentat 55% din comerțul total al Moldovei;
- Începând cu anul 2014 când a intrat în vigoare Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, exporturile Republicii Moldova către piața UE, au crescut cu 13,5%.
- UE sprijină în mod activ creșterea economică și crearea locurilor de muncă în Republica Moldova. Peste 5.000 de IMM-uri din Republica Moldova au beneficiat de sprijin din partea UE pentru dezvoltare și crearea locurilor de muncă.

Buna guvernare:

- Uniunea Europeană acordă asistență pentru consolidarea statului de drept și a justiției în Republica Moldova;
- Republica Moldova primește sprijin din partea UE pentru reformele în administrație publică, precum și reforma poliției. În ultimii ani a fost finanțat de către UE modernizarea și echiparea unui centru criminalistic al poliției, care să faciliteze investigațiile penale;
- Uniunea Europeană sprijină societatea civilă din Republica Moldova prin crearea de legături între organizațiile societății civile de pe ambele maluri a râului Nistru.

Dezvoltarea socială:

- Începând cu anul 2014 cetățenii Republicii Moldova pot călători fără viză în statele membre ale Uniunii Europene. Conform autorităților de la Chișinău peste 1 milion de cetățeni moldoveni au beneficiat de această facilitate;
- În perioada 2015 – 2017, în cadrul Programului Erasmus +, peste 900 de studenți și cadre didactice din Republica Moldova au studiat și au predat în statele membre UE. De asemenea, peste 2.300 de tineri din Republica Moldova au beneficiat de schimb de experiență și proiecte de voluntariat cu tineri din Uniunea Europeană, în cadrul programul Erasmus +.

- Uniunea Europeană oferă asistență Republicii Moldova pentru soluționarea conflictului din Transnistria. UE recunoaște suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova cu statut special pentru Transnistria.

2.3. EVOLUTIA RELAȚIILOR DINTRE UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI FEDERAȚIA RUSĂ ȘI INFLUENȚA ASUPRA ȚĂRILOR DIN PARTENERIATUL ESTIC

După destrămarea Uniunii Sovietice în 1991, Armenia, Azerbaidjan, Kazahstan, Belarus, Republica Moldova, Kârgâzstan, Tadjikistan, Federația Rusă, Uzbekistan, Georgia, Ucraina și Turkmenistan au format Comunitatea Statelor Independente (CSI). Principiile de bază ale CSI sunt respectarea suveranității și independenței țărilor membre, drepturi egale și renunțarea la aplicarea forței. Federația Rusă a continuat să-și mențină influența în țările CSI, iar extinderea Uniunii Europene din 2004 a reprezentat pentru Federația Rusă, o amenințare la influența pe care o deținea în această zonă. Țările CSI au devenit după extinderea Uniunii Europene parte a vecinătății comune, UE – Federația Rusă.

Relațiile dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă reprezintă un parteneriat strategic de ambele părți. Prin Acordul privind Comerțul și Cooperarea Economică între URSS și Comunitățile Europene⁸⁶ schimburile comerciale dintre cele două mari puteri economice s-au intensificat.

În cadrul Summit-ului de la St Petersburg din mai 2003⁸⁷ liderii Uniunii Europene și ai Federației Ruse au stabilit dezvoltarea unui parteneriat strategic, prin crearea a patru spații comune: cetățenii Uniunii Europene și Federația Rusă – vecini și parteneri; o Europă unită pentru toți cetățenii europeni; lupta împotriva terorismului și a traficului de droguri; și parteneri în domeniul relațiilor internaționale, al securității și al gestionării crizelor.

⁸⁶ AGREEMENT between the European Economic Community and the European Atomic Energy Community and the Union of Soviet Socialist Republics on trade and commercial and economic cooperation http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/july/tradoc_139580.pdf - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

⁸⁷ EU-RUSSIA SUMMIT (St.-Petersburg, 31 May 2003) - 9937/03 (Presse 154) https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/75969.pdf – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

Prin Politica Europeană de Vecinătate, Uniunea Europeană a intenționat să dezvolte relațiile cu Federația Rusă, în special cooperarea transfrontalieră și subregională. Cu toate că în 2004 la lansarea PEV premisele relațiilor dintre cele două mari puteri economice din regiune erau spre o bună colaborare, Federația Rusă nu a tolerat adoptarea valorilor europene de către fostele țări sovietice, care au dus la diminuarea și chiar pierderea influenței asupra acestora.

La trei ani de când a fost lansată Politica Europeană de Vecinătate, Serghei Lavrov ministrul de externe al Federației Ruse, a declarat că (Lavrov, *The Present and the Future*, 2007)“ The CIS space has turned into a sphere for geopolitical “games,” which involves such instruments as “democratorship.” Let us be frank, the main criterion used to measure a nation’s level of democracy seems to be its readiness to follow in the footsteps of other countries’ policies.” (Lavrov, *The Present and the Future*, 2007)⁸⁸.

Lansarea Parteneriatului Estic în 2009 a fost considerată o amenințare și mai mare pentru Federația Rusă și aspru criticată de liderii de la Moscova. Ministrul rus de externe, Serghei Lavrov, a declarat la acea vreme că (Lavrov, 2009) "We are accused of having spheres of influence. But what is the Eastern Partnership, if not an attempt to extend the EU's sphere of influence, including to Belarus," (Lavrov, *EU expanding its 'sphere of influence,' Russia says*, 2009)⁸⁹

Uniunea Europeană a exclus Federația Rusă din Parteneriatul Estic, deoarece prin acesta UE urmărește o apropiere bilaterală cu țările din vecinătatea estică. Liderii de la Moscova au criticat această inițiativă a Uniunii Europene și au acuzat liderii europeni că încearcă îndepărtarea țărilor CSI de Federația Rusă.

Ministrul rus de externe, Sergey Lavrov a declarat în cadrul unei conferințe de presă că (Lavrov, 2013) “If projects within the European Partnership are aimed at the solution of indeed important tasks in economic, social spheres, then Russia repeatedly talked about the readiness to join them, to go out to "three-way" formats: EU, "focus" countries of the Eastern Partnership and Russia. We are still ready for that”. (Lavrov S. , 2013)⁹⁰

⁸⁸ Tradus de autor – spațiul CSI se transformă într-o regiune de jocuri geopolitice care presupune instrumente precum democrația, dar criteriul principal pentru măsurarea democrației este disponibilitatea de a urma politicile altor state - http://eng.globalaffairs.ru/number/n_8554 - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

⁸⁹ EU Observer – *EU expanding its 'sphere of influence,' 2013* - Tradus de autor – Noi suntem acuzați ca avem sfere de influență, dar ce reprezintă Parteneritul Estic? Dacă nu încercarea UE de a-și extinde sfera de influență, inclusiv asupra Belarusului <https://euobserver.com/foreign/27827> -

⁹⁰ Tradus de autor – Dacă proiectele din cadrul Parteneriatului European urmăresc soluționarea unor obiective importante în domeniile economice și sociale, atunci Federația Rusă a declarat în

Instrumentele de aplicare ale Parteneriatului Estic, cum sunt Acordurile de Asociere și Zonele de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, precum și susținerea independenței energetice, sunt considerate de Federația Rusă amenințări în relația cu țările vecine, membre ale Parteneriatului Estic.

Pentru a contracara extinderea influenței Uniunii Europene în vecinătatea comună, Federația Rusă împreună cu Belarus și Kazahstan au lansat începând cu anul 2011 Spațiul Economic Unic⁹¹, prin care se asigură libera circulație a mărfurilor, a capitalului și a muncii. Lansarea Spațiului Economic Unic a reprezentat cadrul de lansare în 2015 a Uniunii Economice Eurasiatice⁹². Prin Uniunea Economică Eurasiatică, Federația Rusă oferă țărilor vecine o alternativă la Parteneriatul Estic.

Obiectivul Parteneriatului Estic privind creșterea securității energetice în țările partenere, dependente de gazele provenite din Federația Rusă, este considerat de liderii de la Moscova amenințare la adresa securității Federației Ruse. Mai mult, dezvoltarea rețelelor de transport a gazelor din Orientul Mijlociu și din Caucazul de Sud, precum și încurajarea utilizării energiei regenerabile, au fost considerate de Federația Rusă, proiecte de extindere a sferei de influență europeană și subminarea influenței rusești.

Semnarea în 2013 a Acordului de Asociere și a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Uniunea Europeană și Ucraina a generat și mai multe dezaprobări din partea Federației Ruse, în ceea ce privește apropierea dintre UE și țările din vecinătatea comună. Pentru liderii de la Moscova, semnarea acestor acorduri reprezenta ieșirea Ucrainei din sfera de influență rusească.

Relațiile dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă s-au deteriorat simțitor în urma anexării ilegale de către Federația Rusă a Crimeei și a Sevastopolului. Uniunea Europeană a condamnat aceste acțiuni ale Rusiei și a impus acesteia sancțiuni pentru încălcarea dreptului internațional.

repetate rânduri despre disponibilitatea de a se alătura acestora, și de a forma un trio: UE, țările membre în cadrul Parteneriatul Estic și Federația Rusă. Suntem încă gata pentru asta. http://www.mid.ru/en/web/guest/integracionnye-strukturny-prostranstva-sng/-/asset_publisher/rl7Fzr0mbE6x/content/id/115762

⁹¹Schneider Group - A Single Economic Space - https://schneider-group.com/wp-content/uploads/2017/03/RUSSIA_BRIEFING_A_Single_Economic_Space-small.pdf - pagină accesată la data de 17 Iunie 2018

⁹² EURASIAN ECONOMIC COMMISSION - <http://www.eurasiancommission.org/en/Pages/ses.aspx> - pagină accesată la data de 17 Iunie 2018

Acțiunile ostile ale Federației Rusă în Ucraina au determinat aprofundarea relațiilor dintre Uniunea Europeană și țările din vecinătatea comună. În 2014, Uniunea Europeană a semnat Acorduri de Asociere și Acorduri de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Republica Moldova, Georgia și Ucraina.

Sancțiunile impuse de către Uniunea Europeană, Federației Rusă au fost sub formă diplomatică, restricții individuale, restricționarea relațiilor comerciale cu Crimeea și Sevastopol, aplicarea de sancțiuni economice și restricții de cooperare economică⁹³. Ca răspuns diplomatic la acțiunile Rusiei desfășurate în Ucraina, Uniunea Europeană a anulat Summit-ul UE – Federația Rusă din 2014 și a suspendat discuțiile bilaterale privind vizele și încheierea unui nou acord.

Din punct de vedere economic, Uniunea Europeană a aplicat sancțiuni privind accesul băncilor și a unor societăți rusești la piețele de capital ale UE; restricții asupra schimburilor comerciale cu arme; interdicția exporturilor de materiale care pot fi folosite de armata rusească; și restricția accesului Rusiei la anumite tehnologii și servicii, folosite în producția și exploatarea petrolieră. Aceste sancțiuni economice au fost aplicate în 2014, inițial pentru șase luni, iar ulterior prelungite în continuare la fiecare șase luni.

În ceea ce privește cooperarea economică dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă, sancțiunile aplicate prevăd suspendarea finanțării din partea Băncii Europene de Investiții și Băncii Europene pentru Dezvoltare Regională și suspendarea anumitor programe din cadrul Programelor de cooperare bilaterală dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă⁹⁴.

Liderii europeni au condiționat ridicarea sancțiunilor aplicate Rusiei, de respectarea de către aceasta a condițiilor prevăzute în Acordurile de la Minsk⁹⁵: controlul frontirelor să fie efectuat de către Ucraina, retragerea trupelor rusești și al armamentului; și stoparea sprijinului acordat de Federația Rusă grupurilor rebele din Ucraina.

În urma modificărilor geopolitice din 2015 și ca răspuns la sancțiunile aplicate de către Uniunea Europeană, Federația Rusă și-a modificat politica externă și condamnă dezvoltarea relațiilor

⁹³ Măsurile restrictive adoptate de UE ca răspuns la criza din Ucraina - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/sanctions/ukraine-crisis/> - pagină accesată la data de 17 Iunie 2018

⁹⁴ European Commission - <https://ec.europa.eu/research/iscp/index.cfm?pg=russia> – pagină accesată la data de 18 Iunie 2018

⁹⁵ https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en - pagină accesată la data de 17 Iunie 2018

economice și militare dintre UE și țările aflate în vecinătatea comună, considerându-le conspirative și nepotrivite.

CONCLUZII

Țările din vecinătatea estică reprezintă o prioritate pentru Uniunea Europeană. Acestea se află la granițele terestre ale UE, fiind regiunea în care se ciocnesc influențele și interesele celor două mari puteri economice – Uniunea Europeană pe de o parte și Federația Rusă pe cealaltă parte. Prin Parteneriatul estic, Uniunea Europeană urmărește consolidarea relațiilor cu aceste țări.

Uniunea Europeană și țările din vecinătatea estică împărtășesc valori culturale comune, ceea ce intensifică apropierea relațiilor între acestea. Semnarea Acordurilor de Asociere și Acordurilor de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător sprijină alinierea legislativă și înlătură barierele tarifare și netarifare dintre acestea, contribuind la dezvoltarea relațiilor comerciale, creșterea economică, a nivelului de trai și la sporirea securității în zonă.

Pentru Federația Rusă apropierea fostelor țări sovietice de Uniunea Europeană, reprezintă pierderea influenței politice în regiune și slăbirea relațiilor economice și comerciale cu aceste țări, ceea ce a atras nemulțumirea liderilor ruși în numerate rânduri.

3. IMPACTUL POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE/PARTENERIATULUI ESTIC ASUPRA EVOLUȚIILOR ECONOMICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Parcursul european al Republicii Moldova a început în decembrie 1989, odată cu semnarea Acordului privind Comerțul și Cooperarea Economică între URSS și Comunitățile Europene⁹⁶, la care Republica Moldova a devenit parte în baza dreptului de succesiune a tratatelor.

Relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană au fost lansate oficial la 28 noiembrie 1994 prin semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare⁹⁷ care a intrat în vigoare la 1 iulie 1998. În cadrul acestui acord Uniunea Europeană a oferit Republicii Moldova un sistem general de preferințe pentru a facilita accesul mărfurilor moldovenești pe piața UE.

În 2004 Uniunea Europeană a adoptat Politica Europeană de Vecinătate, având ca principal obiectiv sprijinirea țărilor din Europa de Est pentru integrarea economică. În contextul Politicii Europene de Vecinătate, pe 22 februarie 2005 a fost semnat Planul de Acțiuni Republica Moldova⁹⁸, iar la 24 martie 2005 a fost aprobată o decizie unanimă a Parlamentului European privind integrarea economică a Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

Pe parcursul anului 2010, Republica Moldova a început negocierile cu Uniunea Europeană, pentru liberalizarea regimului de vize și semnarea Acordurilor de Asociere. La cel de-al treilea Summit al Parteneriatului Estic care a avut loc la Vilnius⁹⁹ pe 28-29 noiembrie 2013, s-a semnat liberalizarea vizelor pentru cetățenii Republicii Moldova în spațiul Uniunii Europene și au fost demarate discuții referitor la crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, care s-a semnat un an mai târziu.

⁹⁶Acordul privind Comerțul și Cooperarea Economică între URSS și Comunitățile Europene - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32009D0989> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

⁹⁷ Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova - Acordului de Parteneriat și Cooperare UE – Republica Moldova - <http://www.mfa.gov.md/despre-relatiile-rm-ue/> - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

⁹⁸Guvernul Republicii Moldova - <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326654&lang=1> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

⁹⁹ Summit al Parteneriatului Estic care a avut loc la Vilnius - http://www.consilium.europa.eu/media/31799/2013_eap-11-28-joint-declaration.pdf - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

3.1. ACORDUL DE ASOCIERE ÎNTRE UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI COMUNITATEA EUROPEANĂ A ENERGIEI ATOMICE ȘI STATELE MEMBRE ALE ACESTORA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

*Acordul de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora cu Republica Moldova*¹⁰⁰ a fost semnat la Bruxelles în 27 iunie 2014, ținând cont de valorile comune și legăturile strânse dintre statele membre ale Acordului de Asociere stabilite în trecut prin Acordul de Parteneriat și Cooperare între Comunitățile Europene și statele lor membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte, și care se dezvoltă în cadrul Politicii Europene de Vecinătate și al Parteneriatului Estic și recunoscând dorința comună a părților de dezvoltare, consolidare și extindere în continuare a relațiilor, precum și de aspirațiile proeuropene ale Republicii Moldova.

Acordul de Asociere prevede:

- Promovarea asocierii politice și integrării economice, având la bază valori comune și legături apropiate;
- Dezvoltarea dialogului politic în toate sferile de interes comun;
- Sprijin în dezvoltarea democrației, a stabilității politice și instituționale în Republica Moldova;
- Promovarea, menținerea și consolidarea păcii și stabilității, inclusiv unirea eforturilor pentru eliminarea tensiunilor și îmbunătățirea securității granițelor, prin cooperare transfrontalieră și bune relații de vecinătate;
- Sprijinirea și intensificarea cooperării, libertății, securității și justiției, cu scopul de a întări statul de drept și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și creșterea mobilității și a contactelor interpersonale;
- Susținerea eforturilor Republicii Moldova pentru dezvoltare economică prin intermediul cooperării internaționale și alinierii legislației la cea comunitară;
- Îmbunătățirea relațiilor comerciale și economice, în scopul integrării treptate a Republicii Moldova în piața internă a UE, prin formarea unor Zone de Liber Schimb Aprofundat și

¹⁰⁰ Acordul de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora cu Republica Moldova <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0830%2801%29> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

Cuprinzător, care să permită armonizarea legislației și accesul liber la piață, conform drepturilor și obligațiilor statelor membre ale OMC;

- Formarea cadrului optim pentru cooperare tot mai apropiată în domenii de interes comun.

Principiile care au stat la baza Acordului de Asociere sunt democrația, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, combaterea înmulțirii armelor de distrugere în masă, economia de piață, statul de drept și buna guvernare, încurajarea cooperării și bunele relații de vecinătate, inclusiv cooperarea în domeniul dezvoltării de proiecte de interes comun, în special cele legate de prevenirea și combaterea corupției, a activităților criminale organizate și a terorismului. Acest angajament constituie un factor-cheie în dezvoltarea relațiilor și a cooperării între părți și contribuie la menținerea păcii și a stabilității în regiune.

Prin Acordul de Asociere au fost puse bazele dialogului politic între Uniunea Europeană și Republica Moldova, care prevede stimularea creșterii eficacității cooperării politice și promovarea convergenței în ceea ce privește aspectele de politică externă și de securitate.

Obiectivele dialogului politic sunt¹⁰¹:

- aprofundarea asocierii politice, creșterea convergenței și a eficienței politice și a politicii de securitate;
- promovarea stabilității și a securității în lume prin intermediul unui multilateralism eficient;
- întărirea cooperării și a dialogului între Republica Moldova și Uniunea Europeană, privind securitatea internațională și gestionarea crizelor;
- creșterea cooperării, având ca scop asigurarea securității, păcii, și a stabilității în Europa;
- respectarea democrației, statul de drept și buna guvernare, drepturile omului și libertățile fundamentale;
- sporirea dialogului și intensificarea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în domeniul apărării și securității;
- respectul și promovarea suveranității, independenței și integrității teritoriale.

Republica Moldova depune eforturi pentru dezvoltarea unei economii de piață funcționale și armonizarea politicilor la cele ale UE, conform principiilor unor politici fiscale și macroeconomice stabile, inclusiv independența băncii centrale și stabilitatea prețurilor, principii solide ale

¹⁰¹ DCFTA UE – MOLDOVA Zona de Liber Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare - <http://dcfta.md/exporturile-republicii-moldova-si-impactul-zlsac> - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

finanțelor publice și a balanței de plăți. Acordul de Asociere facilitează reforma economică, îmbunătățind înțelegerea mecanismelor fundamentale ale economiei.

Cooperarea urmărește promovarea unor politici economice pertinente pentru economiile de piață funcționale, precum și elaborarea și punerea în aplicare a politicilor economice. În scopul reformei economice, Uniunea Europeană și Republica Moldova cooperează în următoarele domenii¹⁰²:

- schimbul de informații privind politicile macroeconomice și reformele structurale, precum și privind rezultatele și perspectivele macroeconomice și strategiile de dezvoltare economică;
- analiza aspectelor economice de interes comun, inclusiv elaborarea unor măsuri de politică economică și a instrumentelor necesare pentru aplicarea acestora;
- schimb de expertiză în sfera macroeconomică și macrofinanciară, inclusiv în ceea ce privește finanțele publice, evoluția și reglementarea sectorului financiar, politicile monetare și cele privind cursul de schimb, asistența financiară externă și statisticile economice.

Acordul de Asociere dintre UE și Republica Moldova prevede formarea progresivă a zonei de liber schimb, pe parcursul unei perioade de tranziție de maximum zece ani de la intrarea în vigoare a Acordului de Asociere. Formarea zonei de liber schimb se realizează prin eliminarea taxelor vamale, a redevențelor și a altor impuneri, prin eliminarea barierelor tehnice în calea comerțului, standardizare, metrologie, acreditare și evaluarea conformității și prin stabilirea regimului vamal și facilitarea comerțului.

Republica Moldova beneficiază de asistență financiară prin intermediul mecanismelor și al instrumentelor de finanțare relevante ale UE. Republica Moldova poate beneficia, de asemenea, de împrumuturi de la Banca Europeană de Investiții, de la Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și de la alte instituții financiare internaționale.

Domeniile prioritare ale asistenței financiare acordată de Uniunea Europeană sunt precizate în programele anuale de acțiuni, bazate pe cadre multianuale care reflectă prioritățile de politică convenite. Sumele aferente asistenței stabilite în aceste programe țin cont de necesitățile și

¹⁰²Jurnalul Oficial al Uniunii Europene RO 30.8.2014 - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A127%3ATOC> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018

capacitățile sectoriale ale Republicii Moldova, precum și de progresele reformelor aplicate de Republica Moldova.

Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător este parte a Acordului de Asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova și urmărește o relație comercială preferențială, bazată pe condiții reciproc avantajoase, fiind oferit Republicii Moldova acces mai bun pe piața Uniunii Europene, decât este oferit altor parteneri comerciali. Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător prevede liberalizarea treptată a comerțului cu bunuri și servicii, libera circulație a populației, reducerea taxelor vamale, a barierelor tarifare și netarifare din calea comerțului, desființarea restricțiilor cantitative și alinierea legislației Republicii Moldova la Acquis UE¹⁰³.

Zonele de Liber Schimb stabilite de UE în relație cu partenerii săi comerciali, prevăd un număr de domenii care depășesc „comerțul” obișnuit. Este o abordare „cuprinzătoare” a comerțului, legată de faptul că acesta este strâns legat de politicile interne privind achizițiile, concurența, proprietatea intelectuală sau dezvoltarea durabilă. Aceste aspecte sunt incluse și în Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

În calitate de stat membru al Parteneriatului Estic, Republica Moldova a beneficiat de un statut avansat de parteneriat cu Uniunea Europeană, orientat să creeze legături politice și economice mai strânse. Astfel, Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător include o serie de prevederi care vizează reformarea comerțului și politicilor comerciale ale Republicii Moldova, în conformitate cu acquis-ul comunitar. Acestea urmăresc în principal modernizarea economiei și atragerea investițiilor Uniunii Europene în Republica Moldova, pentru un mediu mai previzibil al politicilor.

Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător sprijină accesul bunurilor pe piață prin eliminarea taxelor pentru import și export. Principalul sector economic, care beneficiază de aceste beneficii, este sectorul agricol, în special comerțul cu cereale, carne de porc și pasăre și comerțul cu produse lactate.

În urma semnării Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător exportatorii din Republica Moldova economisesc anual sume importante datorită taxelor vamale reduse din Uniunea Europeană. În plus, beneficiază de noi oportunități și standarde mai înalte de producție care conduc la creșterea investițiilor, modernizarea agriculturii și îmbunătățirea condițiilor de muncă.

¹⁰³DCFTA UE – Moldova – Zona de Liber Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare
<http://dcfta.md/proiectul-de-sprijin-dcfta> - pagină accesată la data de 22 Aprilie 2018

Pentru a proteja unele sectoare economice din Republica Moldova, reducerea taxelor de import se realizează treptat, pe parcursul a 3, 5 sau 7 ani, astfel încât producătorii din Republica Moldova să beneficieze de suficient timp pentru a se adapta la un mediu mai competitiv. Principalele sectoare protejate sunt industria mobilei, industria de textile și producția de materiale de construcții și materiale chimice.

În ceea ce privește barierele netarifare, Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător prevede tratarea produselor străine, similar produselor din Republica Moldova și eliminarea barierelor nejustificate în fața comerțului, cum sunt reglementările tehnice, standarde, procedura de evaluare a conformității și cerințe similare, ce țin de bunurile industriale.

Efectele Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător s-au văzut în economia Republicii Moldova imediat după intrarea în vigoare a Acordului. În primele 2 luni, de la implementare, efectele s-au simțit în special în sectorul agro-industrial, unde s-a înregistrat o creștere a exporturilor de vinuri (+26%), mere (de 2,7 ori), prune (de 8,1 ori) struguri de masă (de 5,8 ori), porumb dulce congelat (de peste 3 ori) și cereale cu (+77%). Creșterile sunt exprimate față de perioada similară din anul precedent, astfel fiind eliminată sezonabilitatea.

Cu toate acestea, pentru a sprijini liberalizarea exporturilor produselor moldovenești și pentru valorificarea completă a beneficiilor acordate de Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, instituțiile guvernamentale ale Republicii Moldova trebuie să fie focusate pe o serie de obiective distincte pentru care este necesară o perioadă de timp tranzitorie și asistență financiară din partea Uniunii Europene și a partenerilor de dezvoltare. Aceste obiective cuprind:

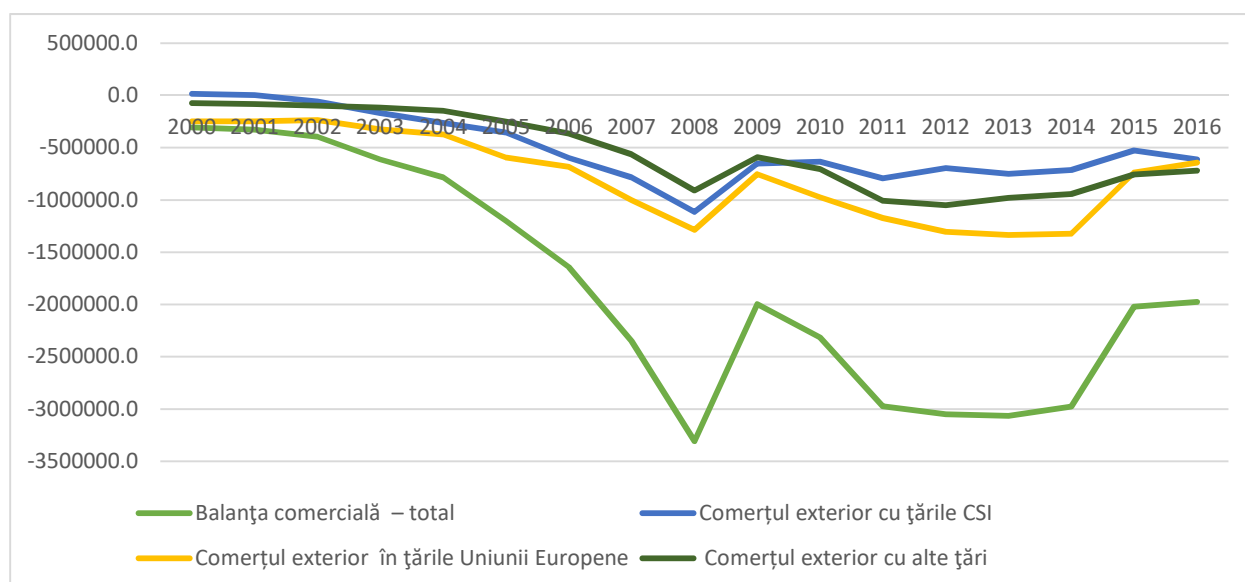
- extinderea aplicabilității ZLSAC asupra produselor de origine animală și finalizarea reformei instituționale în domeniul siguranței alimentelor pentru obținerea statutului de țară eligibilă la export pe piața UE;
- Îmbunătățirea sistemului de calitate pentru creșterea competitivității produselor pe piețele externe;
- Implementarea și asigurarea unui sistem durabil în domeniul standardizării, metrologiei și evaluării conformității.

Pentru realizarea acestor obiective este necesară voință politică fermă susținută de un consens larg în rândul clasei politice pentru creșterea competitivității economiei Republicii Moldova. Acordul de Asociere este un instrument vital în acest sens, fapt confirmat de primele rezultate înregistrate.

3.2. EVOLUȚIA SCHIMBURILOR COMERCIALE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN PERIOADA 2000 – 2016

În contextul în care, relațiile comerciale ale Republicii Moldova cu statele membre CSI și în special cu Federația Rusă, au devenit imprevizibile, semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană a deschis noi oportunități pentru economia Republicii Moldova, prin dezvoltarea relațiilor comerciale cu țările membre UE.

Figura 3.1. Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în perioada 2000 - 2016

Sursa: Elaborat de Autor în baza datelor publicate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹⁰⁴.

Datele prelucrate în Figura 3.1 se regăsesc în Anexa 3.A. *Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în anii 2000-2016 pe grupe de țări.*

Conform datelor prezentate în Anexa 3.A. *Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în perioada 2000-2016 pe grupe de țări* și în Figura 3.1, în perioada 2000 - 2016 valoarea comerțului exterior al Republicii Moldova a crescut de aproximativ de 6,5 ori în anul 2016 comparativ cu anul

¹⁰⁴ Banca de date statistice Moldova <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> – pagină accesată la data de 20 Aprilie 2018

2000. De la valoarea de 304,95 milioane dolari SUA în anul 2000, balanța comercială a Republicii Moldova a atins în anul 2016 valoare de 1.975,02 milioane dolari SUA¹⁰⁵

În perioada 2008 – 2009 comerțul exterior al Republicii Moldova a fost puternic afectat de criza economică mondială și de perioada de recesiune care a urmat. Începând cu anul 2010, comerțul exterior al Republicii Moldova și-a reluat trendul ascendent, și a înregistrat în 2011 o creștere de 37,27% ajungând la valoarea de 7.408.085,6 milioane dolari USD. Acest trend s-a temperat în perioada 2012 - 2013 iar valoarea tranzacțiilor comerciale a scăzut cu 0,45% comparativ cu anul 2011.

Deși semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană s-a realizat în 2014, Republica Moldova nu a reușit să profite de toate avantajele prevăzute în Acord. Schimburile comerciale au fost în valoare de aproximativ 2 miliarde de dolari USD, aproape de două ori mai puțin decât s-a preconizat. De la 1 septembrie 2014, data intrării în vigoare a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, Moldova a exportat pe piața UE produse și mărfuri în valoare de peste 2,2 miliarde de dolari USD, față de circa 4 miliarde de dolari USD cât s-a preconizat la momentul încheierii acordului.

Republica Moldova mai are restanțe la recunoașterea unilaterală a certificatelor și standardelor Uniunii Europene, implementarea procedurilor simplificate de vămuire, simplificarea procesului de omologare și certificare, reducerea procedurilor vamale, a numărului documentelor și a timpului necesar pentru obținerea actelor pentru export, fapt ce reduce substanțial din avantajele prevăzute în ZLSAC.

Creșterea comerțului exterior în perioada 2000 – 2016 a fost influențată mai mult de majorarea fluxurilor de import decât a celor de export. Potrivit datelor publicate de Ministerului Economiei al Republicii Moldova, semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător a generat o schimbare în structura exporturilor realizate de Republica Moldova către țările membre UE.

¹⁰⁵ Biroul Național de Statistică al Moldovei - <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> – pagină accesată la data de 20 Aprilie 2018 – informații prezentate în Anexa 3.A. Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în anii 2000-2016 pe grupe de țări.

După doi ani de la semnarea ZLSAC România a revenit, după o pauză de aproape 15 ani, principalul partener comercial al Republicii Moldova, cu circa 24% din exporturile realizate de Republica Moldova, urmată de Italia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlanda de Nord, Germania și Polonia.

Olanda, Cipru, Franța și Spania sunt statele din care provin cele mai multe investiții străine în Republica Moldova. Doar în anul 2015 în economia Republicii Moldova au fost investite aproximativ 229 de milioane de dolari USD, fonduri provenite din țările europene, cu 14% mai mult comparativ cu anul 2014.

În perioada 2014 – 2016, Republica Moldova și-a armonizat legislația la standardele internaționale, fiind anulate peste 11.400 de norme care contraveneau celor europene. Republica Moldova s-a reorientat spre piețele din Uniunea Europeană după ce relațiile sale cu Federația Rusă s-au deteriorat simțitor. În 2016 exporturile Republicii Moldova au fost realizate aproximativ 48% în țările UE, 38% în statele CSI și 12% în Asia și Africa.

Conform informațiilor publicate de Biroul Național de Statistică din Republica Moldova, valoarea exporturilor realizate în anul 2016 au fost în valoare de 2.045,33 mil. dolari USD în ușoară creștere comparativ cu anul 2015, când au atins valoarea de 1.966,84 mil. dolari USD înregistrând o creștere de aproape 4%.

În anul 2016, comparativ cu 2015 au scăzut exporturile de legume și fructe (-37,4%), grăsimi și uleiuri vegetale fixate, brute, rafinate sau fracționate (-48,7%), produse medicinale și farmaceutice (-54,0%), semințe și fructe oleaginoase (-17,1%), cereale și preparate pe bază de cereale (-17,8%), zahăr, preparate pe bază de zahăr; miere (-21,5%), mașini și aparate electrice și părți ale acestora (-4,3%). Totodată, s-au înregistrat creșteri la exporturile de fire, țesături și articole textile (de 1,7 ori), mobilă și părțile ei (+27,4%), articole prelucrate din metal (de 1,8 ori), vehicule rutiere (de 2,1 ori), produse chimice organice (de 6,8 ori), îmbrăcăminte și accesorii (+4,1%), băuturi alcoolice și nealcoolice (+7,5%), animale vii (de 3,1 ori).

Importurile de mărfuri realizate de Republica Moldova în anul 2016 au fost în valoare de 4.020,35 mil. dolari SUA, nivel apropiat de cel realizat în anul 2015, când a atins valoarea de 3.986,92 mil. dolari SUA. În anul 2016, comparativ cu anul 2015 s-au redus importurile de gaz și produse industriale obținute din gaz (-32,9%), petrol, produse petroliere și produse înrudite (-24,3%), instrumente și aparate profesionale, științifice și de control (-47,3%), mașini și aparate electrice (-10,8%), legume și fructe (-17,4%), produse medicinale și farmaceutice (-12,4%), mașini și aparate industriale cu aplicații generale (-14,3%), aparate și echipamente de telecomunicații și pentru

înregistrarea și reproducerea sunetului și imaginii (-18,2%), metale neferoase (-24,3%), mașini și aparate specializate pentru industriile specifice (-7,0%), fier și oțel (-8,7%). Totodată, au sporit importurile de fire, țesături și articole textile (+24,9%), vehicule rutiere (+13,9%), îmbrăcăminte și accesorii (+21,4%), băuturi alcoolice și nealcoolice (+35,4%), cauciuc prelucrat (+19,3%), semințe și fructe oleaginoase (+23,4%), pește, crustacee, moluște (+22,9%), piele și blană prelucrate (+24,8%), mașini și aparate de birou sau pentru prelucrarea automată a datelor (+36,9%), zahăr, preparate pe bază de zahăr; miere (de 2,0 ori).

Deficitul balanței comerciale în 2016 a fost de 1.975,02 mil. dolari SUA, cu aproape 1.002 mil. dolari SUA mai mare, față de cel înregistrat în anul 2014. Conform datelor prezentate în Anexa 3.A. *Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în anii 2000-2016 pe grupe de țări*, în perioada 2014-2016 balanța comercială a Republicii Moldova s-a îmbunătățit prin diminuarea diferențelor dintre import și export. Soldul acesteia în anul 2016 este în continuare negativ, valoarea importurilor realizate a fost de 4.020,36 mil dolari SUA, fiind aproape dublul valorii exporturilor, care au fost în valoare de 2.45,36 mil dolari USD. Cu toate acestea observăm o îmbunătățire comparativ cu anul 2014 când valoarea importurilor realizate de către Republica Moldova a fost de 5.316,96 dolari SUA, iar cea a exporturilor a fost de 2.339,53 mil. dolari SUA. În anul 2016 gradul de acoperire a importurilor din exporturi a fost de 50.87%, mai aproape de limitele minime de 60% necesare pentru asigurarea securității economice a statului.

În perioada 2000 – 2016 exportul a crescut, de peste cinci ori, atingând în 2016 valoarea de 4,020 mil.dolari USD¹⁰⁶. Oscilații negative au fost înregistrate numai în anul 2009, când exporturile s-au diminuat comparativ cu anul precedent cu 308,1 mil. dolari USD. Începând cu anul 2010 exportul a înregistrat o creștere progresivă, ajungând în 2013 la valoarea de 2.428,3 mil. dolari USD, cu 886,8 mil. dolari SUA mai mult decât în 2010.

Evoluția importurilor Republicii Moldova a înregistrat creștere peste 7,1 ori în perioada 2000–2016 și a atins în anul 2013 o valoare cu 5.492,4 mil. dolari USD¹⁰⁷ mai mare comparativ cu anul

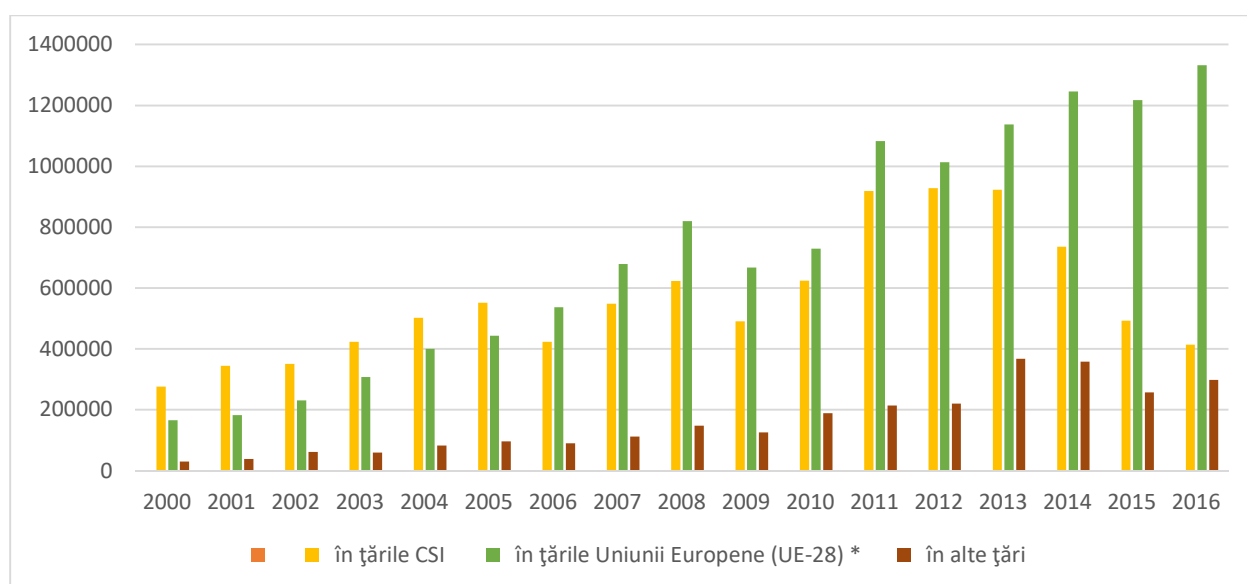
¹⁰⁶Biroul Național de Statistică al Moldovei - <http://www.statistica.md/index.php?l=ro> – pagină accesată la data de 20 Aprilie 2018 – informații prezentate în Anexa 3 B. Evoluția ponderii exportului Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016.

¹⁰⁷ Biroul Național de Statistică al Moldovei - <http://www.statistica.md/index.php?l=ro> – pagină accesată la data de 20 Aprilie 2018– informații prezentate în Anexa 3 C Importul Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016

2000, când importurile au fost în valoare de 776,4 mil. dolari USD. Ca și în cazul exporturilor, anul 2009 a influențat evoluția importurilor, care s-au redus cu aproximativ 1.620,5 mil. dolari USD comparativ cu anul 2008. Aceste reduceri s-au înregistrat în contextul declanșării crizei economice mondiale, care a afectat puternic și economia Republicii Moldova.

Datorită creșterii accelerate a importurilor coroborat cu evoluția lentă a exporturilor, balanța comercială a Republicii Moldova a înregistrat sold negativ pe tot parcursul perioadei analizate, scăzând de peste 6,5 ori în anul 2013 comparativ cu anul 2000.

Figura 3.2. Evoluția ponderii exportului Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016.

Sursa: Elaborat de Autor în baza datelor publicate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹⁰⁸

Datele prelucrate în Figura 3.2 se regăsesc în Anexa 3 B. *Evoluția ponderii exportului Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016.*

Scăderea exporturilor realizate de Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 s-a datorat diminuării cu ritmuri mai accelerate a exporturilor pe piața țărilor CSI și relansării slabe a exporturilor pe piața Uniunii Europene.

¹⁰⁸ Biroul Național de Statistică al Moldovei - <http://www.statistica.md/index.php?l=ro> – pagină accesată la data de 20 Aprilie 2018

Federația Rusă a blocat începând cu anul 2006 importul de vinuri moldovenești, și ulterior a instituit embargo și la fructele, legumele și carnea, ceea ce a afectat puternic exporturile realizate de Republica Moldova către țările CSI.

Prezența mărfurilor produse în Republica Moldova pe piața Uniunii Europene a crescut semnificativ pe parcursul anilor 2004 - 2006, ajungând la 51,1% în 2006 de la 40,7% în anul 2004. Oscilații pozitive, însă nesemnificative, au fost și în 2008, când exporturile destinate către Uniunea Europeană au atins cota de 51,5%, cu 0,8% mai mult față de anul precedent.

În perioada 2009-2013, cota veniturilor obținute de Republica Moldova pe piața UE a început să cunoască o diminuare ușoară de la 52% în 2009 la 46,8% în 2013, excepție înregistrându-se numai în anul 2011, când a cunoscut o majorare față de nivelul anului precedent cu 1,6%.

Odată cu modificarea reglementărilor privind încheierea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, Republica Moldova a depus eforturi considerabile pentru a pătrunde pe piața europeană. După semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător relațiile comerciale dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova s-au intensificat, UE întărindu-și poziția de principal partener comercial al Moldovei. Exporturile Republicii Moldova în țările Uniunii Europene au crescut cu peste 7%, de la 1,24 miliarde dolari SUA în 2014 la 1,33 miliarde dolari SUA în 2016, deși începând cu anul 2015, prețurile pentru produsele de bază exportate din Moldova au scăzut puternic, spre exemplu prețul pentru: semințe de floarea soarelui a scăzut cu 12%, nuci cu 14%, cabluri izolate cu 17%, ceea ce a determinat venituri mai scăzute în dolari USD pentru același volum fizic de mărfuri exportate.

Ponderea exporturilor Republicii Moldova în țările Uniunii Europene au crescut cu 16,85% în primii 2 ani de la semnarea ZLSAC, de la 48,29% în anul 2014 la 65,14% în anul 2016.

Principalele țări în care sunt exportate mărfurile moldovenești sunt România – 25,98% din totalul exporturilor realizate de Republica Moldova, în creștere cu 6,53% în anul 2016 comparativ cu anul 2014; Italia – 9,69%, Germania – 6,19%, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlanda de Nord – 5,59% și Polonia – 3,59%.

Republica Moldova exportă în țările UE în special produse agro-alimentare în valoare de 292.96 milioane dolari SUA pe an, ceea ce reprezintă peste 14,32% din exporturile totale ale Moldovei, mașini și echipamente pentru transport în valoare de 276,52 milioane dolari SUA, care reprezintă aproape 14% din total exporturi realizate de Republica Moldova și diverse articole manufacturate

în valoare de 398,21 milioane dolari SUA pe an, reprezentând 19,5% din exporturile totale ale Republicii Moldova.

Cresterea exporturilor Republicii Moldova în țările Uniunii Europene s-a realizat prin scăderea progresivă a relațiilor cu Țările CSI și în special cu Federația Rusă. Exporturile Republicii Moldova către Federația Rusă și țările CSI au scăzut cu peste 16% după intrarea în vigoare a ZLSAC.

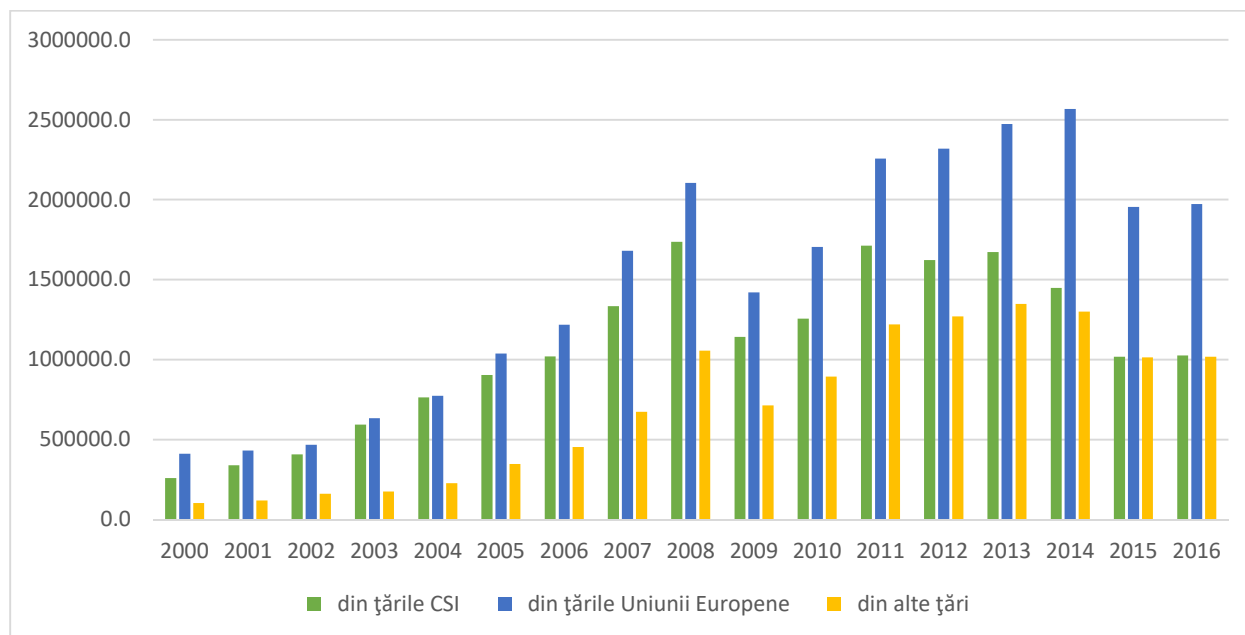
În anul 2016 exporturile efectuate de către Republica Moldova în țările CSI au fost în valoare de 414,18 milioane dolari SUA, reprezentând doar 20% din total exporturi. Au fost exportate în general produse alimentare și animale vii, în valoare de 98,9 mil dolari SUA, produse chimice și produse derivate în valoare de 75 milioane dolari SUA și mărfuri manufacturate în valoare de 75,67 milioane dolari SUA

Rezultatele analizei îmi permit să concluzionez că Republica Moldova încearcă să depună eforturi pentru a se orienta spre alte nișe de piață, preferând mai mult piața din țările UE și să afirm cu certitudine că este dependentă de această piață, precum și de piața țărilor CSI.

Aceste evoluții s-au reflectat printr-o majorare a ponderii altor țări în structura exporturilor moldovenești de la 6,4% în anul 2000 la 14,6% în anul 2016. Pe parcursul perioadei analizate, am constatat că exporturile mărfurilor moldovenești în alte țări au înregistrat variații care au influențat structura geografică a exporturilor. Astfel, analizând evoluția exporturilor în alte țări, am observat că acestea au cunoscut o creștere pe tot parcursul perioadei analizei, de la valoarea de 30 milioane dolari SUA în anul 2000 ajungând în 2016 la valoarea de 298,52 milioane dolari SUA¹⁰⁹. Piața de desfacere din Alte Țări, s-a dovedit a fi o piață mult mai receptivă pentru Republica Moldova, depășind ritmul de creștere a exporturilor destinate țărilor membre ale CSI.

¹⁰⁹ Biroul Național de Statistică al Moldovei - <http://www.statistica.md/index.php?l=ro> – pagină accesată la data de 20 Aprilie 2018– informații prezentate în Anexa 3B Evoluția ponderii exportului Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016.

Figura 3.3. Evoluția ponderii importului Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016.

Sursa: Elaborat de Autor în baza datelor publicate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹¹⁰

Datele prelucrate în Figura 3.3 se regăsesc în Anexa 3 C *Importul Republicii Moldova, după structura geografică, în anii 2000-2016*

Republica Moldova colaborează cel mai mult cu țările Uniunii Europene a căror pondere a rămas preponderentă în perioada analizată. Deși această tendință redă o oarecare notă de optimism, totuși, pe de o parte, importurile de pe această piață se bazează pe produse cu un grad înalt de prelucrare, racordate la cerințele UE. Din datele de mai sus observăm că evoluția structurii importurilor pe grupe de țări a avut o tendință oscilatorie pe întreaga perioadă analizată. Valoarea importurilor realizate de către Republica Moldova din UE în anul 2013 a fost de 2.472,1 mil. dolari SUA, de 6,9 ori mai mult comparativ cu anul 2000. În ceea ce privește ponderea importurilor din UE, în anul 2013 acestea au reprezentat 45,01% din valoarea totală a importurilor realizate de Republica Moldova, fiind cu 8,21% mai mică decât în anul 2000, când ponderea UE în importurile realizate de Republica Moldova a fost de 53,22%.

În anul 2013 Republica Moldova a importat de pe piața statelor CSI mărfuri și servicii în valoare totală de 1.672,3 mil. dolari USD, iar exporturile au fost în valoare de 923,2 mil. dolari USD, ceea ce a generat o balanță comercială negativă. Deficitul balanței comerciale a Republicii Moldova cu

¹¹⁰ Biroul Național de Statistică al Moldovei - <http://www.statistica.md/index.php?l=ro> – pagină accesată la data de 20 Aprilie 2018

țările CSI a fost de 749,1 mil. dolari USD, înregistrând o îmbunătățire semnificativă în perioada analizată.

Importurile realizate de Republica Moldova din țările CSI mai reprezentau în 2013 doar 30,45% din totalul importurilor, comparativ cu 33,46% în anul 2000. Cea mai mare pondere a importurilor realizate de Republica Moldova din țările CSI s-a înregistrat în anul 2003, când ponderea importurilor din aceste țări a reprezentat 43,24% din total importuri realizate. Ulterior ponderea importurilor din țările CSI a scăzut, ajungând în 2012 până la 31,12%. Această reducere a fost influențată în mare parte de embargoul impus de Federația Rusă începând cu anul 2006 asupra vinurilor moldovenești. Ca replică la acțiunile guvernului rus, Republica Moldova a început să caute alternative și s-a concentrat asupra relațiilor comerciale cu alte țări.

Valoarea importurilor realizate de către Republica Moldova au scăzut în 2016 cu 1,29 miliarde de dolari SUA, comparativ cu anul 2014, datorită dezvoltării companiilor moldovenești și creșterii productivității interne, precum și măsurilor protecționiste pentru unele sectoare economice din Republica Moldova.

Produsele importate de către Republica Moldova din țările membre UE reprezintă aproape 50% din importurile realizate de Republica Moldova. Principalele state din care sunt importate produsele pe piața moldovenească sunt: România aproape 14% din totalul importurilor realizate de către Republica Moldova, Germania – 7,87% din total importuri, Italia – 6,69%, Polonia – 3,29% și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlanda de Nord – 1,54.

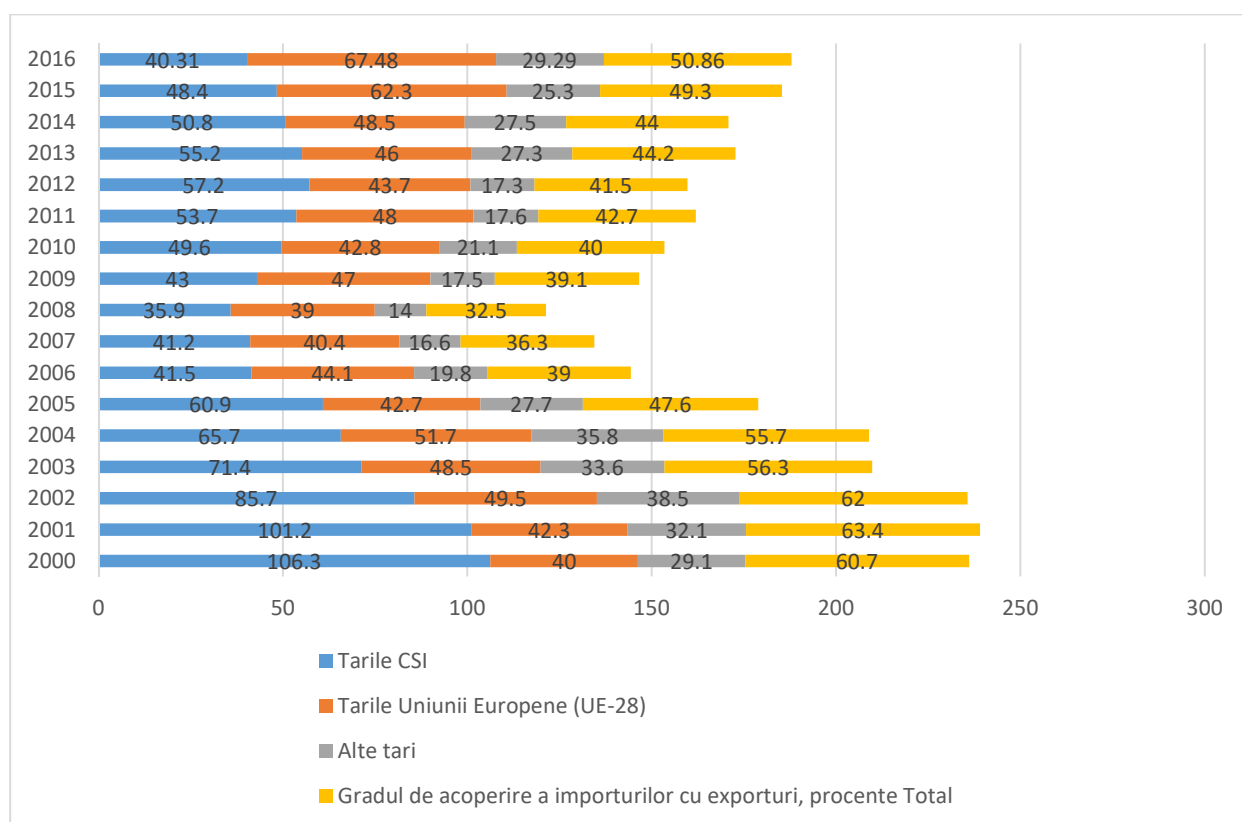
Din aceste țări Republica Moldova importă în principal mașini, aparate și echipamente electrice în valoare de 326,3 milioane de dolari SUA, în scădere în 2016 cu 101 milioane dolari SUA comparativ cu anul 2014; produse minerale în valoare de 307,7 milioane dolari SUA, în scădere cu 202 milioane de dolari SUA în anul 2016 comparativ cu anul 2014; și produse ale industriei chimice sau ale industriilor conexe în valoare de 295,6 milioane dolari SUA, în scădere cu 82,6 milioane de dolari SUA în anul 2016, comparativ cu anul 2014.

Importurile efectuate de Republica Moldova din Țările CSI reprezintă 25,5% din importurile totale. Din acestea, importurile realizate din Federația Rusă, reprezintă 11,4%, în scădere în 2016 cu 2%, comparativ cu anul 2014. Republica Moldova importă din Federația Rusă în special produse minerale (combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora; materiale bituminoase; ceară minerală) în valoare absolută de 314 milioane dolari SUA. Valoarea produselor minerale importate de către Republica Moldova din Federația Rusă, s-a înjumătățit în 2016, comparativ cu anul 2014, când valoarea produselor minerale importate din

Federația Rusă a fost de 618,2 milioane de dolari SUA. Ponderea importurilor realizate de Republica Moldova din Alte Țări s-a menținut în perioada analizată la aproximativ 14% din importurile totale realizate.

Obiectivul Republicii Moldova este să-și găsească locul în diviziunea internațională a muncii și să devină un participant real la Piața Mondială. Interesul pentru comerțul exterior se reflectă din rolul pe care îl are acesta în economie și din tendința Republicii Moldova de a pătrunde pe piața statelor membre ale Uniunii Europene.

Figura 3.4. Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi, procente - Republica Moldova 2000 - 2016

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹¹¹

Datele prelucrate în Figura 3.4 se regăsesc în Anexa 3.D. Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi, procente - Republica Moldova 2000 - 2016

¹¹¹ Banca de date statistice Moldova

http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__21%20EXT__EXT010__serii%20anuale/EXT010100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 – pagină accesată la data de 24 Aprilie 2018

Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în perioada 2000 – 2016 pune în evidență trendul dominant de creștere a importurilor, cu o intensitate mult mai mare decât cea a exporturilor. Evoluția nefavorabilă a comerțului exterior se reflectă și în gradul de acoperire a importurilor prin exporturi, care din 2000 nu mai respectă limitele minime de 60%, pentru asigurarea securității economice a statului, fiind în continuă scădere, de la 60,7% în 2000 până la 32,5% în anul 2008, ca mai apoi să înregistreze o tendință de creștere până la finele anului 2016 când a fost de 50,86%. De aici rezultă și faptul că Republica Moldova are o structură neadecvată a operațiilor de import-export. Conform Clasificării Standardului de Comerț Internațional, structura importurilor de mărfuri indică dominarea în continuare a produselor necesare pentru funcționarea economiei, precum și a celor destinate consumului populației.

Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 evidențiază o structură neadecvată a operațiunilor de import-export. Conform Clasificării Standardului de Comerț Internațional, limitele minime pentru asigurarea securității economice a statului sunt 60%. În Republica Moldova aceste limite minime nu mai sunt respectate începând cu anul 2003.

Conform datelor prezentate în Figura 3.7 și în anexa 3G, dacă la începutul anilor 2000, principalii parteneri comerciali ai Republicii Moldova erau Țările CSI, în 2016 ponderea s-a inversat în favoarea statelor membre UE. În ultimii ani, Republica Moldova este mai aproape să atingă limita minimă de 60% a gradului de acoperire a importurilor cu exporturi, necesară pentru asigurarea securității economice.

În urma evidențierii acestor rezultate nu tocmai benefice, cert este că majoritatea organizațiilor susțin sincer și bine argumentat integrarea europeană, ca perspectivă strategică de dezvoltare a Republicii Moldova. Din acest motiv societatea civilă și organele abilitate în domeniu, au utilizat toate mecanismele legale disponibile, pentru a promova parcursul european al Republicii Moldova și pentru a asista, în măsura capacităților, orice guvernare disponibilă să implementeze modernizarea și reformele structurale, conform normelor și standardelor europene.

3.2.2 Sprjinul acordat Republicii Moldova de către Uniunea Europeană în dezvoltarea sectoarelor economice strategice

Uniunea Europeană oferă asistență externă statelor care nu sunt membre UE prin intermediul instrumentelor de asistență externă. Aceasta cuprinde finanțare și rambursarea datoriei externe în condiții avantajoase, ajutor umanitar și cooperare tehnică. Uniunea Europeană este cel mai mare donator din lume, având parteneriate cu peste 160 de țări, teritorii și organizații regionale.

Uniunea Europeană este principalul donator al Republicii Moldova și începând cu anul 1991 a alocat peste 300 milioane EURO, în calitate de asistență pentru Republica Moldova. Asistența acordată Republicii Moldova presupune în principal cooperare tehnică, consultanță, modalități de evaluare a experților, sprijin în instruire, planuri de afaceri și investiții.

În mai 2010 a fost adoptat Programul Indicativ Național al Republicii Moldova pentru anii 2011-2013, având un buget de 273,1 milioane euro. Acest program a avut ca obiective buna guvernare, supremația legii și libertății fundamentale, dezvoltarea socială și umană, comerțul și dezvoltarea durabilă.

Doar în anul 2011 Programul bilateral UE – Republica Moldova, a inclus un pachet de 78,6 milioane EURO, conform Planului Național de Acțiuni pentru 2011. Această sumă a fost alocată în principal pentru sectorul energetic, în vederea implementării surselor de energie regenerabilă și pentru eficiență energetică. O altă parte a sumei locată în program a fost destinată reformei în justiție și susținerii măsurilor de consolidare a încrederii pentru soluționarea conflictului din Transnistria. În plus, Republica Moldova a beneficiat de asistență în cadrul programelor tematice, programelor multinaționale și în cadrul Facilității de Investiții pentru Vecinătate.

Obiectivul principal al asistenței acordate de către Uniunea Europeană, Republicii Moldova este susținerea dezvoltării unei relații tot mai apropiate dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, în contextul Politicii Europene de Vecinătate și în baza obiectivelor din Acordul de Parteneriat și Cooperare. Asistența are ca principal focus, dezvoltarea democratică și buna guvernare, reglementarea și consolidarea capacităților administrative, reducerea sărăciei și creșterea economică.

Programul bilateral UE – Republica Moldova a prevăzut în anul 2012 suma de 94,2 milioane euro, ca sprijin suplimentar acordat în cadrul programelor regionale. Cea mai mare parte a acestei sume a fost alocată pentru reforma justiției.

Tot în 2012, Republica Moldova a beneficiat de fonduri suplimentare în valoare de 28 milioane euro, pentru a sprijini accesul populației la serviciile de sănătate și creștere economică în zonele rurale prin promovarea reformelor în sectorul energetic și cooperarea cu Consiliul Europei.

În anul 2014, Uniunea Europeană a oferit Republicii Moldova suma de 101 milioane euro prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate pentru două acțiuni:

- Sprijin pentru reformele politice ale Finanțelor Publice din Republica Moldova, în valoare de 37 milioane euro, cu scopul de a sprijini Ministerul Finanțelor, Parlamentul și Instituția Supremă de Audit a Republicii Moldova, în procesul de consolidare a bunei guvernări, politică fiscală eficientă, transparentă și responsabilă a finanțelor publice și consolidarea sistemelor de management financiar public.
- Programul European de Vecinătate pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală (ENPARD) Republica Moldova – a presupus sprijin pentru agricultură și dezvoltare rurală, în valoare de 64 milioane euro, cu scopul de a crește dezvoltarea rurală prin îmbunătățirea dialogului politic, guvernării și a serviciilor de sprijin în conformitate cu nevoile fermierilor privați și pentru a spori competitivitatea în sectorul agricol.

Tot în anul 2014, prin mecanismul Instrumentului European de Vecinătate Comisia Europeană a aprobat un program de sprijin pentru Republica Moldova, în valoare de 30 milioane euro, în scopul creșterii competitivității întreprinderilor mici, dezvoltarea legislației naționale în conformitate cu standardele de calitate ale Uniunii Europene și promovarea exporturilor și oportunităților de investiții, comunicare și campanii de informare cu privire la acordul comercial Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană.

În Republica Moldova, agricultura este unul dintre cele mai importante sectoare economice, reprezentând 40% din exporturi¹¹². Din acest motiv, începând cu anul 2011 Uniunea Europeană a alocat pentru Republica Moldova, fonduri europene nerambursabile, în valoare de 300 milioane de euro. O parte din aceste sume au fost alocate prin intermediul Programului European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală, inițiat de Uniunea Europeană pentru statele Parteneriatului Estic, în scopul creșterii competitivității produselor pe piața UE.

În anul 2013, subvențiile primite de Republica Moldova de la Uniunea Europeană au crescut cu 60 de milioane de lei moldovenești, până la 460 de milioane. ENPARD a fost lansat în 2011, ca

¹¹² Moldova Europeană -<http://www.infoeuropa.md/cooperare-regionala/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

parte a angajamentului UE pentru creștere economică și stabilitate în vecinătatea estică, recunoscând astfel importanța agriculturii pentru securitatea alimentară, dezvoltarea durabilă și crearea locurilor de muncă în mediul rural.

Principalele obiective ale ENPARD în Republica Moldova sunt creșterea competitivității produselor agricole, modernizarea mediului rural și obținerea unui nivel mai înalt al promovării în sectorul agroalimentar. Aceste obiective vor fi îndeplinite prin alocarea de fonduri nerambursabile pentru îmbunătățirea infrastructurii și pentru achiziționarea utilajelor agricole. De asemenea, tot cu ajutorul fondurilor ENPARD, producătorii locali pot consolida capacitățile pentru a corespunde standardelor și normelor UE. Datorită sprijinului acordat 525 de ferme și întreprinderi agricole au fost sprijinite fiind create peste 1.251 de noi locuri de muncă¹¹³.

3.3. EVOLUȚIA FLUXURILOR DE CAPITAL - INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE ÎN ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA 2000 - 2016

Investițiile Străine Directe (ISD) reprezintă un motor de creștere economică, cu un rol important în schimbarea modelului economic practicat de Republica Moldova, prin dezvoltarea investițiilor în sectorul producției și exporturi. Investițiile Străine Directe contribuie la creșterea competitivității și la deschiderea de noi piețe pentru bunurile și serviciile produse în Republica Moldova.

În perioada analizată, 2000-2016, mediul investițional din Republica Moldova s-a îmbunătățit considerabil, iar cadrul de reglementare al ISD este în general similar cu practica internațională. Majoritatea actelor legislative sunt conforme cu cele ale Uniunii Europene și au fost înființate instituții responsabile cu reglementarea și administrarea afacerilor într-o economie de piață. Un exemplu în acest sens este crearea Zonelor Economice Libere sau Zonele Antreprenoriatului Liber (ZEL)¹¹⁴, care sunt părți ale teritoriului vamal al Republicii Moldova separate din punct de vedere

¹¹³ Moldova Europeană - <http://www.infoeuropa.md/agricultura-si-dezvoltare-rurala/fonduri-europene-pentru-agricultorii-moldoveni-prin-agentia-de-interventie-si-plati-pentru-agricultura/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

¹¹⁴ Parlamentul Republicii Moldova Legea Nr. 440 din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere

economic, strict delimitate pe tot perimetrul lor, în care pentru investitorii moldoveni și străini sunt permise în regim preferențial activități antreprenoriale în condițiile legii.

Zonele economice libere au fost create în scopul accelerării dezvoltării social-economice a anumitor teritorii și a țării în ansamblu prin¹¹⁵:

- a) atragerea investițiilor locale și străine;
- b) implementarea tehnicii și tehnologiilor moderne;
- c) dezvoltarea producției orientate spre export;
- d) aplicarea experienței avansate din domeniul producției și a managementului;
- e) crearea locurilor de muncă.

În Republica Moldova au fost create 7 Zone economice Libere: Chișinău, Bălți, Ungheni, Valkaneș, Tvardița, Otaci și Taraclia. Companiile care își desfășoară activitatea în Zonele Economice Libere beneficiază de regimuri preferențiale de stimulare a activității de întreprinzător. Legislația din Republica Moldova prevede că avantajele pentru companiile din Zonele Economice Libere sunt menținute pentru o perioadă de cel puțin 20 de ani și protejează investitorii din ZEL oferindu-le garanția că dacă legislația va fi modificată, aceste avantaje rămân pentru o perioadă de 10 ani.

Conform Codului Fiscal din Republica Moldova, companiile care își desfășoară activitatea în ZEL beneficiază de următoarele avantaje¹¹⁶ :

- Pentru produsele destinate exportului se achită doar 50% din cota IVC prevăzută de lege;
- Companiile care își desfășoară activitatea în ZEL și nu exportă mărfurile produse plătesc 75% din cota IVC prevăzută de lege;
- Companiile care își desfășoară activitatea în ZEL și exportă mărfurile produse, dacă au investiții de minim 1 milion dolari SUA în mijloace fixe și/sau în dezvoltarea infrastructurii ZEL, sunt scutiți de la plata cotei IVC pentru o perioadă de 3 ani;

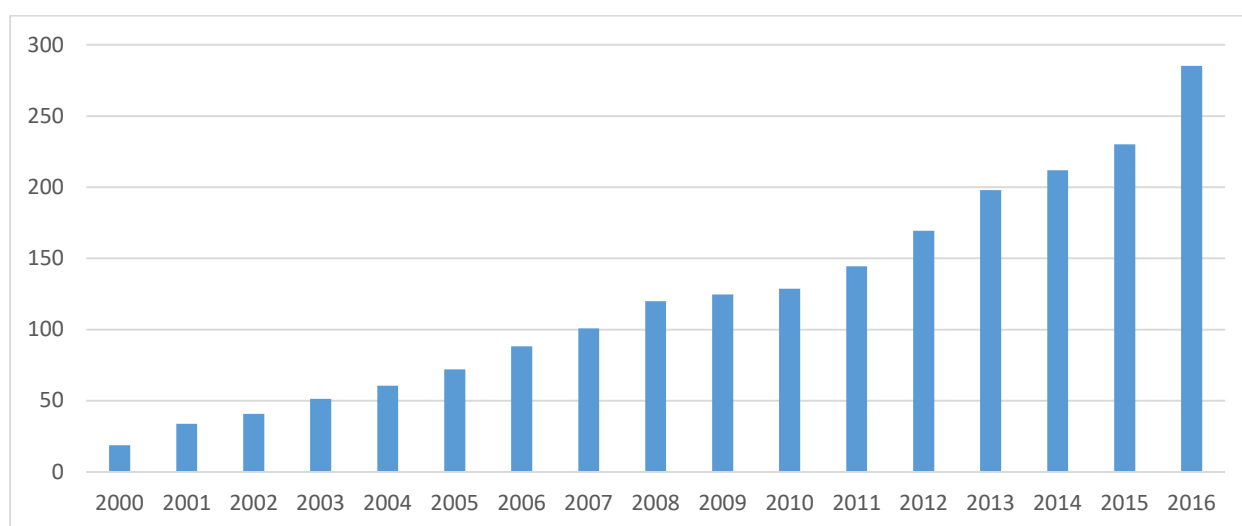
¹¹⁵Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Economiei și Infrastructurii - <http://mei.gov.md/ro/content/zonele-economice-libere> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

¹¹⁶ Serviciul Fiscal de Stat al Republicii Moldova - Cod Fiscal Republica Moldova <http://www.fisc.md/CodulfiscalalRM.aspx> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

- Companiile care își desfășoară activitatea în ZEL și exportă mărfurile produse, dacă au investit minim 5 milioane de dolari SUA în mijloace fixe și/sau în dezvoltarea infrastructurii ZEL, sunt scutiți de la plata cotei IVC pentru o perioadă de 5 ani;

Companiile rezidente în zona industrială liberă a Portului Internațional Liber Giurgulești, care au efectuat investiții capitale inițiale de minim 5 milioane de dolari SUA sunt scutite de la plata impozitului pentru o perioadă de 5 ani. În plus, beneficiază de scutirea taxelor vamale la importul materiilor prime, dacă produsul final este destinat exportului și nu plătesc TVA pentru livrarea acestora. Astfel investitorii fac economie de bani și timp, având în vedere ca nu mai sunt nevoiți să ceară rambursarea taxelor vamale.

Figura 3.5. Volumul total al investițiilor din Republica Moldova în perioada 2000-2016

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹¹⁷

Datele prelucrate în Figura 3.5 se regăsesc în Anexa 3.E. *Volumul total al investițiilor din Republica Moldova, perioada 2000-2016*

Zonelor Economice Libere au avut un impact semnificativ în atragerea investițiilor în Republica Moldova. Conform informațiilor prezentate în Figura 3.8 volumul investițiilor a crescut cu 179,5% încă din 2001, primul an de la crearea ZEL. Creșterea s-a înregistrat de la an la an, de la o valoare de 18,8 mil dolari SUA în anul 2000, până la 285,3 mil dolari SUA în 2016. Chiar și în perioada crizei economice mondiale, volum investițiilor atrase de Republica Moldova a crescut. În perioada

¹¹⁷ Banca de date statistice Moldova

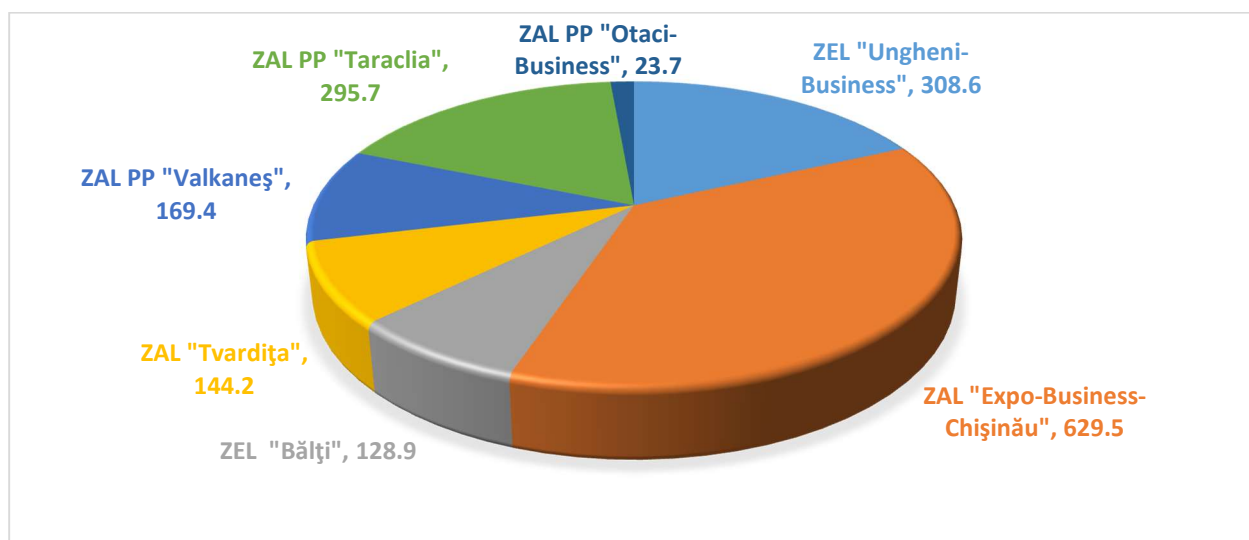
http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__21%20EXT__EXT010__serii%20anuale/EXT010100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 – pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

2000-2016 Republica Moldova a atras investiții în valoare de 2.078,9 mil dolari SUA din care peste 80% au fost în Zonele Economice Libere.

Conform datelor prezentate de Ministerul Economiei al Republicii Moldova din 1 ianuarie 2017¹¹⁸ în cele 7 zone economice libere erau înregistrate 181 de companii, cu un număr total de 8.024 locuri de muncă ocupate, în creștere cu 23,4% în comparație cu 1 ianuarie 2016. Din numărul total al angajaților 3.500 persoane activează în ZEL „Bălți”, 2.258 persoane în ZEL „Ungheni-Business”, 1.393 persoane în ZAL „Expo-Business-Chișinău”, 414 persoane în ZAL PP „Valkaneș”, 249 persoane în ZAL „Tvardița”, 149 persoane în ZAL PP „Taraclia” și 61 persoane în ZAL „Otaci-Business”.

Din volumul total al investițiilor ponderea cea mai mare a fost în ZAL Expo-Business - Chișinău - 629.5 mil dolari SUA, urmată de ZEL Ungheni-Business – 308,6 mil dolari SUA și ZAL PP Taraclia – 295.7 mil dolari SUA. La polul opus se află ZAL PP Otaci-Business unde valoare investițiilor în perioada analizată a fost doar 23.7 mil dolari SUA. Din 2001 în Zonele Economice Libere au fost atrase investiții în valoare de 1.700 mil. dolari SUA.

Figura 3.6. Ponderea volumului investițiilor atrase (pe zone libere)

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹¹⁹

¹¹⁸ Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova - RAPORT privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova <https://mei.gov.md/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

¹¹⁹ Biroul Național de Statistica al Republicii Moldova <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> - pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

Datele prelucrate în Figura 3.6 se regăsesc în *Anexa 3.F. Volumului investițiilor atrase (pe ZEL)*

Principalele activități desfășurate în zonele libere sunt activități industriale. Acestea dețin ponderea cea mai mare și sunt în continuă creștere. Doar în anul 2016 volumul total al mărfurilor produse și serviciilor prestate în zonele libere au reprezentat 367.9 mil dolari SUA din care 74,5% a reprezentat producția industrială.

Deși s-au făcut demersuri importante, Republica Moldova nu beneficiază de un sistem funcțional de promovare a Investițiilor Străine Directe. Îmbunătățirea performanțelor economice realizate de Republica Moldova nu sunt cunoscute de marii investitori, iar realizările de până acum nu au atras atenția mass mediei internaționale.

Guvernul Republicii Moldova prin intermediul Reprezentanței Permanente a Republicii Moldova pe lângă Oficiul Națiunilor Unite din Geneva în cadrul Analizei Politicii Investiționale a Republicii Moldova a propus principalele elemente pentru ceșterea atragerii Investițiilor Străine Directe. Acestea se bazează pe Cadrul de politici investiționale pentru dezvoltare durabilă (IPFSD) având la baza 11 principii de bază, ce au ca scop creșterea investițiilor. Principalele elemente sunt¹²⁰:

- ISD - prioritate în cadrul politicii de dezvoltare durabilă;
- Utilizarea ISD pentru dezvoltarea și pregătirea capitalului uman și al infrastructurii;
- Perfecționarea cadrului de reglementare și administrare a ISD pentru dezvoltare pe termen lung;
- Eficiență în promovarea ISD pentru creșterea beneficiilor oferite de acestea;
- Exploatarea întregului potențial al Republicii Moldova de atragerea a ISD.

Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012 – 2020, denumită și Moldova 2020, conține o viziune curentă și realistă a principalelor puncte forte și puncte slabe ale Moldovei. Această strategie prevede schimbarea modelului de dezvoltare economică de la (Moldova 2020) “modelul de creștere bazat pe consumul alimentat de remitențe pe modelul dinamic bazat pe atragerea investițiilor străine și locale, precum și dezvoltarea industriilor exportatoare de bunuri și

¹²⁰ United Nations conference on Trade and development - <https://ipfsd.unctad.org> – pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

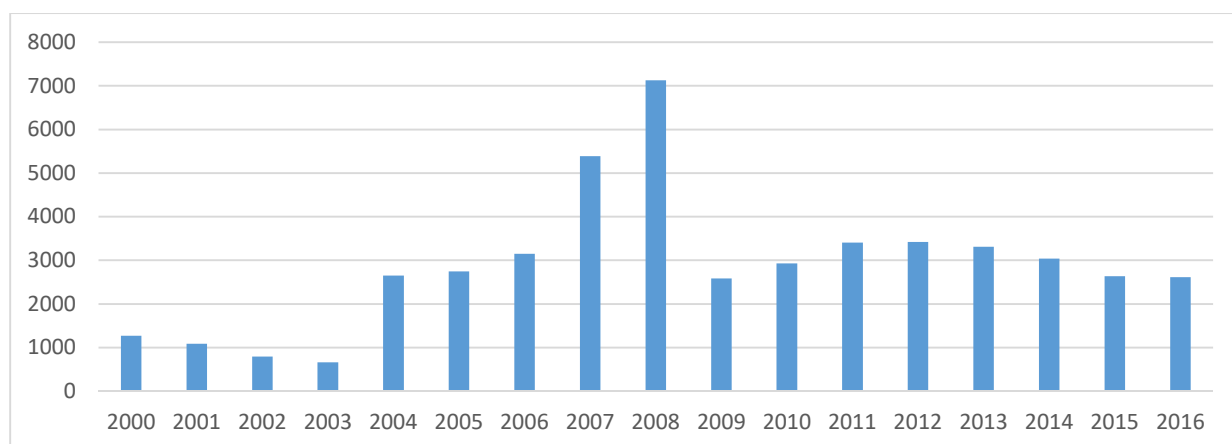
servicii”¹²¹. Pentru realizarea schimbării modelului economic Strategia Moldova 2020 prevede următoarele obiective¹²²:

- Conectarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă, în scopul creșterii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie;
- Creșterea investițiilor publice în infrastructură, în scopul diminuării cheltuielilor de transport și creșterea vitezei de acces;
- Diminuarea costurilor finanțării prin creșterea concurenței în sectorul financiar și dezvoltarea instrumentelor de management al riscurilor;
- Îmbunătățirea mediului de afaceri, promovarea politicii concurențiale, optimizarea cadrului de reglementare și aplicarea tehnologiilor informatice în serviciile publice destinate mediului de afaceri și cetățenilor;
- Diminuarea consumului de energie prin creșterea eficienței energetice și utilizarea surselor de energie regenerabilă;
- Dezvoltarea durabilă a sistemului de pensii pentru garantarea unei rate adecvate de înlocuire a salariilor;
- Creșterea calității și eficienței justiției și de combatere a corupției.

Nivelul Investițiilor Străine atrase de către Republica Moldova a fost întotdeauna redus. De la începutul anilor 2000 se observă o tendință de creștere a ISD, corelată cu creșterea dezvoltării economice, reducerea barierelor fiscale și administrative asupra companiilor și procesului de privatizare.

¹²¹Guvernul Republicii Moldova,
http://particip.gov.md/public/files/strategia/Moldova_2020_ROM.pdf pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

Figura 3.7. Fluxurile ISD în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 (mil dolari SUA)

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor Banca Națională a Moldovei¹²³

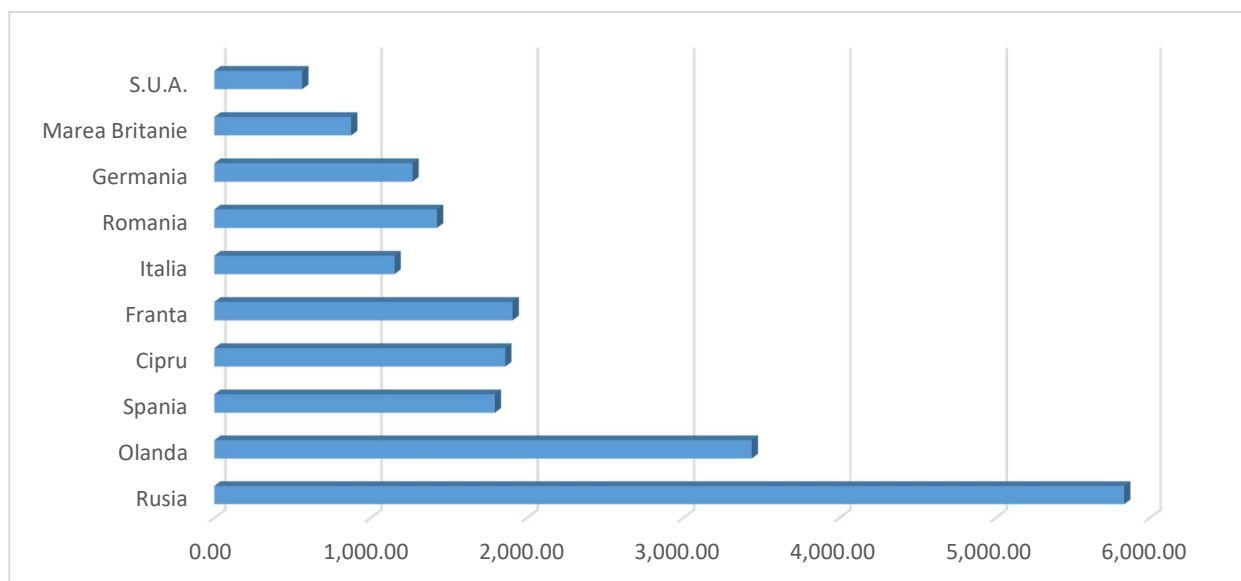
Fluxul Investițiilor Străine Directe în Republica Moldova a depășit valoarea de 100 milioane dolari SUA, pentru prima dată în anul 2000 datorită procesului de privatizare, când Union Fenosa, companie cu capital spaniol, a achiziționat mai multe întreprinderi de distribuție a energiei electrice. În anul 2001, Gazprom, companie cu capital rusesc, a achiziționat 50% din acțiunile Moldovagaz, iar compania franceză, Lafarge actualmente CRH Cement, a achiziționat cea mai mare fabrică producătoare de cement din Republica Moldova.

În perioada 2004 – 2008 au fost făcute investiții străine de peste 3 miliarde de dolari SUA. Volumul mare al ISD atrase se datorează privatizării celor mai importante bănci din Republica Moldova: Eximbank – achiziționată de compania italiană Veneto Banca în 2006 și Mobiasbancă - achiziționată de compania franceză Societe Generale în 2007. Tot în această perioadă, pe lângă privatizări au fost atrase investiții noi – compania olandeză Easur Holding a efectuat investiții în Portul Internațional Giurgulești, iar ProCredit a investit în sectorul bancar moldovenesc. De asemenea în aceasta perioadă s-au înregistrat și investiții în Zonele Economice Libere.

Criza economică mondială din 2009 a afectat puternic fluxul ISD în Republica Moldova și deși situația s-a mai redresat în anii post-criză, influxul ISD este cu mult sub nivelul înregistrat în anii 2007 – 2008. În ciuda acestor diferențe, volumul Investițiilor Străine Directe atrase de Republica Moldova depășesc volum înregistrat în perioada de privatizare.

¹²³Banca Națională a Moldovei - <https://www.bnm.md/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

Figura 3.8. Cele mai mari surse ale ISD atrase de Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 (mil dolari SUA)

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor publicate de Banca Națională a Moldovei¹²⁴

Sursele Investițiilor Străine Directe atrase de către Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 reflectă amplasarea strategică a Moldovei, ca un pod între est și vest. Opt din cele zece țări din care s-au atras cel mai mare volum al ISD sunt țări membre UE, deși Federația Rusă ocupă primul loc la volumul investițiilor realizate în Republica Moldova.

Datele prezentate reflectă naționalitatea investitorului direct și nu proprietarul bunurilor. Spre exemplu Olanda și Cipru, în baza acordurilor favorabile de evitare a dublei impuneri semnate cu Republica Moldova oferă avantaje financiare companiilor care investesc în Republica Moldova prin intermediul lor.

Principalul sector economic în care au fost atrase Investiții Străine Directe sunt serviciile, în principal sectorul bancar, urmat de comerț și dezvoltări imobiliare și servicii de afaceri. Sectorul industrial a tras doar o pătrime din investiții, în general în producerea sticlei, a materialelor de construcții, componente pentru automobile, confecții și încălțăminte. În agricultură și construcții au fost atrase cele mai puține investiții.

Republica Moldova are potențial să atragă mai multe Investiții Străine Directe și să crească valoarea adăugată prin crearea de locuri de muncă, creșterea tehnologizării și a exporturilor, care

¹²⁴ Banca Națională a Moldovei - <https://www.bnm.md/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

vor duce la reducerea sărăciei și creștere economică, determinând astfel reducerea vulnerabilității Moldovei la șocurile externe și interne și vor determina un model de creștere durabilă.

În unele sectoare economice, cum este agricultura, au fost atrase Investiții Străine Directe care în viitor vor putea crește. Potențialul mare de dezvoltare în acest sector este în industria vinului și al nucilor, principalele produse de export ale Republicii Moldova.

În industria vinului s-a înregistrat o perioadă de criză, în special datorită problemelor financiare cu care s-au confruntat producătorii moldoveni, iar atragerea ISD în acest sector, este o oportunitate de tehnologizare și creștere atât a producției, cât și a exporturilor. Principala problemă cu care se confruntă investitorii străini este teama producătorilor locali de pierdere a controlului asupra companiilor prin asocierea cu investitorii străini. De asemenea o altă piedică întâmpinată de investitorii străini este imposibilitatea de a deține în proprietate terenuri pe teritoriul Republicii Moldova, fiind nevoiți să acționeze prin intermediul companiilor locale, sau să concesioneze terenul, ceea ce determină reticiență din partea investitorilor să investească în acest sector.

Un alt produs principal de export al Republicii Moldova îl reprezintă nucile. În prezent majoritatea plantațiilor de nuci de pe teritoriul Republicii Moldova se află în proprietatea statului, fiind realizate pentru protecție împotriva vântului sau plantații pe marginea drumului. Potențialul acestor plantații nu este exploatat la capacitatea sa maximă datorită lipsei investițiilor, iar exportatorii acestor produse se confruntă cu mari probleme de colectare necorespunzătoare și de aprovizionare. Atragerea investitorilor străini în acest sector s-ar putea realiza prin privatizarea acestor plantații, deoarece investițiile pornite de la zero, nu sunt rentabile, ținând cont că durează între 7 și 12 ani, până când copacii de nuci ajung la perioada de rodire a fructele, și există și problema de proprietate a terenurilor.

Economia Republicii Moldova a suferit un declin puternic în perioada de tranziție la economia de piață, care a avut ca principale consecințe scăderea capacității de producție și migrarea populației active. Începând cu anul 2000 economia Republicii Moldova a început să crească, bazându-se în principal pe banii trimiși în țară de către cetățenii plecați la muncă în străinătate. Creșterea economică bazată pe **remitențele** migranților nu este un instrument sustenabil de creștere economică, deoarece există pericolul ca volumul acestor remitențe să scadă de la an la an.

3.4. EVOLUȚIA FLUXUL DE FORȚĂ DE MUNCĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN PERIOADA 2000 – 2016

Tulburările și dezechilibrele produse de tranziția economiei Republicii Moldova la economia de piață s-au resimțit puternic și pe piața muncii, atât prin creșterea șomajului și deteriorarea sistemului de protecție socială pe piața muncii, cât și prin utilizarea ineficientă a forței de muncă, însoțită de scăderea productivității muncii și reducerea substanțială a salariilor

Situația ocupării forței de muncă în mediul rural este mult mai dificilă decât în mediul urban. Majoritatea populației ocupate din mediul rural desfășoară activități agricole sau lucrează pentru sectorul public (educație, sănătate, asistență socială). Oferta scăzută a locurilor de muncă din mediul rural a determinat o migrație masivă a populației economic activă¹²⁵.

Conform Anchetei Forței de Muncă realizată de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova¹²⁶ în anul 2016 peste 70% din cele 319 mii persoane declarate aflate la lucru în străinătate provin din mediul rural. Din analiza evoluției forței de muncă din Republica Moldova în perioada 2000 - 2016, conform datelor publicate de Ancheta Forței de Muncă am constatat atât o reducere continuă a numărului șomerilor calculați conform metodologiei BIM¹²⁷ și a celor înregistrați la oficiile de muncă, cât și o reducere a numărul populației economic activă și a populației ocupate¹²⁸.

¹²⁵ **Populația activă** - din punct de vedere economic cuprinde toate persoanele care furnizează forța de muncă disponibilă pentru producerea de bunuri și servicii în timpul perioadei de referință, incluzând populația ocupată și șomerii.

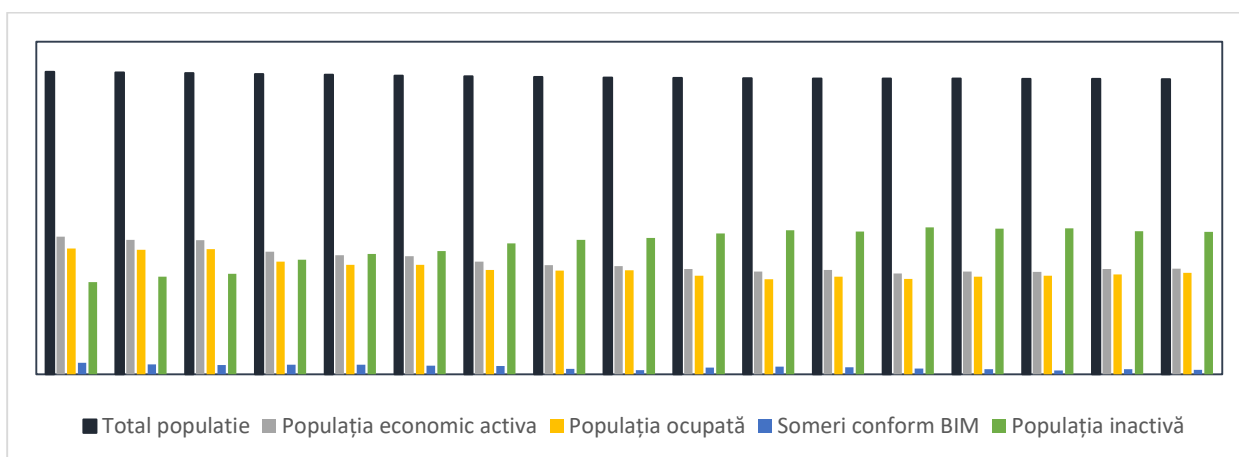
¹²⁶ Banca Națională de Date Statistice Moldova - http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__03%20FM__03%20MUN__MUN070/MUN070200.px/table/tableViewLayout1/?rxid=2345d98a-890b-4459-bb1f-9b565f99b3b9 – pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018

¹²⁷ **Șomerii conform recomandărilor BIM** - sunt persoanele de 15 ani și peste, care îndeplinesc simultan următoarele condiții: nu au un loc de muncă și nu desfășoară o activitate în scopul obținerii unor venituri, sunt în căutarea unui loc de muncă și sunt disponibile să înceapă lucrul în următoarele 15 zile, dacă s-ar găsi imediat un loc de muncă.

¹²⁸ **Populația ocupată** - cuprinde toate persoanele de 15 ani și peste, care au desfășurat o activitate economică sau socială producătoare de bunuri sau servicii de cel puțin o oră în perioada de referință, în scopul obținerii unor venituri sub formă de salarii, plată în natură sau alte beneficii.

Datele statistice ne arată că din anul 2000 până în anul 2016 numărul șomerilor calculați conform metodologiei BIM s-a redus de la 140 mii până la 53,3 mii de persoane înregistrând o scădere de 38%. Totodată s-a redus cu 23% și numărul populației active, de la 1.654,7 mii de persoane în anul 2000 până la 1.272,8 mii persoane în 2016. Numărul populației ocupate s-a redus cu 19,5%, de la 1.514,6 mii în anul 2000 până la 1219,5 mii persoane în anul 2016. S-a redus și ponderea populației active în totalul populației de la 45,3% în anul 2000 până la 35,83% în 2016.

Figura 3.9. Evoluția forței de muncă în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 exprimată în mii persoane

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹²⁹

Datele prelucrate în Figura 3.9 se regăsesc în Anexa 3.G. *Evoluția forței de muncă în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016 exprimată în mii persoane*

Scăderea populației economic active s-a produs pe fondul creșterii continue a populației inactive. Conform datelor publicate de Ancheta Forței de Muncă, în perioada 2000 – 2016 populația inactivă s-a majorat cu 54,38%, de la 1.109 mii persoane în anul 2000 până la 1.713 mii persoane în 2016, ceea ce poate condiționa o creștere a raportului de dependență economică și poate genera dificultăți sistemului de protecție socială a populației Republicii Moldova. În anul 2016 raportul de dependență economică, exprimat prin numărul persoanelor neocupate (inactive sau în șomaj) ce revin la 1000 persoane ocupate a fost de 1447,785^{0/00}.

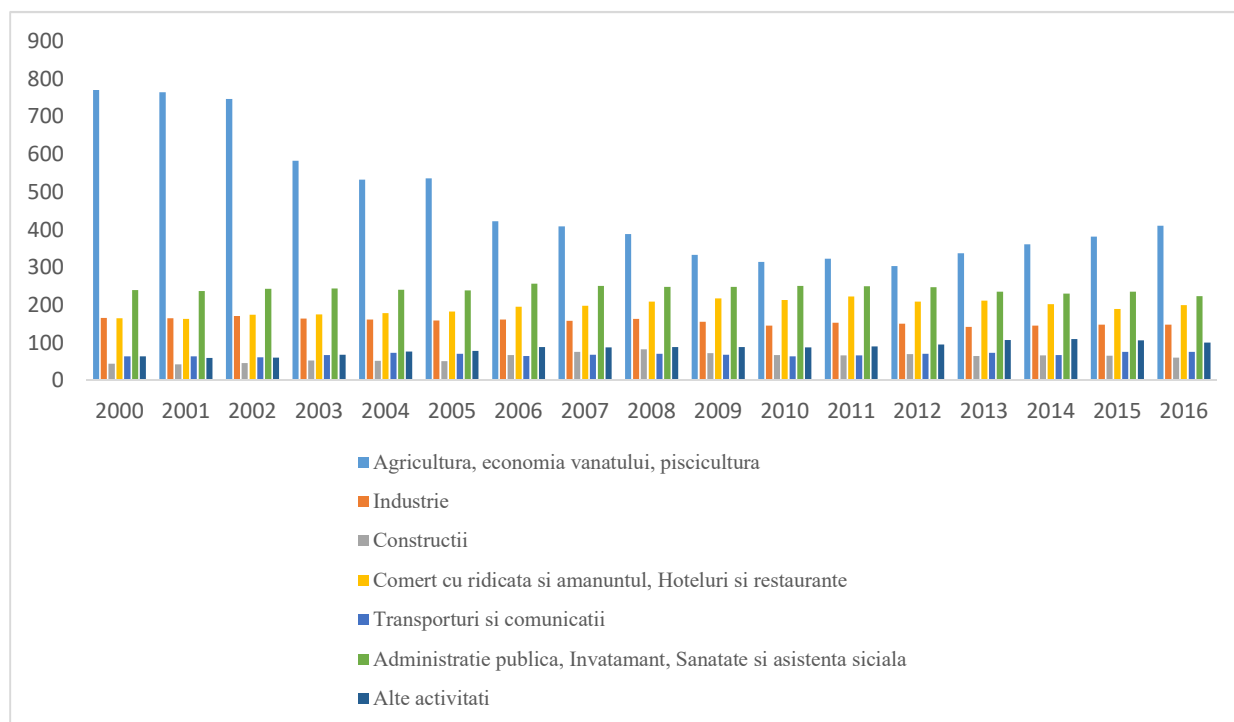
Din categoria persoanelor inactive fac parte și cetățenii Republicii Moldova de 15 ani și peste, aflați la muncă sau în căutare unui loc de muncă în străinătate iar o parte din veniturile încasate de

¹²⁹ Biroul Național de Statistica al Republicii Moldova

<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> - pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

aceștia revin în Republica Moldova pentru întreținerea membrilor familiei. În perioada 2000 – 2016 numărul persoanelor aflate în străinătate pentru ocuparea unui loc de muncă a crescut de la 138 mii persoane în anul 2000, la 319 mii persoane în 2016, ceea ce însumează 18.62% din totalul populației inactive de 15 ani și peste.

Figura 3.10. Evoluția populației ocupate a Republicii Moldova pe tipuri de activități economice în perioada 2000 - 2016

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹³⁰

Datele prelucrate în Figura 3.10 se regăsesc în Anexa 3.H. *Populația ocupată a Republicii Moldova pe tipuri de activități economice în perioada 2000 – 2016*

Reformele economice și juridice au avut impact și asupra evoluției structurii populației ocupate, atât în mediul urban cât și în mediul rural. Evoluția populației ocupate pe tipuri de activități economice arată că acestea au avut impact asupra tuturor domeniilor de activitate din economia Republicii Moldova.

Pe parcursul perioadei analizate, 2000 – 2016, cea mai mare pondere a populației ocupate în funcție de domeniul de activitate se înregistrează în agricultură și silvicultură. Aceasta a reprezentat peste

¹³⁰ Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> - pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

50% în anul 2000 și a scăzut până la 33,69% în anul 2016. Republica Moldova se află pe primul loc în Europa în ceea ce privește populația ocupată în agricultură, depășind cu mult ponderea populației ocupate în agricultură din țările europene. Spre exemplu, în Belgia acest indicator a constituit doar 2,5% din ansamblul populației ocupate, în Danemarca – 4,4%, în Franța - 4,7%, în Germania – 3,2%, în Olanda – 3,6%, în Portugalia – 11,6%, în Grecia – 20,4%¹³¹.

În perioadă 2000 - 2016 ponderea populației ocupate în industrie a crescut progresiv de la 10,62% în anul 2000. Apogeul a fost atins în anul 2008 când a ajuns până la 13.03%, însă criza economică mondială și perioada de recesiune care a urmat s-au resimțit și în producția industrială a Republicii Moldova. Astfel ponderea populației ocupate în industrie a scăzut în anii post criză până la 12% în anul 2013.

După semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, în anul 2014, ponderea locurilor de muncă în industrie au început să crească progresiv. În anul 2016 ponderea populației ocupate în industrie a fost de 12,14%. Majoritatea locurilor de muncă în industrie se găsesc în Zonele Economice Libere. Republica Moldova se află cu mult în urmă majorității țărilor europene, unde ponderea populației ocupate în industrie reprezintă peste 20%, respectiv, 21,0% în Belgia, 20,8% în Danemarca, 20,0% în Franța, 26,5% în Germania, 16,6% în Olanda, 24,55%.

Ponderea populației ocupate în construcții a crescut de la 2,91% în anul 2000 până la 4.99% în anul 2016. Deși numărul locurilor de muncă în construcții este aproape dublu în anul 2016, compativ cu anul 2000 și acest sector economic a fost puternic afectat de criza economică mondială și de perioada de recesiune care a urmat crizei. În anul 2008 ponderea populației ocupate în construcții a fost de 6,62%. Comparativ cu alte țări europene, acest indicator înregistrează cel mai mic nivel. În Belgia populația ocupată în construcții a constituit 6,5% din totalul populației ocupate, în Danemarca - 6,2%, în Franța – 6,5%, în Germania – 9,4%, în Olanda – 5,9%, în Portugalia – 8,2% și în Grecia – 6,6%.

O creștere semnificativă a ponderii populației ocupate se înregistrează în comerț, restaurante și hoteluri. Numărul persoanelor care lucrează în aceste sectoare economice a crescut cu peste 34 mii de persoane în anul 2016, comparativ cu anul 2000, reprezentând o creștere de 6%.

Creșterea exporturilor realizate de către Republica Moldova în urma semnării Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană s-a reflectat și în crearea de noi locuri de muncă în domeniul transporturilor. Ponderea populației ocupate în transporturi și comunicații

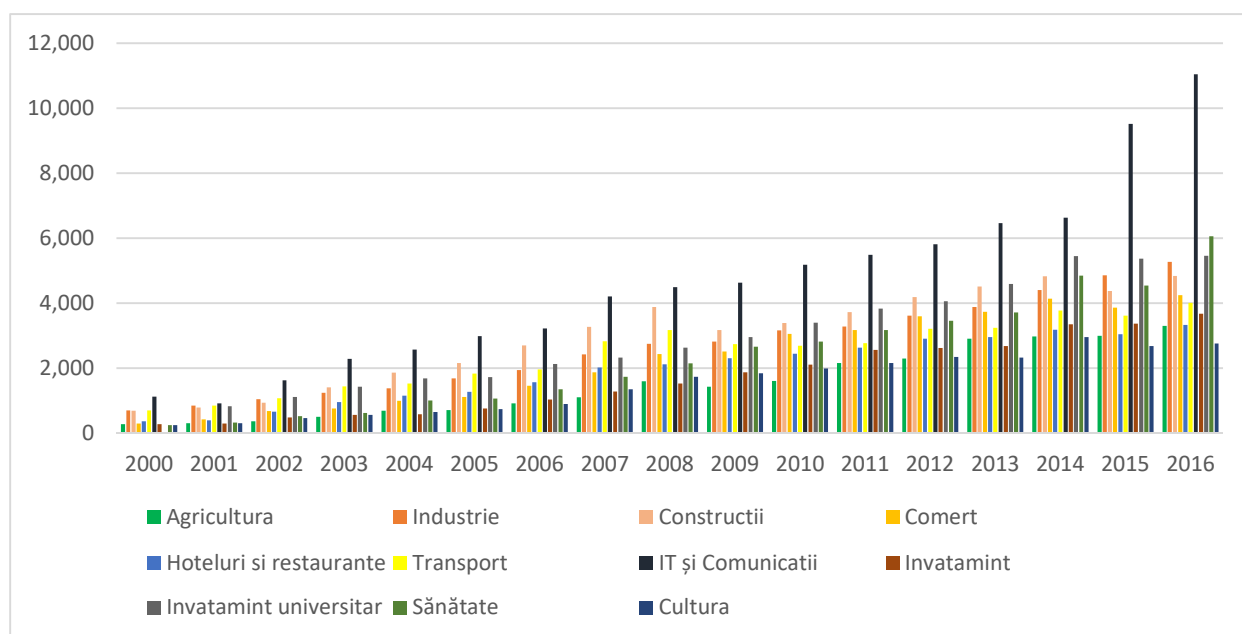
¹³¹ Ion Dona „Economie rurală”, Editura Economica, B., 2000.

a crescut de la 4,22% în anul 2000 până la 6,24% în 2016, cel mai mare nivel înregistrat în perioada analizată.

Deși în economia Republicii Moldova s-au înregistrat schimbări pozitive privind structura populației ocupate, precum și structura PIB-ului în funcție de contribuția domeniilor de activitate în crearea valorii adăugate (ponderea populației ocupate în agricultură, precum și ponderea producției agricole în PIB sunt în descreștere în favoarea altor ramuri și domenii de activitate mai productive), acestea nu sunt suficiente pentru dezvoltarea unei economii funcționale, performante și competitive în Republica Moldova. Numărul persoanelor ocupate în agricultură se află încă la un nivel destul de mare, motiv pentru care se impun ample măsuri de reajustare structurală a economiei Republicii Moldova care să atragă și să reorienteze populația ocupată din agricultură spre celelalte domenii economice producătoare de bunuri și servicii.

Unul din factorii principali în determinarea structurii ocupațională este salariul mediu lunar, care influențează direct atractivitatea locurilor de muncă. Analizând evoluția salariului mediu lunar în funcție de domeniul de activitate observăm că există o legătură strânsă între creșterea gradului de ocupare și nivelul salariului (figura 3.11).

Figura 3.11. Câștigul salarial mediu în Republica Moldova în perioada 2000 - 2016

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹³²

¹³² Biroul Național de Statistica al Republicii Moldova

<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> - pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

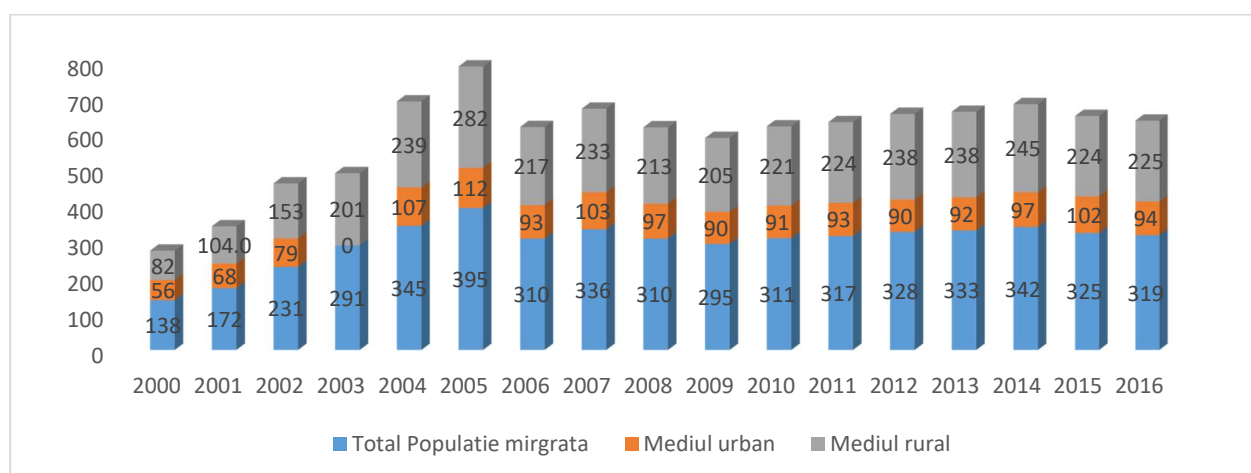
Datele prelucrate în Figura 3.11 se regăsesc în Anexa 3.I. *Câștigul salarial mediu în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016*

În perioada 2000-2016, salariul mediu lunar pe economie a crescut de la 492 lei moldovenești până la 4.669 lei moldovenești. Cea mai mare creștere a salariului în această perioadă s-a înregistrat în sănătate de la 246 lei moldovenești în anul 2000 până 6.056 lei moldovenești în anul 2016 și în comerț de la 246 lei moldovenești, până la 4.248 lei moldovenești.

Cel mai mic salariu mediu lunar se înregistrează în agricultura, 3.300 lei în anul 2016, mult inferior salariului mediu lunar din Moldova, ceea ce a și determinat diminuarea ponderii persoanelor ocupate în agricultură de la 50,56% în anul 2000 până la 33,68% în 2016. În anul 2016 salariul mediu lunar din agricultură a reprezentat 70% din salariul mediu lunar pe economie, ceea ce explică cauza principală a migrării populației ocupate din domeniul agriculturii. Salarii medii lunare inferioare salariului mediu pe economie a fost înregistrat și în învățământ, sănătate și asistență socială, comerț, hoteluri și restaurante.

Cele mai mari salarii medii lunare sunt înregistrate în IT și Comunicatii. Salariul realizat în acest sector economic este cu 236% mai mare decât salariul mediu pe economie. Creșterile salariale mult peste medie în acest sector se datorează deficitul de personal, provocat de migrarea din Republica Moldova a specialiștilor calificați, ceea ce a determinat angajatorii să concureze între ei și să ofere condiții de muncă mai bune, să contribuie la dezvoltarea profesională a angajaților prin organizarea de traininguri, să angajeze specialiști tineri și fără experiență, precum și să mărească salariile.

Figura 3.12. Migrația populației de 15 ani și peste din Republica Moldova în perioada 2000 – 2016

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹³³

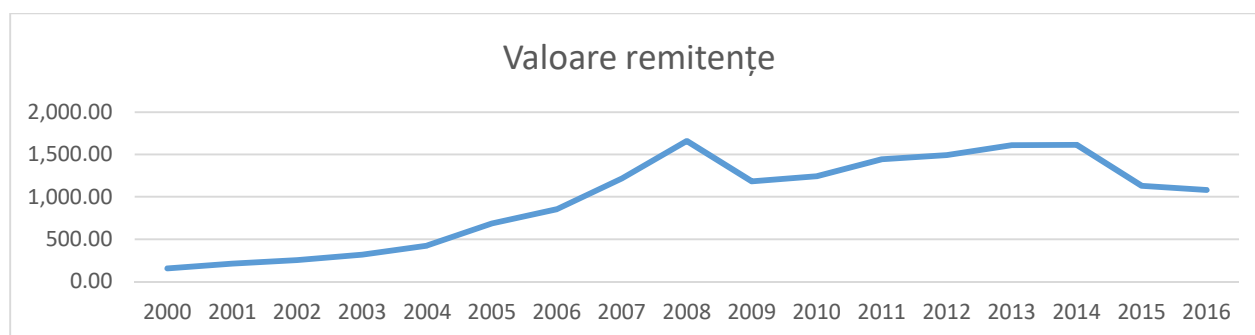
Datele prelucrate în Figura 3.12 se regăsesc în Anexa 3.K. *Migrația populației de 15 ani și peste din Republica Moldova în perioada 2000 -2016 – exprimată în mii persoane*

Nivelul scăzut al salariilor și oportunitățile reduse pe piața muncii au dus la un nivel scăzut de trai, ceea ce a determinat cetățenii moldoveni cu vârsta peste 15 ani să migreze în străinătate pentru a câștiga un venit decent care să le permită un nivel de viață mai ridicat, atât pentru ei, cât și întreținerea familiilor rămase în Republica Moldova.

Numărul migraților, respectiv al cetățenilor Republicii Moldova care au ales să lucreze în alte țări a crescut alarmant în perioada analizată. Dacă în anul 2000 erau înregistrați 138 mii de cetățeni ai Republicii Moldova aflați la muncă sau în căutare de loc de muncă în străinătate, numărul acestora a crescut de aproape 3 ori. În anul 2016 erau înregistrați 319 mii de persoane aflate la muncă sau în căutarea unui loc de muncă în străinătate. Surse neoficiale susțin că numărul cetățenilor Republicii Moldova, aflați la muncă în străinătate este de peste 1 milion de persoane, ceea ce reprezintă aproape jumătate din populația Republicii Moldova.

Treptat unul din principalii piloni pe care s-a bazat creșterea economică a Republicii Moldova, remitențele trimise în țară de cetățenii moldoveni plecați la muncă în străinătate, a început să scadă considerabil.

Figura 3.13 Evoluția remitențelor trimise în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Banca Națională a Moldovei¹³⁴

¹³³ Biroul Național de Statistica al Republicii Moldova
<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> - pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

¹³⁴ Banca Națională a Moldovei <http://bnm.md/bdi/pages/reports/dbp/DBP4.xhtml> - pagină accesată la data de 02 Iulie 2018

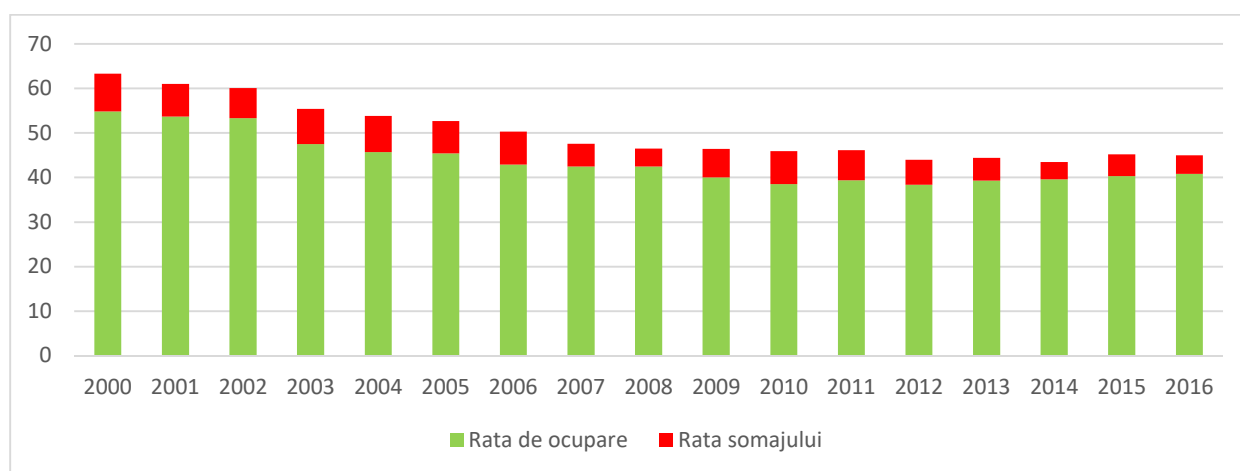
Datele prelucrate în Figura 3.13 se regăsesc în Anexa 3.L. *Valoarea remitențelor trimise în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016*

Valoarea remitențelor trimise de cetățenii moldoveni în 2016 a fost de aproape șapte ori mai mare decât în anul 2000, când tot mai mulți moldoveni au ales să migreze în străinătate pentru un loc de muncă mai bine plătit. Conform datelor publicate de Banca Națională a Moldovei și prezentate în *Anexa L Valoarea remitențelor trimise în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016*, valoarea remitențelor înregistrate în anul 2000 au fost de 152,9 milioane de dolari SUA, iar în 2016 valoarea acestora a fost de 1,079 miliarde dolari SUA. În perioada 2000 – 2008 valoarea remitențelor primite de Republica Moldova a crescut constant. Apogeul a fost atins în anul 2008, când valoarea acestora a fost de 1,66 miliarde dolari SUA, ulterior valoarea remitențelor a scăzut treptat.

Cei mai mulți cetățeni din Republica Moldova aflați la lucru sau în căutarea unui loc de muncă în străinătate provin din mediul rural, aceștia reprezentând peste 70% din totalul populației aflate la muncă în străinătate. Ponderea mare a migrării în străinătate a persoanelor provenite din mediul rural se datorează faptului că peste 50% din populația Republicii Moldova se află în zone rurale, unde sunt oportunități scăzute de locuri de muncă.

Evoluția ocupării forței de muncă din mediul rural a avut ca efect și un proces de depopulare a satelor. Un rol important în depopularea satelor din Republica Moldova l-a avut migrația forței de muncă atât în străinătate, cât și în mediul urban. Persoanele care au migrat din mediul rural au fost în general, persoane tinere, care după absolvirea școlii generale și a liceelor au plecat în mediul urban pentru continuarea studiilor în învățământul preuniversitar și universitar, iar după absolvire au rămas să locuiască în mediul urban sau au migrat în străinătate pentru căutarea unui loc de muncă.

Figura 3.14. Rata de ocupare și șomaj în Republica Moldova în perioada 2000 - 2016

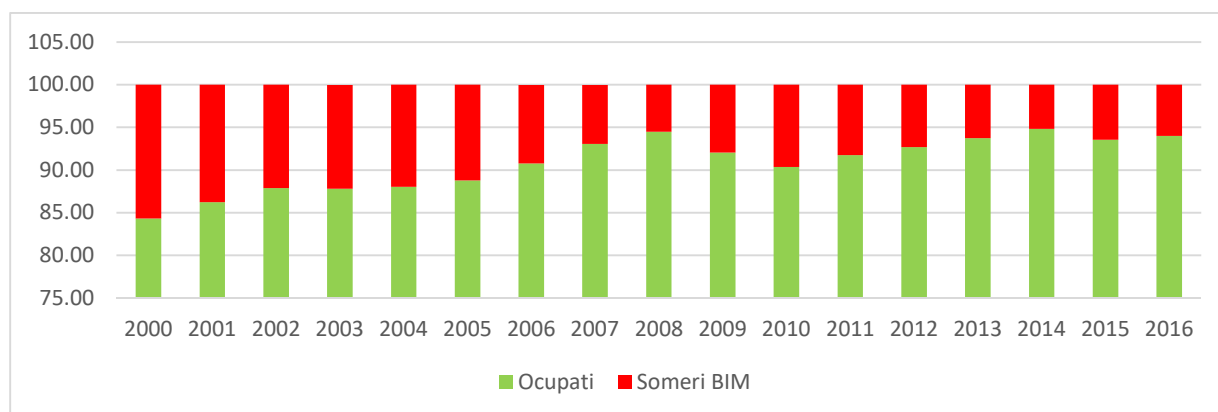

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹³⁵

Datele prelucrate în Figura 3.14 se regăsesc în Anexa 3.M. *Rata de ocupare și șomaj în Republica Moldova în perioada 2000 – 2016*

Rata șomajului înregistrat în Republica Moldova a scăzut în perioada analizată de la 8,5% înregistrat în anul 2000 la 4,2% în anul 2016. Criza economică mondială și perioada de recesiune economică s-au resimțit și în rata șomajului din Republica Moldova, ajungând la 7,4% în anul 2010. După semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Curpinzător dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, în anul 2014, rata șomajului a scăzut la 4,9% în anul 2015 și 4,2% în anul 2016. Această scădere s-a datorat creșterii producției produselor exportate de producătorii din Republica Moldova și a investițiilor realizate de către investitorii străini în economia Republicii Moldova.

Figura 3.15. Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul urban în perioada 2000 - 2016

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹³⁶

Datele prelucrate în Figura 3.15 se regăsesc în Anexa 3.N. *Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul rural în perioada 2000 – 2016*

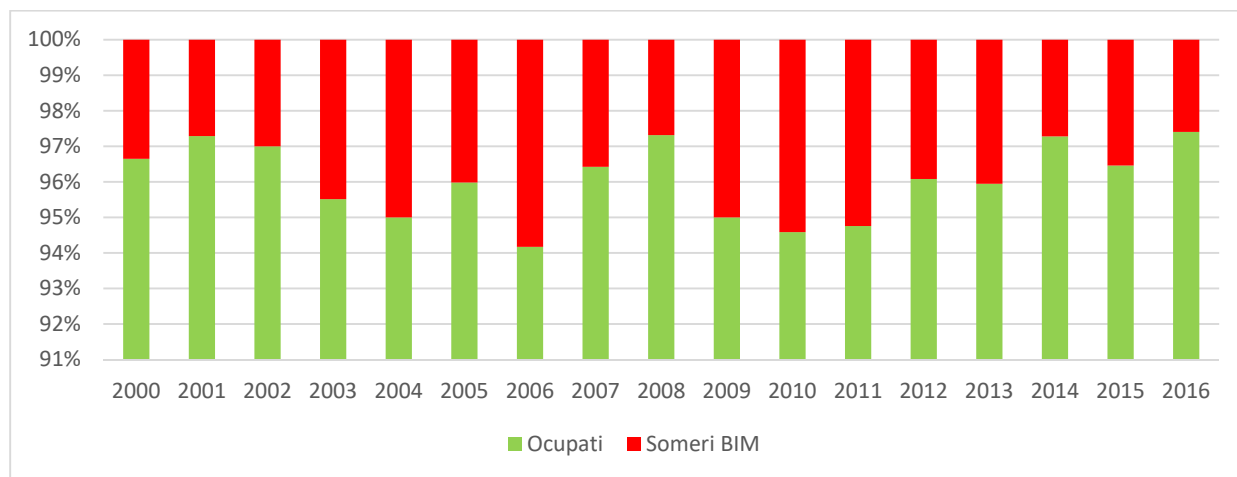
Cele mai multe locuri de muncă create după semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, au fost în mediul urban, unde

¹³⁵ Biroul Național de Statistica al Republicii Moldova
<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336> - pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

¹³⁶ Biroul Național de Statistica al Republicii Moldova
<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336> - pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

gradul de ocupare al populației active a fost în anul 2016 de 94%, comparativ cu anul 2000 când gradul de ocupare al forței de muncă a fost de 84,3%. Numărul persoanelor activ economic ocupate a ajuns în anul 2016 la aproape 600 de mii de persoane, valoare ce a mai fost înregistrată doar înainte de criza economică mondială.

Figura 3.16. Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul rural în perioada 2000 - 2016

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al Moldovei¹³⁷

Datele prelucrate în Figura 3.16 se regăsesc în Anexa 3.O. *Gradul de ocupare al populației Republicii Moldova - mediul rural în perioada 2000 – 2016*

Pe parcursul perioadei analizate gradul de ocupare al populației active din mediul rural a înregistrat modificări semnificative. În anul 2000 numărul populației activ economic a fost de 969 mii de persoane, acestea fiind în continuă scădere. În 2016 numărul persoanelor considerate activ economic a fost de doar 677 de mii de persoane, cu 30% mai puțin.

De asemenea nivelul ratei șomajului în zona rurală este mai ridicat, decât șomajul înregistrat în mediul urban. Angajarea persoanelor din mediul rural se realizează greu din cauza limitării activităților comerciale. În localitățile rurale sunt persoane care nu au fost niciodată angajate oficial după restructurarea agriculturii în urma cărora au fost lichidate colhozurile (organizații de tip socialist).

¹³⁷ Biroul Național de Statistica al Republicii Moldova

<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> - pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018

Gradul de ocupare al forței de muncă din mediul rural în Republica Moldova se caracterizează, printr-o concentrație mare a activităților informale. Reformele din agricultură, împrăștierea muncitorilor agricoli cu pământ și lipsa unor mecanisme durabile ale economiei de piață în agricultură au determinat creșterea gradului de autoocupare a populației și răspândirea unor elemente de economie naturală în mediul rural.

Atragerea investițiilor străine în mediul rural este o problemă care constă în realizarea obiectivelor mediului rural privind modernizarea infrastructurii și diversificarea ocupării forței de muncă și în dorința și capacitatea cetățenilor din Republica Moldova de a le atrage.

Instabilitatea de pe piața muncii din Republica Moldova, privind volumul cererii și a ofertei de muncă, a caracteristicilor cererii și a ofertei de muncă în funcție de specialitate și domenii de activitate, precum și împărțirea acestora în funcție de localitățile geografice au determinat utilizarea inefficientă a forței de muncă, care se reflectă atât în încadrarea populației ocupate în activități care nu corespund profesiei sau specializării lor, cât și în mobilitatea teritorială crescută a persoanelor, pentru a găsi un loc de muncă adecvat profesiei și specializării sau pentru obținerea unor venituri mai mari.

Pentru majoritatea persoanelor angajate salariul reprezintă principala sursă de venit, deși în mediul rural persoanele angajate pot avea și alte surse de venit, cum ar fi prelucrarea loturilor individuale de pământ. Acestea nu le asigură venituri pentru un nivel de trai decent. Având în vedere că cea mai mare parte a locuitorilor din zonele rurale lucrează în agricultură și conform datelor statistice în agricultură sunt înregistrate cele mai mici salarii comparativ cu cele înregistrate în alte sectoare economice apare și lipsa de motivare a populației de a se angaja în acest sector economic.

Cea mai eficientă modalitate de creare a locurilor de muncă în mediul rural, o reprezintă dezvoltarea afacerilor mici și mijlocii. O problemă frecventă cu care se confruntă antreprenorii, care doresc să dezvolte afaceri în mediul rural este pregătirea profesională a forței de muncă, deoarece majoritatea persoanelor bine pregătite profesional optează pentru un loc de muncă în mediul urban, unde au mai multe oportunități pentru dezvoltare în carieră sau pentru inițierea unei afaceri.

Având în vedere că peste 50% din populația Republicii Moldova se afla în mediul rural unde oportunitățile de angajare sunt foarte reduse, în general locurile de muncă disponibile sunt în agricultură, un domeniu în care nivelul salarial este mult sub media salariului mediu din economie, posibilitățile de dezvoltare social-economice sunt reduse.

Dezvoltarea antreprenoriatului în mediul rural prin atragerea investițiilor și a investitorilor străini este o bună oportunitate pentru crearea locurilor de muncă bine plătite și creșterea nivelului de trai. În acest scop, autoritățile publice din Republica Moldova ar trebui să se focuseze pe crearea cadrului instituțional-legislativ și asigurarea unor mecanisme durabile de atragere a investițiilor publice și private, interne și externe în mediul rural, necesare pentru crearea unor locuri de muncă mai atractive, precum și pentru diversificarea structurii ocupaționale, în scopul asigurării unei utilizări mai eficiente a potențialului uman din mediul rural, diminuării rolului activităților agricole neproductive în totalul activităților economice din mediul rural, precum și reducerii migrării forței de muncă. De asemenea elaborarea unui sistem de susținere a producătorilor agricoli în scopul transformării agriculturii dintr-o activitate de subsistență într-o ramură economică competitivă, profitabilă și modernă, care poate să facă față exigențelor economiei de piață este o oportunitate pentru îmbunătățirea nivelului de trai al populației Republicii Moldova și de creștere a economiei.

4. PERCEPȚIA MEDIULUI DE AFACERI, EDUCAȚIONAL ȘI ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ ASUPRA EVOLUȚIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE/ PARTENERIATULUI ESTIC

Apropierea de Uniunea Europeană a însemnat pentru Republica Moldova o redresare vizibilă a economiei. Prin rezultatele obținute în urma aplicării metodelor de cercetare, *metoda istorică* (prezentarea proceselor specifice în dinamica lor, cu urmărirea cauzalităților intrinseci), *statistică* (pentru identificarea anumitor trenduri în evoluția fluxurilor economice dintre UE și țările din Vecinătatea Estică) am constatat dezvoltarea relațiilor comerciale dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, atât prin creșterea importurilor, cât și a exporturilor. După o perioadă lungă de timp, România a redevenit unul din principalii parteneri comerciali ai Republicii Moldova. De asemenea, semnarea Acordului de Asociere și a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană a generat atragerea Investițiilor Străine Directe în Republica Moldova, care au avut ca efect creșterea numărului locurilor de muncă.

Pentru a aduce plus valoare tezei de doctorat, am folosit **metoda interviului directiv individual** cu persoane din mediul de afaceri din Republica Moldova, mediul de afaceri din România care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova, administrației publice și a mediului universitar și preuniversitar din Republica Moldova, cu scopul de a afla percepția acestora asupra evoluției relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

Scopul pentru care am ales să folosesc această **metodă de cercetare calitativă**, interviul, a fost să testez unele din ipoteze de cercetare pe care se bazează analiza din această teză, respectiv existența unei percepții favorabile față de efectele Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre UE și Republica Moldova. Grupul țintă a fost format din persoane direct impactate din mediul de afaceri, mediul universitar și preuniversitar și administrație publică.

Ipotezele de cercetare de la care am pornit în realizarea interviurilor individuale directe sunt:

- Semnarea în 2014 a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre UE și Republica Moldova a influențat favorabil relațiile comerciale dintre UE și Republica Moldova;
- Apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană a generat creșterea Investițiilor Străine Directe;
- Republica Moldova și-a aliniat mare parte din legislație la standardele și normele UE și a redus birocrăția, una din principalele bariere comerciale netarifare.

Pentru culegerea datelor care să-mi confirme sau infirme ipotezele de cercetare am ales un eșantion format din șase reprezentanți ai mediului de afaceri din Republica Moldova, cinci reprezentanți ai mediului de afaceri din România care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova, șase reprezentanți ai mediului universitar și preuniversitar din Republica Moldova și patru reprezentanți ai administrației publice din Republica Moldova. Interviuurile s-au derulat pe parcursul lunii iunie 2018 și s-au desfășurat atât sub forma întâlnirilor directe cu respondenții, cât și telefonic sau prin email.

Am ales să folosesc ca metodă de cercetare interviurile directive, ca *tehnică asociată documentării calitative*, prin care am urmărit adresarea de **întrebări deschise și totodată focalizate**. Întrebările formulate pentru cele patru domenii țintă au avut ca scop aflarea percepției asupra ipotezelor de cercetare. Mi-am dorit să testez concluziile rezultate în urma aplicării metodelor de cercetare istorică și statistică, prin studii de documente și analiză de date statistice, prin verificarea percepției persoanelor din domenii direct impactate de aplicarea Politicii Europene de Vecinătate/Parteneriatului Estic și de Acordul de Asociere și Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

4.1. CONCLUZII INTERVIURI CU MEDIUL DE AFACERI DIN REPUBLICA MOLDOVA

La interviurile adresate mediului de afaceri din Republica Moldova mi-au răspuns reprezentanții a șase companii, dintre care, conform cifrei de afaceri și numărului de salariați¹³⁸, două sunt companii mici, două mijlocii și două sunt companii mari. Domeniile de activitate ale acestor companii sunt transport, farmacie și producție.

¹³⁸ Companii Mici (*întreprinderi mici - au între 10 și 49 de salariați și realizează o cifră de afaceri anuală netă sau dețin active totale de până la 10 milioane euro*) Companii Mijlocii (*întreprinderi mijlocii - au între 50 și 249 de salariați și realizează o cifră de afaceri anuală netă de până la 50 milioane euro sau dețin active totale care nu depășesc 43 milioane euro*) Companii Mari (*întreprinderi mari - au peste 250 de angajați și realizează o cifră de afaceri anuală netă de peste 50 milioane Euro sau dețin active totale în valoare de peste 43 milioane Euro*)

În urma discuției cu reprezentanții celor șase companii am constatat că, în cazul companiilor mari și mijlocii, relațiile comerciale cu statele membre UE, în special cu România, sunt foarte strânse. Operațiunile de export se realizează în proporție de 60-70% pe piețele din UE/România, iar importul din aceste state reprezintă peste 80%. În cazul companiilor mici ponderea relațiilor cu piața UE este foarte mică sau chiar inexistentă.

Întrebați ce tipuri de bariere comerciale au identificat în relația cu partenerii din România/statele membre UE, reprezentanții companiilor mari și mijlocii au declarat că taxele vamale reprezintă principala barieră comercială. Nerecunoașterea standardelor produselor importate, care conduce la reînregistrarea produselor în Republica Moldova, deși legislația europeană pe domeniu este preluată și de autoritățile din Moldova, ceea ce generează cheltuieli suplimentare precum și dubla taxare, iar operațiunile durează mult timp și întârzie relațiile comerciale.

Companiile mari își desfășoară activitatea în Zonele Economice Libere, respectiv ZEL Bălți și ZEL Ungheni – Business, iar reprezentanții acestora au declarat că beneficiază de suport și asistență din partea autorităților publice din raioane¹³⁹, a reprezentanților ZEL și că au avut întâlniri inclusiv cu premierul Republicii Moldova, care i-a asigurat de tot sprijinul Guvernului de la Chișinău pentru remedierea situațiilor întâmpinate.

Reprezentanții companiilor mari au declarat că au beneficiat de sprijinul autorităților locale și de cel al reprezentanților ZEL încă de la înființarea companiilor. Autoritățile locale le-au transmis lista cu toate documentele necesare pentru constituirea societății, iar un reprezentant ZEL i-a însoțit și i-a asistat în permanență pe parcursul înființării companiei.

Reprezentanții companiilor mici au declarat că nu au deloc sau au doar ocazional relații cu parteneri din România sau țările membre UE.

Întrebați dacă au constatat modificări la nivelul barierelor comerciale, după semnarea ALSAC, din 2014, reprezentanții companiilor mari și mijlocii au declarat că simt mai multă deschidere și sprijin. Reprezentanții companiilor mici au declarat că nu au simțit impactul ALSAC.

¹³⁹ Conform Legii Nr. 764 din 27.12.2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, **raionul** este o unitate administrativ-teritorială alcătuită din **sate** (comune) și **orașe**, unite prin teritoriu, relații economice și social-culturale. Orașul în care își are sediul consiliul raional este numit oraș-reședință. Raionul poartă denumirea orașului-reședință. Hotarele administrative ale raionului reprezintă perimetrul suprafeței localităților incluse în componența acestuia și care coincide cu hotarele dintre localitățile raionului dat și localitățile raionului limitrof.

La întrebarea dacă au beneficiat direct sau indirect, de fondurile acordate de UE Republicii Moldova, patru din cei șase respondenți au declarat că au beneficiat indirect de aceste fonduri.

Toți respondenții la interviu au declarat că nu au relații cu piața din Federația Rusă.

Întrebați dacă, pentru dezvoltarea afacerii, consideră că au mai multe oportunități și deschidere pe piața din UE sau pe cea din Federația Rusă, reprezentanții companiilor mari și mijlocii, au răspuns categoric Uniunea Europeană. Reprezentanții companiilor mici au declarat că nu vizează extinderea pe piața internațională, respectiv că optează pentru Federația Rusă, deoarece sunt relații politice mai bune și mai puțin schimbătoare.

4.2. CONCLUZII INTERVIURI CU MEDIUL DE AFACERI DIN ROMÂNIA

Interviul cu mediul de afaceri din România care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova s-a realizat pe un eșantion de cinci companii mari și mijlocii. Domeniile de activitate ale acestor companii sunt transportul de gaze naturale, producția de medicamente și suplimente alimentare și producția industrială. Relațiile comerciale ale acestor companii cu partenerii din Republica Moldova reprezintă 5-10% din relațiile comerciale totale pe care le desfășoară aceste companii.

Întrebați ce tipuri de bariere comerciale au identificat în relația cu partenerii din Republica Moldova, respondenții la interviu au declarat că taxele vamale, standardele aplicate produselor importate și codul fiscal riguros aplicat de Republica Moldova, sunt principalele bariere comerciale întâmpinate, care conduc la cheltuieli suplimentare, precum și dubla taxare și la termene de amânare.

Respondenții la interviu au declarat că nu au simțit modificări la nivelul barierelor comerciale, după semnarea în 2014 a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

Întrebați ce propuneri au pentru depășirea barierelor comerciale, participanții la interviu au declarat că este un subiect amplu și că sunt multe de făcut de către autoritățile din Republica Moldova. În primul rând armonizarea legislației la standardele UE i-ar încuraja să intensifice relațiile comerciale cu partenerii lor din Republica Moldova. În plus, consideră dificilă din punct

de vedere birocratic, relația cu instituțiile administrative din Republica Moldova, care ar trebui să le ofere sprijin și asistență.

Întrebați dacă au beneficiat, direct sau indirect, de fondurile acordate de către Uniunea Europeană, Republicii Moldova, reprezentantul companiei de transport gaze naturale a declarat că beneficiază direct, deoarece compania pe care o reprezintă construiește gazoductul Ungheni-Chișinău cu fonduri europene în proporție de 30%. Ceilalți patru respondenți au declarat că au beneficiat puțin sau chiar deloc de fondurile acordate de UE, Republicii Moldova.

4.3 CONCLUZII INTERVIURI CU MEDIUL UNIVERSITAR ȘI PREUNIVERSITAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Pentru a afla percepția mediului universitar și preuniversitar asupra relațiilor UE – Republica Moldova și pentru a verifica ipotezele de cercetare stabilite, am ales un eșantion format din trei profesori din învățământul universitar și trei profesori din învățământul liceal, atât din mediul urban, cât și din mediul rural.

Întrebați cum percep evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și UE înainte și după semnarea ALSAC, respondenții din mediul universitar au declarat că efectele semnării ALSAC s-au reflectat în special prin creșterea exportului ca urmare a deschiderii piețelor din statele membre UE. Respondenții din mediul liceal, în special cei din mediul rural, au declarat că la nivel instituțional nu s-au simțit îmbunătățiri și nu erau la curent cu evoluția economiei.

La întrebarea cum percep evoluția relațiilor instituționale dintre Republica Moldova și UE, respectiv rolul jucat de Delegația Comisiei Europene în Republica Moldova, majoritatea respondenților din învățământul universitar și preuniversitar din mediul urban au declarat că relațiile instituționale dintre Republica Moldova și UE sunt din ce în ce mai strânse, iar Delegația Comisiei Europene în Republica Moldova reprezintă un sprijin important, care constă în asistență și expertiză tehnică, finanțarea proiectelor în domenii importante, precum energie, agricultură, dezvoltare rurală, apă și mediu, reforme în instituțiile publice și combaterea corupției, având scopul de a contribui la îmbunătățirea calității vieții pentru cetățenii din Republica Moldova.

Majoritatea respondenților la interviu au declarat că asistența și implicarea Delegația Comisiei Europene în Republica Moldova nu este exploatată eficient de către Guvernul din Republica Moldova prin utilizarea sprijinului oferit de UE, precum și în implementarea reformelor în general. Respondenții din învățământul liceal, mediul rural au declarat că relațiile UE – Republica Moldova au fost umbrite de evenimentele politice din ultimii ani și că în prezent nu se pune mare accent pe ele.

Întrebați în ce direcție consideră că ar fi oportun să se îndrepte evoluția instituțională, toți respondenții au optat pentru orientarea proeuropeană și au declarat că integrarea europeană ar trebui să fie un obiectiv principal pentru Republica Moldova.

La întrebarea privind percepția asupra evoluției actuale a Republicii Moldova, păreri au fost împărțite, o parte dintre respondenți au susținut că evoluția Republicii Moldova este proeuropeană, cealaltă parte, au declarat că percep orientarea mai mult prorusă, deoarece este propagandă mai mult spre mișcările rusești.

Toți respondenții la interviu au declarat că elevii și studenții lor, sunt foarte interesați de workshop-uri și seminarii despre UE și că majoritatea elevilor și studenților își doresc să se mute într-o țară membră UE.

Întrebați ce programe și suport informațional din partea Delegației Comisiei Europene în Republica Moldova le sunt cunoscute, cu o singură excepție, respondenții au declarat că știu în principal programe de stimulare economică a zonelor rurale, programe de suport bugetar în domeniul sănătății, programe de suport bugetar în domeniul apei și canalizării, programe de suportul bugetar în sectorul justiției, programul de suport bugetar în sectorul energetic, proiecte de sprijin instituțional - Programe Twinning, suport în implementarea ALSAC, Erasmus +.

4.4. CONCLUZII INTERVIURI CU REPREZENTANȚI DIN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

Eșantionul folosit pentru aflarea percepției reprezentanților din administrație publică este format din patru respondenți. În acest sector economic am întâlnit mai multe persoane care au avut rețineri și chiar au refuzat să-și exprime opinia privind relația UE – Republica Moldova, datorită presiunii

politice dintre parlamentul proeuropean și președintele prorus. Refuzul la exprimarea opiniei l-am întâlnit în unele instituții importante ale statului de la Chișinău.

Lidertatea de exprimare a cetățenilor și libertatea mass media sunt valori democratice fundamentale pentru UE. Teama angajaților din administrația publică de a se exprima ne indică faptul că unele structuri ale aparatului administrativ din Republica Moldova necesită reforme temeinice pentru realizarea apropierei de Uniunea Europeană.

În cazul angajaților din administrația publică din raioane, am găsit o deschidere mai mare în exprimarea opiniilor și percepțiilor asupra relației UE – Republica Moldova, deși am observat un pesimism general privind reforma sectorului public.

Întrebați cum percep implementarea ALSAC dintre UE și Republica Moldova, respondenții la interviu au declarat că sunt optimiști. Acordul a contribuit la dezvoltarea relațiilor cu UE, o parte dintre respondenți au beneficiat de schimb de experiență cu localități înfrățite din România și majoritatea respondenților au declarat că prin aplicarea tuturor prevederilor ALSAC speră ca relațiile Republicii Moldova cu UE să se intensifice.

La întrebarea dacă percep bariere instituționale și/sau legislative în relația Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, majoritatea respondenților au declarat că există atât bariere instituționale, cât și legislative. Principalele bariere identificate sunt rigiditatea funcționarilor publici din Republica Moldova, cei care coordonează dosarele afiliate Acordului de Asociere, dar și a decidenților politici și corupția, fiind urmărite interesele personale, în defavoarea intereselor cetățenilor, lucru care afectează direct implementarea ALSAC.

Majoritatea respondenților la interviu au declarat că din punctul lor de vedere, semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător a produs impact la nivel politic, dar există o discrepanță majoră între declarațiile liderilor politici și acțiunile acestora. Aceștia au declarat că la nivelul Republicii Moldova se promovează foarte mult liberalizarea vizelor pentru cetățenii moldoveni și mai puțin dezvoltarea relațiilor comerciale, atragerea investitorilor și dezvoltarea durabilă, ceea ce diluează efectele ALSAC. Pentru îmbunătățirea implementării ALSAC, toți respondenții la interviu au considerat că factorul cheie este voința politică. De asemenea, au considerat util o implicare mai mare a UE în verificarea implementării ALSAC și în rezolvarea deficiențelor întâmpinate.

Întrebați cum percep viitorul relației dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, respondenții la interviu au declarat că este în interesul locuitorilor din Republica Moldova întărirea relațiilor cu UE, dar că la nivel politic aceste aspecte sunt contradictorii.

La întrebarea cum percep accesul Republicii Moldova la fonduri UE, respondenții au declarat că este benefic pentru dezvoltarea economică a Republicii Moldova și, de asemenea, consideră că este necesar un mecanism de verificare al utilizării acestor fonduri.

CONCLUZII

Informațiile obținute prin folosirea interviului directiv ca metodă calitativă de cercetare confirmă parțial ipotezele formulate. Cu toate acestea, autoritățile din Republica Moldova trebuie în primul rând să-și dorească întărirea relațiilor cu UE și să se implice în aplicarea ALSAC și promovarea beneficiilor acestuia, în favoarea cetățenilor.

ALSAC a influențat dezvoltarea relațiilor comerciale dintre Republica Moldova și UE. Conform reprezentanților mediului de afaceri din Republica Moldova care au participat la interviu, statele membre UE sunt principalul lor partener comercial.

În cazul ipotezei conform căreia Republica Moldova și-a aliniat mare parte din legislație la standardele și normele UE și a redus birocrăția, una din principalele bariere comerciale netarifare, conform declarațiilor respondenților la interviuri, este necesar ca autoritățile din Republica Moldova să se implice mai mult în reforma administrației publice și alinierea normelor și standardelor practicate, la cele ale UE, astfel mediul de afaceri din Republica Moldova și partenerii lor din UE să economisească timp și bani și să fie stimulați să-și intensifice relațiile comerciale.

Ipoteza că apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană a generat creșterea Investițiilor Străine Directe a fost parțial confirmată. Companiile mari și mediul academic au simțit tangențial impactul acestora în activitatea lor. În cazul companiilor mici și a mediului preuniversitar nu s-a simțit impactul ISD și al fondurilor acordate de UE, Republicii Moldova, ceea ce indică o necesitate de implicare a reprezentanților Delegației Comisiei Europene în Republica Moldova și în special a autorităților din Republica Moldova în promovarea avantajelor și beneficiilor pe care le poate avea Moldova din parteneriatul cu UE.

Rămâne o provocare pentru Republica Moldova să urmeze calea reformelor și să-și armonizeze legislația și standardele la cele ale UE, astfel încât să stimuleze mediul de afaceri din Republica

Moldova și din UE să-și intensifice relațiile comerciale și să creeze cadrul optim pentru atragerea investitorilor în toate zonele țării, contribuind astfel la crearea locurilor de muncă și la un nivel de trai mai bun pentru cetățenii Republicii Moldova.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Politica Europeană de Vecinătate reprezintă o alternativă pe care Uniunea Europeană o oferă țărilor vecine, în urma extinderii UE din 2004. Prin această politică UE răspunde imposibilității de a accepta noi extinderi și sprijină țările partenere pentru împărtășirea valorilor fundamentale ale Uniunii Europene: buna guvernare, dezvoltarea economică și respectarea drepturilor omului.

Prin instrumentele de aplicare a PEV, UE susține statele aflate în vecinătatea sa pentru dezvoltare economică, crearea locurilor de muncă și asigurarea unui nivel de trai decent pentru cetățenii acestor țări, astfel încât să nu fie tentați de spațiul UE. Piețele slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare din țările partenere PEV reprezintă o bună oportunitate pentru investitorii din statele membre ale Uniunii Europene să-și lărgască domeniul de activitate și să-și dezvolte afacerile pătrunzând pe aceste piețe.

Prin aplicarea PEV, Uniunea Europeană urmărește să dezvolte relații strânse cu țările aflate în vecinătatea sa, “un cerc de prieteni” astfel încât să asigure siguranța frontierelor comune, atât din punct de vedere al securității, cât și împotriva migrației ilegale, terorismului și combaterii traficului de droguri și crimei organizate.

Țările din vecinătatea estică reprezintă o prioritate pentru Uniunea Europeană. Acestea se află la granițele terestre ale UE, fiind regiunea în care se ciocnesc influențele și interesele celor două mari puteri economice – Uniunea Europeană pe de o parte și Federația Rusă pe cealaltă parte. Prin Parteneriatul Estic, Uniunea Europeană urmărește consolidarea relațiilor cu țările din vecinătatea estică. Pentru Federația Rusă apropierea fostelor țări sovietice de Uniunea Europeană, reprezintă pierderea influenței politice în regiune și slăbirea relațiilor economice și comerciale cu aceste țări, ceea ce a atras nemulțumirea liderilor ruși în nenumărate rânduri.

Uniunea Europeană și țările din vecinătatea estică împărtășesc valori culturale comune, ceea ce intensifică apropierea relațiilor între acestea. Semnarea Acordurilor de Asociere și a Acordurilor de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător sprijină alinierea legislativă și înlătură barierele comerciale tarifare și netarifare dintre acestea, contribuind la dezvoltarea relațiilor comerciale, creșterea economică, a nivelului de trai și la sporirea securității în zonă.

Uniunea Europeană este dependentă din punct de vedere energetic de resursele importate, cu precădere din țările aflate în vecinătatea sa. Dezvoltarea unor relații cu aceste țări este vitală pentru statele membre ale UE. Pe de altă parte, țările din vecinătatea UE, deși bogate în resurse naturale,

au nevoie de investiții și piață de desfacere, iar UE este cel mai mare importator pentru gazele extrase de pe teritoriul lor sau cele care le tranzitează.

O colaborare strânsă între Uniunea Europeană și țările aflate în vecinătatea sa reprezintă un parteneriat reciproc avantajos. Resursele și forța de muncă ieftină din țările partenere pe de o parte, împreună cu tehnologia, experiența și viziunea liderilor europeni, ajută la creșterea economică în țările vecine, specializarea forței de muncă și îmbunătățirea nivelului de trai. Pe cealaltă parte, statele membre UE au oportunitatea să obțină resursele necesare, la costuri mai mici decât pe teritoriul lor, ceea ce duce la o marjă de profit mai mare.

Pentru Republica Moldova dezvoltarea relațiilor cu Uniunea Europeană în cadrul PEV/Parteneriatul Estic reprezintă cea mai bună modalitate de dezvoltare și prosperitate economică. Anii post-comunism au însemnat pentru Republica Moldovei o derivă din punct de vedere economic. Din cauza lipsei locurilor de muncă mulți cetățeni moldoveni au ales să migreze către alte țări și ani la rând economia Republicii Moldova s-a bazat pe remitențele trimise de cetățenii plecați la muncă în străinătate.

Piața muncii din Federația Rusă a reprezentat în anii 2000 principala atracție pentru cetățenii Republicii Moldova aflați în căutarea unui loc de muncă mai bine plătit. Odată cu aderarea Republicii Moldova la Politica Europeană de Vecinătate în 2004 și ulterior în 2009 la Parteneriatul Estic, cetățenii tineri din Republica Moldova au început să aleagă tot mai mult țările din vestul Europei.

Dacă la începutul anilor 2000 principalii parteneri comerciali ai Republicii Moldova erau Țările CSI, începând cu 2016 ponderea s-a inversat în favoarea statelor membre UE. În ultimii ani, Republica Moldova este mai aproape să atingă limita minimă de 60% a gradului de acoperire a importurilor cu exporturi, necesară pentru asigurarea securității economice.

Semnarea Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană a reprezentat pentru Republica Moldova, prilejul ca, după mai bine de 20 de ani, să înceapă să iasă de sub influența și dependența de Federația Rusă. Balanța schimburilor comerciale realizate de Republica Moldova s-a inversat în ultima perioadă în favoarea statelor membre ale UE.

Semnarea în 2014 a Acordului de Asociere și Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător reprezintă o oportunitate pentru Republica Moldova de dezvoltare socială și economică. Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător prevede liberalizarea tretată a comerțului cu bunuri și

servicii, libera circulație a populației, reducerea taxelor vamale, a barierelor tarifare și netarifare din calea comerțului, desființarea restricțiilor cantitative și alinierea legislației Republicii Moldova la Acquis UE. În ceea ce privește barierele netarifare, Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător prevede tratarea produselor străine, similar produselor din Republica Moldova și eliminarea barierelor nejustificate în fața comerțului, cum sunt reglementările tehnice, standarde, procedura de evaluare a conformității și cerințe similare, ce țin de bunurile industriale.

Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător a generat o schimbare în structura exporturilor realizate de Republica Moldova către țările membre UE. După doi ani de la semnarea ZLSAC România a revenit, după o pauză de aproape 15 ani, principalul partener comercial al Republicii Moldova, cu circa 24% din exporturile realizate de Republica Moldova, urmată de Italia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlanda de Nord, Germania și Polonia.

În perioada 2014 – 2016, Republica Moldova și-a armonizat mare parte din legislație la standardele internaționale, fiind anulate peste 11.400 de norme care contraveneau celor europene. Republica Moldova s-a reorientat spre piețele din Uniunea Europeană după ce relațiile sale cu Federația Rusă s-au deteriorat simțitor. În 2016 exporturile Republicii Moldova au fost realizate aproximativ 48% în țările UE, 38% în statele CSI și 12% în America, Asia și Africa.

Ponderea exporturilor Republicii Moldova în țările Uniunii Europene au crescut cu 16,85% în primii 2 ani de la semnarea ZLSAC, de la 48,29% în anul 2014 la 65,14% în anul 2016. Creșterea exporturilor Republicii Moldova în țările Uniunii Europene s-a realizat prin scăderea progresivă a relațiilor cu Țările CSI și în special cu Federația Rusă. Exporturile Republicii Moldova către Federația Rusă și țările CSI au scăzut cu peste 16% după intrarea în vigoare a ZLSAC.

Obiectivul Republicii Moldova este să-și găsească locul în diviziunea internațională a muncii și să devină un participant real la Piața Mondială. Interesul pentru comerțul exterior se reflectă din rolul pe care îl are acesta în economie și din tendința Republicii Moldova de a pătrunde pe piața statelor membre ale Uniunii Europene.

Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova în perioada 2000 – 2016 pune în evidență trendul dominant de creștere a importurilor, cu o intensitate mult mai mare decât cea a exporturilor. Evoluția nefavorabilă a comerțului exterior se reflectă și în gradul de acoperire a importurilor prin exporturi, care din 2000 nu mai respectă limitele minime de 60%, pentru asigurarea securității economice a statului, fiind în continuă scădere, de la 60,7% în 2000 până la 32,5% în anul 2008, ca mai apoi să înregistreze o tendință de creștere până la finele anului 2016 când a fost de 50,86%. De aici rezultă și faptul că Republica Moldova are o structură neadecvată a operațiilor de import-

export. Conform Clasificării Standardului de Comerț Internațional, structura importurilor de mărfuri indică dominarea în continuare a produselor necesare pentru funcționarea economiei, precum și a celor destinate consumului populației.

În perioada 2000-2016, mediul investițional din Republica Moldova s-a îmbunătățit considerabil, iar cadrul de reglementare al ISD este în general similar cu practica internațională. Majoritatea actelor legislative sunt conforme cu cele ale Uniunii Europene și au fost înființate instituții responsabile cu reglementarea și administrarea afacerilor într-o economie de piață.

Sursele Investițiilor Străine Directe atrase de către Republica Moldova în perioada 2000 – 2016, reflectă amplasarea strategică a Moldovei, ca un pod între est și vest. Opt din cele zece țări din care s-au atras cel mai mare volum al ISD sunt țări membre UE, deși Federația Rusă ocupă primul loc la volumul investițiilor realizate în Republica Moldova.

Apropierea de Uniunea Europeană a însemnat pentru Republica Moldova oportunitatea de atragere a investitorilor străini și crearea de locurilor de muncă mai bine plătite. Datorită investițiilor realizate și prezenței marilor corporații europene pe piața din Republica Moldova, tinerii moldoveni au șansa să-și găsească un loc de muncă bine plătit și conform cu pregătirea lor, în domenii precum IT și telecomunicații. Din păcate mare parte din populația Republicii Moldova locuiește în mediul rural, unde oportunitățile sunt reduse. În general, în mediul rural se găsesc oferte de muncă doar în mediul public și în agricultură.

Deși s-au făcut demersuri importante, Republica Moldova nu dispune de un sistem funcțional de promovare a Investițiilor Străine Directe. Îmbunătățirea performanțelor economice realizate de Republica Moldova nu sunt cunoscute de marii investitori, iar realizările de până acum nu au atras atenția mass mediei internaționale.

Republica Moldova are potențial să atragă mai multe Investiții Străine Directe și să crească valoarea adăugată prin crearea de locuri de muncă, creșterea tehnologizării și a exporturilor, care vor duce la reducerea sărăciei și creștere economică, determinând astfel reducerea vulnerabilității Moldovei, la șocurile externe și interne și vor determina un model de creștere durabilă.

În unele sectoare economice, cum este agricultura, au fost atrase Investiții Străine Directe care în viitor vor putea crește. Potențialul mare de dezvoltare în acest sector este în industria vinului și al nucilor, principalele produse de export ale Republicii Moldova.

În industria vinului s-a înregistrat o perioadă de criză, în special datorită problemelor financiare cu care s-au confruntat producătorii moldoveni, iar atragerea ISD în acest sector, este o

oportunitate de tehnologizare și creștere atât a producției, cât și a exporturilor. Principala problemă cu care se confruntă investitorii străini este teama producătorilor locali de pierdere a controlului asupra companiilor prin asocierea cu investitorii străini. De asemenea o altă piedică întâmpinată de investitorii străini este imposibilitatea de a deține în proprietate terenuri pe teritoriul Republicii Moldova, fiind nevoiți să acționeze prin intermediul companiilor locale, sau să concesioneze terenul, ceea ce determină reticiență din partea investitorilor să investească în acest sector.

Un alt produs principal de export al Republicii Moldova îl reprezintă nucile. În prezent majoritatea plantațiilor de nuci de pe teritoriul Republicii Moldova se află în proprietatea statului, fiind realizate pentru protecție împotriva vântului sau plantații pe marginea drumului. Potențialul acestor plantații nu este exploatat la capacitatea sa maximă datorită lipsei investițiilor, iar exportatorii acestor produse se confruntă cu mari probleme de colectare necorespunzătoare și de aprovizionare. Atragerea investitorilor străini în acest sector s-ar putea realiza prin privatizarea acestor plantații, deoarece investițiile pornite de la zero, nu sunt rentabile, ținând cont că durează între 7 și 12 ani, până când copacii de nuci ajung la perioada de rodire a fructelor și există și problema de proprietate a terenurilor.

Deși semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană s-a realizat în 2014, Republica Moldova nu a reușit să profite de toate avantajele prevăzute în Acord. Schimburile comerciale în primii doi ani de la semnarea ALSAC au fost în valoare de aproximativ 2 miliarde de dolari USD, aproape de două ori mai puțin decât s-a preconizat în 2014 la semnarea ALSAC.

Republica Moldova mai are restanțe la recunoașterea unilaterală a certificatelor și standardelor Uniunii Europene, implementarea procedurilor simplificate de vămuire, simplificarea procesului de omologare și certificare, reducerea procedurilor vamale, a numărului documentelor și a timpului necesar pentru obținerea actelor pentru export, fapt ce reduce substanțial din avantajele prevăzute în ZLSAC și reprezintă o barieră comercială pentru mediul de afaceri din Republica Moldova și mediul de afaceri din UE care desfășoară relații comerciale cu parteneri din Republica Moldova. Aceștia pierd bani și timp la fiecare operațiune de import – export, ceea ce îngreunează relațiile comerciale și duc la pierderea interesului investitorilor străini de a dezvolta afaceri în Republica Moldova. Nerecunoașterea standardelor produselor importate conduce la reînregistrarea produselor în Republica Moldova, deși legislația europeană pe domeniu este preluată și de autoritățile din Moldova, ceea ce generează cheltuieli suplimentare precum și dubla taxare, iar operațiunile durează mult timp și întârzie relațiile comerciale.

În anul 2014, prin mecanismul Instrumentului European de Vecinătate, Comisia Europeană a aprobat un program de sprijin pentru Republica Moldova, în valoare de 30 milioane euro, în scopul creșterii competitivității întreprinderilor mici, dezvoltarea legislației naționale în conformitate cu standardele de calitate ale Uniunii Europene și promovarea exporturilor și oportunităților de investiții, comunicare și campanii de informare cu privire la acordul comercial Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană.

Cu toate acestea lipsa implicării autorităților din Republica Moldova este foarte pronunțată. La 4 ani de la semnarea ALSAC taxele vamale, standardele aplicate produselor importate și codul fiscal riguros aplicat de Republica Moldova sunt principalele bariere comerciale întâmpinate de mediul de afaceri, care generează cheltuieli suplimentare, precum și dubla taxare și termene de amânare. Armonizarea legislației Republicii Moldova la standardele UE, reducerea birocrăției și îmbunătățirea relațiilor cu instituțiile administrative din Republica Moldova, care ar trebui să le ofere sprijin și asistență ar încuraja mediul de afaceri din UE să intensifice relațiile comerciale cu partenerii lor din Republica Moldova.

Asistența și implicarea Delegația Comisiei Europene în Republica Moldova nu este exploatată eficient de către Guvernul din Republica Moldova pentru utilizarea sprijinului oferit de UE, precum și în implementarea reformelor în general. Relațiile UE – Republica Moldova au fost umbrite de evenimentele politice din ultimii ani și în prezent nu se pune mare accent pe ele.

Mediul politic are o influență foarte mare asupra dezvoltării economice a unei țări, iar tensiunile politice din ultimii ani din Republica Moldova au dus la divizarea populației în proeuropeni și prorusi, fiind propagandă mai mult spre mișcările rusești. Reforma administrației publice, reducerea corupției și orientarea către dezvoltarea economică și bunăstarea cetățenilor reprezintă factori cheie în redresarea economică a Republicii Moldova.

Semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE a produs impact la nivel politic în Republica Moldova, dar există o discrepanță majoră între declarațiile liderilor politici și acțiunile acestora. La nivelul Republicii Moldova se promovează foarte mult liberalizarea vizelor pentru cetățenii moldoveni și mai puțin dezvoltarea relațiilor comerciale, atragerea investitorilor și dezvoltarea durabilă, ceea ce diluează efectele ALSAC. Pentru îmbunătățirea implementării ALSAC factorul cheie este voința politică. De asemenea, este utilă o implicare mai mare a UE în verificarea implementării ALSAC și în rezolvarea deficiențelor întâmpinate.

Atât mediul de afaceri, cât și mediul academic din Republica Moldova susțin că au mai multe oportunități de dezvoltare și deschidere pe piața din UE față de cea din Federația Rusă, iar

integrarea europeană reprezintă o cale de dezvoltare și prosperitate pentru cetățenii Republicii Moldova.

Tulburările și dezechilibrele produse de tranziția economiei Republicii Moldova la economia de piață s-au resimțit puternic și pe piața muncii, atât prin creșterea șomajului și deteriorarea sistemului de protecție socială pe piața muncii, cât și prin utilizarea ineficientă a forței de muncă, însoțită de scăderea productivității muncii și reducerea substanțială a salariilor.

Situația ocupării forței de muncă în mediul rural este mult mai dificilă decât în mediul urban. Majoritatea populației ocupate din mediul rural desfășoară activități agricole sau lucrează pentru sectorul public (educație, sănătate, asistență socială). Oferta scăzută a locurilor de muncă din mediul rural a determinat o migrație masivă a populației economic activă. Scăderea populației economic active s-a produs pe fondul creșterii continue a populației inactive.

Deși în economia Republicii Moldova s-au înregistrat schimbări pozitive privind structura populației ocupate, precum și structura PIB-ului în funcție de contribuția domeniilor de activitate în crearea valorii adăugate (ponderea populației ocupate în agricultură, precum și ponderea producției agricole în PIB sunt în descreștere în favoarea altor ramuri și domenii de activitate mai productive), acestea nu sunt suficiente pentru dezvoltarea unei economii funcționale, performante și competitive în Republica Moldova. Numărul persoanelor ocupate în agricultură se află încă la un nivel destul de mare, motiv pentru care se impun ample măsuri de reajustare structurală a economiei Republicii Moldova care să atragă și să reorienteze populația ocupată din agricultură spre celelalte domenii economice producătoare de bunuri și servicii.

Cel mai mic salariu mediu lunar se înregistrează în agricultură, 3.300 lei în anul 2016, mult inferior salariului mediu lunar din Moldova, ceea ce a și determinat diminuarea ponderii persoanelor ocupate în agricultură de la 50,56% în anul 2000 până la 33,68% în 2016. În anul 2016 salariul mediu lunar din agricultură a reprezentat 70% din salariul mediu lunar pe economie, ceea ce explică cauza principală a migrării populației ocupate din domeniul agriculturii.

Nivelul scăzut al salariilor și oportunitățile reduse pe piața muncii au dus la un nivel scăzut de trai, ceea ce a determinat cetățenii moldoveni cu vârsta peste 15 ani să migreze în străinătate pentru a câștiga un venit decent care să le permită un nivel de viață mai ridicat, atât pentru ei, cât și întreținerea familiilor rămase în Republica Moldova.

Gradul de ocupare al forței de muncă din mediul rural în Republica Moldova se caracterizează, printr-o concentrație mare a activităților informale. Reformele din agricultură, împrăștierea

muncitorilor agricoli cu pământ și lipsa unor mecanisme durabile ale economiei de piață în agricultură au determinat creșterea gradului de autoocupare a populației și răspândirea unor elemente de economie naturală în mediul rural.

Atragerea investițiilor străine în mediul rural este o problemă care constă în realizarea obiectivelor mediului rural privind modernizarea infrastructurii și diversificarea ocupării forței de muncă și în dorința și capacitatea cetățenilor din Republica Moldova de a le atrage.

Dezvoltarea mediului rural ar trebui să fie o prioritate pentru autoritățile de la Chișinău. Având în vedere că peste 50% din populația Republicii Moldova se află în mediul rural și că agricultura este îndeletnicirea lor de bază, autoritățile din Republica Moldova, pot exploata această oportunitate, prin promovarea plantelor cultivate în mare parte din mediul rural din Republica Moldova, care constituie materie primă, utilizată în medicina naturistă și care în țările dezvoltate, datorită tehnologizării nu mai există. Dezvoltarea mediului rural se poate realiza prin susținerea IMM-urilor și atragerea investitorilor.

O altă modalitate de creștere economică pe care liderii de la Chișinău o pot utiliza este promovarea activă în mass media internațională a avantajelor oferite de ALSAC și ZEL. Investiția în marketing-ul de țară este o oportunitate pentru Republica Moldova de a atrage investitori străini și de a crea locuri de muncă mai bine plătite.

Uniunea Europeană împreună cu Delegația Comisiei Europene în Republica Moldova și celelalte organisme abilitate ar trebui să se implice mai mult în supravegherea și verificarea utilizării de către autoritățile de la Chișinău a fondurilor europene alocate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Cărți

1. Blanchet A., Gotman A. (1998) „Interviul de producere a datelor”, în F. de Singly, A. Blanchet, A. Gotman, J.-C. Kaufmann, Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv, trad. rom., Polirom, Iasi, pp. 111-176 (ediție originală 1992).
2. Chelcea, S. (2004) Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative, Economica, București, pp. 291-334.
3. Cohen L., Manion L., Morrison K. (2003) Research Methods în Education, 5th edition, RoutledgeFalmer, pp. 287-292.
4. Fontana A., Frey J. H. (1994) „Interviewing: The Art of Science”, în Norman K. Denzin și Yvonna S. Lincoln (Eds.), 1994, Handbook of Qualitative Research, Sage Publications, pp. 361-376.
5. Drăgan G. (2015) “Deepening the economic integration in the Eastern Partnership: from a Free Trade Area to a Neighbourhood Economic Community?” EASTERN JOURNAL OF EUROPEAN STUDIES Volume 6, Issue 2, December 2015 9
6. Drăgan G., Sandu I. “Political Options and economic prospects within the Eastern Partnership „*CES Working Papers* – Volume VIII, Issue 2
7. Sandu I. Scientific coordinator: Professor PhD Drăgan G. “Security vs. Development in the EU eastern neighbourhood. Case Study: Republic of Moldova
8. Dona I., „Economie rurală”, Editura Economica, B., 2000.
9. Kaufmann, J.-C. (1998). „Interviul comprehensiv”, în F. de Singly, A. Blanchet, A. Gotman, J.-C. Kaufmann, Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv, trad. rom., Polirom, Iasi, pp. 201-293 (ediție originală 1992).
10. Mocanu O. “Politica Europeană de Vecinătate. Realizări și perspective”, Editura: Nomina Lex, București 2010
11. Mason, J. (1996) Qualitative Researching, Sage Publications, pp. 35-59.
12. Mucchielli, A. (coord.) (2002) Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale, trad. rom. de Veronica Suci, Polirom, Iași (ediție originală 1996) – a se vedea conceptele specifice acestei teme.

13. Patton, M. Q. (2002), Qualitative Research & Evaluation Methods, 3th edition, Sage Publications, pp. 339-380.
14. Stahl, H.H. (2001) Tehnica monografiei sociologice, Editura SNSPA, București, pp. 9-77 (ediție originală 1934).

Legislație

15. AGREEMENT between the European Economic Community and the European Atomic Energy Community and the Union of Soviet Socialist Republics on trade and commercial and economic cooperation
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/july/tradoc_139580.pdf - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
16. COM(2004) 101 11 February 2004 “Building our Common Future: Policy Challenges and Budgetary Means of the Enlarged Union 2007-2013”
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A5-2004-0268&language=EN> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
17. COMISIA EUROPEANĂ RAPORT AL COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR Raport privind progresele înregistrate în implementarea Rețelei TEN-T în 2014 și 2015, Bruxelles, 19.6.2017 COM(2017) 327 final <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/RO/COM-2017-327-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
18. Comisia Europeană Revizuirea politicii europene de vecinătate: parteneriate mai solide pentru o vecinătate mai puternică, Bruxelles, noiembrie 2015
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6121_ro.htm - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
19. Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours, COM (2003) 104 final, Brussels, 11 Martie 2003
http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf pagina accesată la data de 09.07.2015

20. Commission of the European Communities, Communication from the Commission, European Neighbourhood Policy – STRATEGY PAPER, COM (2004) 373 final, Brussels, 12 Mai 2004
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0373&from=EN> pagina accesată la data de 09.07.2015
21. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION Paving the way for a New Neighbourhood Instrument Brussels, 1.7.2003 COM(2003) 393, 1 July 2003.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/wider/wider_en.pdf - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
22. Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor: Agenda europeană privind securitatea, COM (2015) 185 final https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_ro.pdf - pagină accesată la data de 11 Iunie 2018
23. Consiliul Uniunii Europene, Versiune Consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Bruxelles, 28 mai 2010, Titlul 1, art 8, p.20
24. Declarația privind situația din Belarus, adoptată cu ocazia Summit-ului Parteneriatului estic de la Vilnius din 30 septembrie 2011
25. European Commission COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 20.7.2016 on the Annual Action Programme 2016 in favour of the Republic of Belarus to be financed from the general budget of the European Union, Brussels, 20.7.2016 C(2016) 4861 final
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/pdf/key-documents/belarus/20161027-belarus_aap-2016.pdf - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

26. European Commission, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy -JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS -A new response to a changing Neighbourhood COM(2011) 303, Brussels, 25 Mai 2011 http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com_11_303_en.pdf pagina accesata la data de 09 iulie 2015
27. European Commission, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy -JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS -A new response to a changing Neighbourhood COM(2011) 303, Brussels, 25 Mai 2011 https://ec.europa.eu/research/iscp/pdf/policy/com_2011_303.pdf - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
28. European Commission, HIGH REPRESENTATIVE OF THE UNION FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY JOINT REPORT TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS .Report on the Implementation of the European , Bruxells, 18 mai 2017 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/26371/joint-report-european-parliament-council-european-economic-and-social-committee-and-committee_en - pagina accesată la data de 15 iunie 2018
29. JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS A PARTNERSHIP FOR DEMOCRACY AND SHARED PROSPERITY WITH THE SOUTHERN MEDITERRANEAN Brussels, 8.3.2011 COM(2011) 200 https://ec.europa.eu/research/iscp/pdf/policy/com_2011_200_en.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
30. Official Journal of the European Communities - TREATY OF NICE AMENDING THE TREATY ON EUROPEAN UNION, THE TREATIES ESTABLISHING THE EUROPEAN COMMUNITIES AND CERTAIN RELATED ACTS (2001/C 80/01)

31. Parlamentul Republicii Moldova Legea Nr. 440 din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere
32. The European Partnership for the Peaceful Settlement of the Conflict over Nagorno-Karabakh <http://www.epnk.org/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

Website-uri:

33. Acordul de Asociere UE – Ucraina - <http://www.3dcftas.eu/ro/documents/key/acordul-de-asociere-ue-ucraina> - pagină accesată la data de 18 Iunie 2018
34. Baku to host first "IMAGINE" Euro Tolerance Festival <https://en.trend.az/azerbaijan/society/2793611.html> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
35. Banca de date statistice Moldova http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__21%20EXT__EXT010__serii%20anuale/EXT010100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 – pagină accesată la data de 20 Aprilie 2018
36. Banca Națională a Moldovei - <https://www.bnm.md/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018
37. Biroul Național de Statistică al Moldovei - <http://www.statistica.md/index.php?l=ro>
38. Consiliul Uniunii Europene – Acordul de Parteneriat Global și Consolidat (CEPA) - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/armenia/> - pagină accesată la data de 16 Iunie
39. Consiliul Uniunii Europene - Concluziile 1320\15 ale Consiliului Europei din 26 octombrie 2015 <http://www.consilium.europa.eu/media/29966/qc0415219ron.pdf> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
40. Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/11/24/> - pagina accesată la data de 15 Iunie 2018
41. Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/georgia/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

42. Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/ukraine/> - pagină accesată la data de 18 Iunie 2018
43. Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/enlargement/> - pagină accesată la data de 09 iunie 2018
44. Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2016/12/12/georgia-eu-monitoring-mission-prolonged/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
45. Consiliul Uniunii Europene - <http://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2017/07/11/ukraine-association-agreement/> - pagină accesată la data de 18 Iunie 2018
46. Consiliul Uniunii Europene - Parteneriatului pentru Protecția Mediului și Energie Regenerabilă în Europa de Est - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/energy-union/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
47. Consiliul Uniunii Europene <http://www.consilium.europa.eu/media/31661/eap-summit-factsheet-ukraine-eng.pdf> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
48. DCFTA - <http://dcfta.md/rus/acordul-de-liber-schimb-aprofundat-si-cuprinzator-dintre-rm-si-ue-ghid-informativ-pentru-producatorii-agricoli> - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
49. DCFTA UE – MOLDOVA Zona de Liber Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare - <http://dcfta.md/exporturile-republicii-moldova-si-impactul-zlsac> - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
50. eTwinning Plus - <https://plus.etwinning.net/en/pub/index.htm> - - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
51. EU4Business <http://www.eu4business.eu/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
52. EUR – LEX - Acorduri de parteneriat și cooperare (APC): Federația Rusă, Europa de Est, Caucazul de Sud și Asia Centrală <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar17002> – pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

53. EUR – LEX – Acces to European Law - Acordurile euro-mediteraneene de asociere <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar14104> – pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
54. EUR - LEX - Acordul de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora cu Republica Moldova <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0830%2801%29> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
55. EUR – LEX - Procesul de la Barcelona <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar14104> – pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
56. EUR - LEX -Acordul privind Comerțul și Cooperarea Economică între URSS și Comunitățile Europene - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32009D0989> - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
57. EUR – LEX <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A52017JC0018> – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
58. EUR –LEX - Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Azerbaidjan - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52009PC0686> – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
59. EURASIAN ECONOMIC COMMISSION - <http://www.eurasiancommission.org/en/Pages/ses.aspx> - pagină accesată la data de 17 Iunie 2018
60. European Commissin – Mobility abd Transport - https://ec.europa.eu/transport/modes/air/news/2017-11-24-aviation-agreements_en - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
61. European Commission – Creative European - <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

62. European Commission – Horizon 2020 - <https://ec.europa.eu/inea/en/horizon-2020> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
63. European Commission - <https://ec.europa.eu/research/iscp/index.cfm?pg=russia> – pagină accesată la data de 18 Iunie 2018
64. European Commission – Macro-Financial Assistance (MFA) to non – EU partner countries - https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/international-economic-relations/macro-financial-assistance-mfa-non-eu-partner-countries_en - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
65. European Commission - Press release Review of the European Neighbourhood Policy (ENP): stronger partnerships for a stronger neighbourhood , Bruxells, 18 mai 2017
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6121_en.htm - pagina accesată la data de 15 iunie 2018
66. EU-RUSSIA SUMMIT (St.-Petersburg, 31 May 2003) - 9937/03 (Presse 154)
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/75969.pdf – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
67. Guvernul Republicii Moldova -
<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326654&lang=1> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
68. Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Economiei și Infrastructurii -
<http://mei.gov.md/ro/content/zonle-economice-libere> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018
69. <http://infoeuropa.md/asistenta-ue-pentru-moldova/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018
70. <http://www.consilium.europa.eu/media/31658/eap-summit-factsheet-belarus-eng.pdf> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
71. <http://www.consilium.europa.eu/media/31690/eap-generic-factsheet-digital.pdf> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
72. <http://www.consilium.europa.eu/media/31734/eap-summit-factsheet-armenia-eng-print.pdf> - pagina accesată la data de 16 Iunie 2018
73. <http://www.consilium.europa.eu/media/31734/eap-summit-factsheet-armenia-eng-print.pdf> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018

74. http://www.consilium.europa.eu/media/31799/2013_eap-11-28-joint-declaration.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
75. <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/11/24/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
76. <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/azerbaijan/> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
77. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_6.5.4.pdf pagina accesata la data de 09.07.2015
78. <http://www.iapss.org/wp/2017/02/06/the-revision-of-the-eus-european-neighbourhood-policy-and-the-instability-on-its-eastern-border/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
79. <http://www.infoeuropa.md/agricultura-si-dezvoltare-rurala/fonduri-europene-pentru-agricultorii-moldoveni-prin-agentia-de-interventie-si-plati-pentru-agricultura/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018
80. <http://www.infoeuropa.md/cooperare-regionala/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018
81. <http://www.infoeuropa.md/politica-europeana-de-vecinatate/revizuirea-politici-europene-de-vecinatate-opinii-comentarii-sugestii/> - pagina accesată la data de 15 Iunie 2018
82. http://www.mid.ru/en/web/guest/integracionnye-struktury-prostranstva-sng/-/asset_publisher/rl7Fzr0mbE6x/content/id/115762
83. http://www.noi.md/md/news_id/38375#close pagina accesata la data de 09 Iulie.2016
84. <http://www.timpul.md/articol/federica-mogherini-multiplu-criticata-pentru-lipsa-de-aciune-faa-de-Federația Rusă-123597.html> pagina accesată la data de 15 Iunie 2018
85. <https://euobserver.com/foreign/27827>
86. https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en - pagină accesată la data de 17 Iunie 2018
87. <https://www.die-gdi.de/en/the-current-column/article/the-2015-european-neighbourhood-policy-review-more-realism-less-ambition/> - pagina accesată la data de 15 Iunie 2018
88. https://www.ecfr.eu/article/commentary_ten_talking_points_from_the_new_enp_5021 - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018

89. <https://www.euneighbours.eu/en/east/eu-in-action/projects/eu4energy-programme> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
90. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene - ACORD între Uniunea Europeană și Republica Azerbaidjan privind facilitarea eliberării vizelor - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0430\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0430(02)&from=EN) – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
91. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene RO 30.8.2014 - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A127%3ATOC> – pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
92. Măsurile restrictive adoptate de UE ca răspuns la criza din Ucraina - <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/sanctions/ukraine-crisis/> - pagină accesată la data de 17 Iunie 2018
93. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova - Acordului de Parteneriat și Cooperare UE – Republica Moldova - <http://www.mfa.gov.md/despre-relatiile-rm-ue/> - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
94. Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova - RAPORT privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova <https://mei.gov.md/> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018
95. Organisation for Security and Co-operation in Europe- <https://www.osce.org/mg> - pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
96. Parlamentul European – Convenția Euro-Mediteraneană <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2016-0066+0+DOC+XML+V0//RO> – pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
97. Parlamentul European - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0018+0+DOC+XML+V0//RO> – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
98. Parlamentul European www.europarl.europa.eu, pagina accesata la data de 09 iulie 2015

99. Parlamentul European -
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+P8-RC-2018-0197+0+DOC+XML+V0//RO> – pagină accesată la data de 16 Iunie 2018
100. Schneider Group - A Single Economic Space - https://schneider-group.com/wp-content/uploads/2017/03/RUSSIA_BRIEFING_A_Single_Economic_Space-small.pdf - pagină accesată la data de 17 Iunie 2018
101. Serviciul Fiscal de Stat al Republicii Moldova - Cod Fiscal Republica Moldova <http://www.fisc.md/CodulfiscalalRM.aspx> - pagină accesată la data de 25 Aprilie 2018
102. Summit al Parteneriatului Estic care a avut loc la Vilnius - http://www.consilium.europa.eu/media/31799/2013_eap-11-28-joint-declaration.pdf - pagină accesată la data de 15 Aprilie 2018
103. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Bruxelles, noiembrie 2017 <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/11/24/> - pagină accesată la data de 15 Iulie 2018
104. Summitul Parteneriatului estic de la Praga 7 mai 2009 - Republica Cehă http://www.consilium.europa.eu/media/31797/2009_eap_declaration.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
105. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Riga <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2015/05/21-22/> - pagină accesată la data de 11 Iunie 2018
106. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Varșovia, noiembrie 2011 http://www.consilium.europa.eu/media/31798/2011_eap_warsaw_summit_declaration_en.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
107. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius, noiembrie 2013 http://www.consilium.europa.eu/media/31799/2013_eap-11-28-joint-declaration.pdf - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
108. Union for the Mediterranean <http://ufmsecretariat.org/> - pagină accesată la data de 15 Iunie 2018
109. United Nations conference on Trade and development - <https://ipfsd.unctad.org> – pagină accesată la data de 23 Aprilie 2018